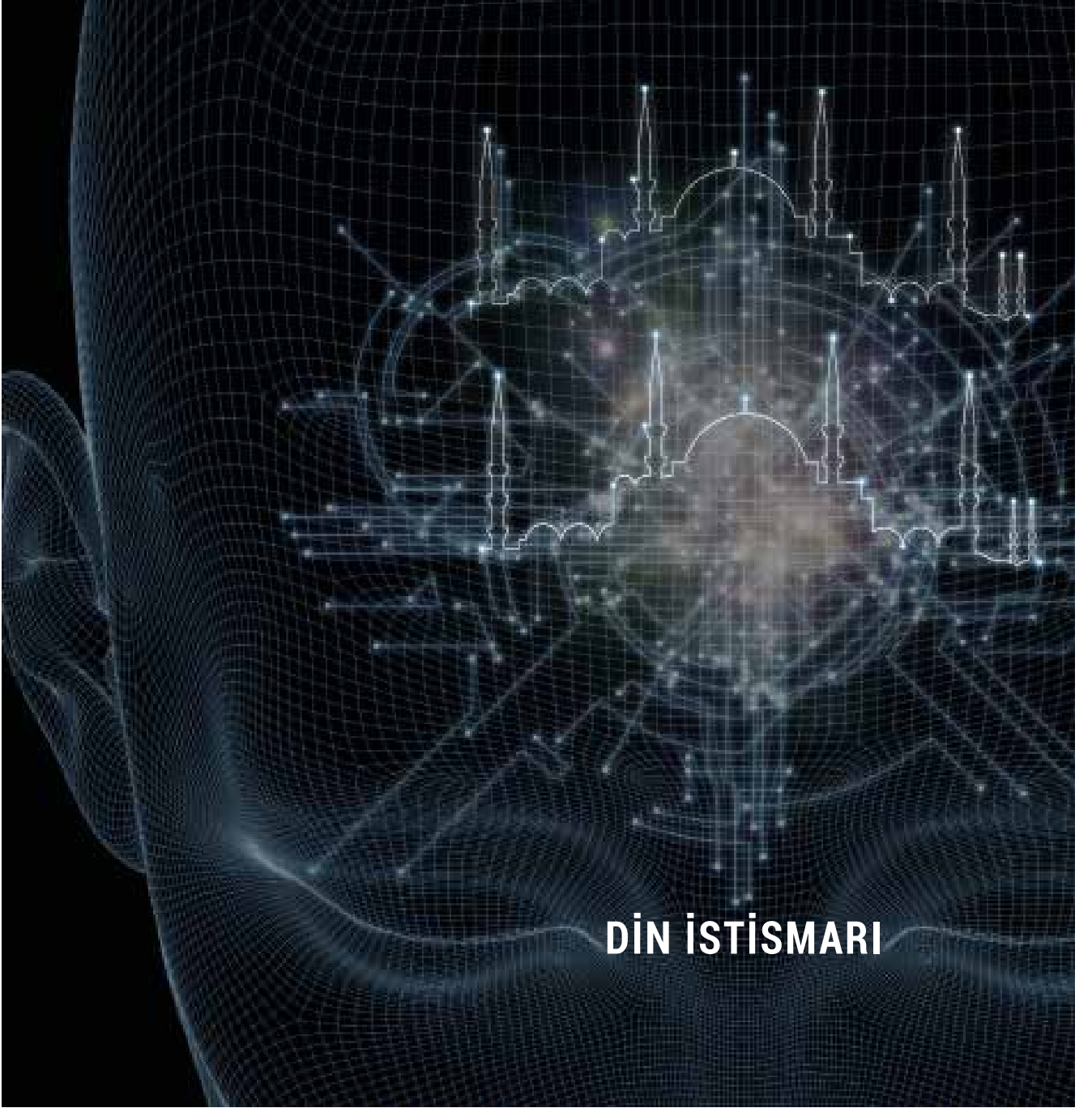

diyânet

Aylık Dergi | Eylül 2016 | Sayı 309

DİN İSTİSMARI

DİNİ DEĞERLERİN BUHARLAŞMASI

İslam, Allah'ın gönderdiği dinin adı, Müslümanlık da bizim bu dini anlama ve uygulama tarzımızdır.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DİN İSTİSMARI

Din genelde bütün bir İslam âleminin, özelde bu ülkenin hem en temel yapı taşlarından hem de en büyük zaaf unsurlarından birisidir.

GÜÇ ARZUSUNDAN DÜNYEVİLEŞMEYE DİN MÜHENDİSLİĞİ

Din mühendisliği istenilen dini, mezhebi, din anlayışını topluma empoze etme, dayatma, kabul ettirme gibi durumları ifade eder.

DİN İSTİSMARI ÜZERİNE PROF. DR. M. ALİ BÜYÜKKARA İLE SÖYLEŞİ

Bu örgütlenme bildiğimiz klasik hayır hizmeti yapan cemaat boyutunun çok ötesinde çok farklı bir içerik barındırıyordu.

İSTANBUL'DA BUHARALI BİR DERVİŞ
EMİR AHMED BUHARÎ

Prof. Dr. Abdurrezzak TEK

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve Atâşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

MÜSLÜMANLARIN büyük bir heyecan ve manevi vecd ile akın akın kutsal topraklara seyrettiği, İslam dünyasının kalbinin attığı, Haremeyn'de telbiyelerin, dua ve niyazlara karıştığı feyizli ve bereketli günleri idrak ediyoruz. Müminler için maneviyat dolu anların yaşandığı bu zaman diliminde hem İslam âlemi hem de ülkemiz açısından zor ve sıkıntılı süreçlerin de içinden geçiyoruz.

Bulduğumuz yüzyıl Müslümanlar için pek çok açıdan sarsıcı sayılabilecek gelişmeleri beraberinde getirdi. Büyük bir kısmı İslam dünyasının aleyhine cereyan eden bu gelişmelerin başında, egemen güçlerin ve art niyetli odakların hayata geçirmeye çalıştığı din mühendisliği ve din istismarını görmektedir. Din mühendisliği din üzerinden topluma, o toplumun sosyolojisine, psikolojisine, kültürel dokusuna müdahale etmektir. Bu açıdan din mühendisliği gerçekte bir toplum mühendisliğidir ve her toplum mühendisliği gibi tehlikeli kronik sonuçları beraberinde getirir.

15 Temmuz'da yaşadığımız FETÖ/PDY darbe teşebbüsünün ayaklarından biri de şüphesiz teolojik ihanetti. Bu yapının toplum nezdinde uzun yıllar taban bulmasının arka planında kuşkusuz dini referanslar yatmaktadır. Paralel yapı bir yandan toplumdaki meşruiyetini takviye etmek için dini istismar etmiş, bir yandan da dinin temel umdelerini tahrif etmek, dinî kavramların içeriğini boşaltarak özünden koparmak suretiyle din mühendisliği yapmaktan geri durmamıştır. Tarihte bu nevi pek çok istismar projesini görmek mümkündür.

Tarihin yatağında kendi doğal süreçlerinde akan toplum, esasında bir organizmadan farksızdır. Nefes alıp veren bu canlıyı benzerlerinden ayıran ve müstakil tutan temel bileşen kültürdür. Kültür ve din arasında birbirini karşılıklı olarak çok yönlü etkileyen ve besleyen dinamik bir alışveriş vardır. İşte bu alışveriş din mühendisliğiyle toplum mühendisliğinin kesişme noktasıdır aynı zamanda.

Toplum mühendisliklerinin her türlü tehlikelidir. Fakat din üzerinden yapılan mühendislikler, sonuçları itibarıyla en tehlikelidir. İnsanın toplumla, toplumun tarihle, tarihin gelecekle olan organik ilişkisini kopardığımız, tahrif ettiğimiz, inkıta uğrattığımız veya yerine suni etkileşimler, hormonlu ilişkiler koyduğunuz zaman sadece tarihe müdahale etmiş olmazsınız, aynı zamanda insanın fitratına da müdahale etmiş olursunuz. İnsanlığın son umudu, son sığınma adası dîn-i mübîn-i İslam üzerinde mühendislik yapmak veya mevcut mühendislik projelerine gönüllü taşeronluk etmek ise, her şeyden önce insanlığa, insanlığın istikbaline ihanettir. Umutları tüketmek, huzur ve mutluluğu yok etmektir. 15 Temmuz örneğinde bu manüpülasyon, Kerim Kitabımız Kur'an-ı Kerim'den başlayıp Hz. Peygamber'in örneğine, oradan Müslüman toplum tasavvuruna, akidevi esaslara, ahlaki normlara kadar çok geniş bir yelpazede tatbik edilmiş, içerde ve dışarda estirilen sahte meşruiyet rüzgârlarıyla, oluşturulan mahalle baskısıyla paralel bir dini yapı şeklinde tezahür etmiştir.

Geçtiğimiz sayıda ağırlıklı olarak 15 Temmuz darbe girişimini özel gündem dosyası olarak ilgilerinize sunmuştuk. Bu ay, ülke olarak yaşadığımız o ağır travmanın müsebbibi olan ruh köküne ışık tutmaya, meydana getirdiği tahribatı ele almaya ve yapılması gerekenlere ışık tutmaya gayret ettik. Alanında uzman, birbirinden değerli kalemlerin rehberliğinde 21. Yüzyılda Din Mühendisliği ve Din İstismarı konusunu özel dosya olarak ilginize sunuyoruz.

Bu vesileyle idrak ettiğimiz hac ve kurban mevsiminin; ümmet olmanın, birlikte tevhit şuuruna ermenin, özünde yakınlaşmayı barındıran kurbanın gerçek manasını idrak ederek gönüllerimiz arasındaki yakınlık ve kardeşliği artırmanın vesilesi olmasını diliyor, Kurban Bayramı'nın ülkemize, İslam dünyasına ve bütün insanlığa hayırlar getirmesini Cenab-ı Allah'tan niyaz ediyorum.

Dr. Yüksel Salman

06 GÜNDEM

- 6** Dinî Değerlerin Buharlaşması
Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU
- 10** Geçmişten Günümüze Din İstismanı
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK
- 14** 21. Yüzyılda Din Mühendisliği
Prof. Dr. Mustafa TEKİN
- 18** Batı'da ve Türkiye'de Dinî Gruplar
Doç. Dr. Ali AYTEN - Yrd. Doç. Dr. Sevde DÜZGÜNER
- 22** Din Mühendisliğine Karşı
Sırat-ı Müstakim
Prof. Dr. Muammer ERBAŞ
- 26** Güç Arzusundan Dünyevileşmeye
Din Mühendisliği
Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ
- 30** Sahtekârlığın Diğer Adı:Takiyye
Doç. Dr. İsmail KARAGÖZ
- 34** Din İstismanı Üzerine
Prof. Dr. M. Ali Büyükkara ile Söyleşi
Ali AYGÜN
- 42** Mesih/Mehdi Beklentisi ve İstismanı
Prof. Dr. Ali ERBAŞ
- 46** Dinlerarası Diyalog Gerçekte Nedir?
Doç. Dr. Lütfü ÖZŞAHİN
- 50** Şeytan, İblis, Mefisto... Hepsi Aynı Kapıya Çıkıyor
Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ
- 52** Kelimelerin Namusunu Kurtarmak
H. Havva ERGÜN

Diyanet İşleri Başkanlığı
Adına Sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Koordinatörleri
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Ali AYGÜN
Muhammed Kâmil YAYKAN
Muhammet Emin GÜRDAMUR

Tashiş
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

diyanetdergi@diyanet.gov.tr
facebook.com/diyanetaylikdergi
twitter.com/DiyanetDergisi

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61
Faks : 0312 295 61 92

SÖYLEŞİ

34

DİN DÜŞÜNCE YORUM

46

GEÇMİŞ ZAMANIN İZİNDE

66

GEZİ-YORUM

74

54 Sadece Yolcu...
Rukiye AYDOĞDU DEMİR

56 Yalnız Allah'tan İste
Dr. Lamia LEVENT ABUL

58 Safımız Belli Oldu
Hasan Hüseyin ALKIR

60 Kurban ya da Başından Serçe
Geçen Bir Çocuktur İsmail
Prof. Dr. Alaattin KARACA

64 Sevgi Bahçesinin Cevherleri
Alişan KAPAKLIKAYA

66 Beyazıt Akman ile Söyleşi
Ali AYGÜN

71 Hac Tevhidi Yeniden Anlamak
Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI

74 Kutsal Yolculuk
Murat KALIÇ

76 el-Azîm: Ululardan Ulu Azamet Sahibi
Fatma BAYRAM

78 Gayrettepe'nin Hikmetli Sâkini:
Ayşe Şasa
Ayten ÇALIŞ

80 Kurban
Muhammed Kâmil YAYKAN

Abone İşleri
Tel : 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurtiçi yıllık: 72.00 TL
Yurtdışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsviçre ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kamu Girişimci Şubesi IBAN: TR08 000 1 00 25 330 599 4308 5019 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonemin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv. No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara adresine gönderilmesi gerekir.

Temsilcilikler; Yurtiçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - **Yurtdışı:** Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri / Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Aral Grup [www.aral.org] Tel: +90.312 219 53 26 [Mustafa Kemal Mahallesi 2141. Cadde 33/3 Çankaya/Ankara
Baskı: İleri Haber Ajansı Tanıtım İletişim Matbaacılık Yayıncılık ve Teknik Hizmetleri A.Ş. Tel: 0212 454 32 90
Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe) **Basım Tarihi:** 23/09/2016 ISSN-1300-8471

Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

DİN İSTİSMARI

İNSANIN Yüce Yaratıcı ile ilişkisini, vahyin şerefli elçisi olan Hz. Peygamber ile bağımlı ve diğer insanlar ile birlikte yaşama esaslarını belirleyen din, samimiyet üzerine kurulmuştur. Bu yüzden Allah Rasulü (s.a.s.) “Din nasihattir/samimiyettir.” buyurmuş, ashab-ı kiram “Kime karşı?” diye sorunca, “Allah’a, Kitab’ına, Rasulü’ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara karşı.” cevabını vermiştir. (*Müslim, İman, 95.*) İlahî olanla ilişki, samimiyet üzerine bina edilir. Hâlık’a karşı mahlukun en birinci vazifesi, O’nun birliğini, bütün eşsiz ve benzersiz sıfatlarıyla yüceliğini, kudret ve rahmetini büyük bir içtenlikle ikrar ve kabul etmektir. “Dini Allah’a has kılarak O’na ibadet edin.” (*A’raf, 7/29.*) ayeti, bu içtenliğin kulluğun özünü olduğuna ve ibadetin Allah Teala’nın rızasına erişmek dışında bir amaç gözetmemesi gerektiğine işaret eder. Dinin esas anlamı, her türlü iş ve oluşun Allah rızasını merkeze alarak ele alınması ve O’nun rızası doğrultusunda gerçekleşmesidir.

Aynı şekilde kâinatla ve onun gözbebeği olan insanla ilişkilerin miyarı da samimiyettir. Dürüst ve iyi niyetli, hak ve hukuka riayetkâr, erdem ve ihsanı ilke edinmiş bir mümin olmak, samimi olmak demektir. Samimiyet ise, attığı her adımdan, verdiği her karardan art niyeti ve riyayı uzak tutmayı gerektirir. En önemlisi de dinini ve dini değerlerini dünya menfaatine kurban etmekten, Allah’ın rızası dışında rıza ve onaylar almak uğruna dinini feda etmekten şiddetle sakınmayı gerektirir.

Din ile samimiyet arasındaki bu vazgeçilmez bağı kuramayan birçok kişi ve grup, tarih boyunca dinden faydalanarak çeşitli kazançlar elde etme yoluna gitmiş, düşünce ve eylem bazında sapmalar yaşarken çıkarlarına dini alet etmekten çekinmemiş ve tarih boyunca din istismarı ile dini tahrif kol kola yürümüşür.

Her ne kadar dile getirmekten hicap duysak da, din istismarı söz konusu olduğunda İslam toplumları da üzücü örneklerle şahittir. Kadim gelenekleri arkasında bırakan bu bulaşıcı hastalık Müslümanlara sirayet etmekte gecikmemiş, Hulefa-yı Raşidin döneminin acı tecrübeleri, fitne hareketleri, siyasi ve itikadi bölünmeler, din istismarını da beraberlerinde getirmiştir. Allah kelamının ilahî bir kalkanla korunuyor olması metnin değiştirilmesine imkân vermese de kimi zaman ayetlerin anlamlarını çarpıtarak, kimi zaman da onları bağlamları dışında kullanıp batını yorumlarla maksadının dışında istihdam ederek istismarın yolunu açanlar daima olmuştur. Sadece Kur’an’ı değil hadis rivayetlerini, ashab-ı kiramın hayatını, dini değer ve kavramları, Müslümanların dini duygularını istismar eden bezirganlar dün olduğu gibi bugün

Allah ve Rasulü'nün adını anarak, dinin benzersiz etkisini ve imtiyazını kullanarak kendi davasına hizmet etmek isteyenlerin sonu elbette hüsrandır. Bu hüsrân onları sadece bu dünyada değil ahirette de yakalayacaktır. Zira din kisvesi altında güç devşirmek, her türlü hadsizliğin ve sahtekârlığın ötesinde bir durumdur. Nasslarla oynamak, hadis diye uydurulan sözlerden medet ummak, rüya ve ilhama dair abartılı anlatımlarla büyüdü bir dünya kurgulamak, menkıbe ve hikâyeler aracılığıyla dinin sahih kaynaklarına aykırı bir zihniyet inşasına kalkışmak asla kabul edilemez.

de karşımızdadır. İtibar ve nüfuz elde etmek, ekonomik çıkar sağlamak, makam ve şöhret kazanmak ya da ilmi yetersizliğini ört bas etmek gibi farklı niyetlere hizmet etse de din istismarının sonucu aynıdır: Dinin toplum içindeki saygınlığını ve insanların dine dair güvenini zedelemek, sağlıklı bir din algısının toplum içinde yerleşmesine engel olmak ve tefrikaya zemin hazırlamak.

Şu bir gerçektir ki, Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberler, insanları Allah'a ve Allah'ın dinine çağırmışlardır. Risalet zincirinin son halkası olarak Allah Rasulü de 23 yıl boyunca çevresindekileri sadece İslam'a davet etmiş, kendi menfaatine, ikbal ve istikbaline dönük herhangi bir teşebbüs içine girmemiştir. Nitekim ilgili ayet-i kerimede Hz. Peygamber'e "Allah'ın izniyle Allah'a davet edici olarak gönderildiği" ifade edilir. (Ahzab, 33/46.) Dolayısıyla davet, tebliğ ve irşat faaliyetlerinde esas olan, samimiyet ve hasbîlik. Peygambere seslenen vahy-i ilahî şöyle der: "De ki: Sizden herhangi bir ücret istemişsem, o sizin olsun. Benim ücretim ancak Allah'a aittir. O, her şeye hakkıyla şahittir." (Sebe, 34/47.)

Allah ve Rasulü'nün adını anarak, dinin benzersiz etkisini ve imtiyazını kullanarak kendi davasına hizmet etmek isteyenlerin sonu elbette hüsrandır. Bu hüsrân onları sadece bu dünyada değil ahirette de yakalayacaktır. Zira din kisvesi altında güç devşirmek, her türlü hadsizliğin ve sahtekârlığın ötesinde bir durumdur. Nasslarla oynamak, hadis diye uydurulan sözlerden medet ummak, rüya ve ilhama dair abartılı anlatımlarla büyüdü bir dünya kurgulamak, menkıbe ve hikâyeler aracılığıyla dinin sahih kaynaklarına aykırı bir zihniyet inşasına kalkışmak asla kabul edilemez. Dini araçsallaştıran hiçbir grup, hizip, örgüt ya da oluşum "dinî cemaat" olarak adlandırılmaz. İslam'ı, hem sevk ve idare ettiği hareketin din dışı amaçlarını gizleyen bir sütne, hem de mensuplarını mutlak sadakatle bağlılığa sevk eden bir araç olarak kullanan hiçbir lider de "din âlimi" olamaz.

İnsan için dinin anlamı değişmeyecek ve insanın dine olan ihtiyacı hiçbir zaman eksilmeyecektir. Dolayısıyla dinin insan ve toplum hayatındaki varlığı, din ile sağlıklı ilişkiler kurabilmenin değeri, dinin doğru anlaşılmasının ve içtenlikle yaşanmasının önemi de hiçbir zaman yok olmayacaktır. Bugün Müslümanların dine olan sade ve samimi bağlılıklarını güçlendirmek; dine ait değerlere, din görevlisine ve dinî kurumlara olan güvenlerini korumak hepimizin önceliği olmalıdır. Din istismarıyla mücadele ancak taze bir niyet ve samimi bir gayretle mümkündür. Şimdi ülke olarak 15 Temmuz'da yaşadığımız sarsıcı tecrübeyi bir silkinme ve toparlanma imkânı olarak değerlendirip toplumumuzu bilinçlendirme zamanıdır. Zira dinini sağlam kaynaklardan öğrenen Müslüman, aklını ve idrakini bir başkasının emel ve ideallerine teslim etmeyecek, din istismarcısına fırsat vermeyecektir.

Dinî Değerlerin BUHARLAŞMASI

Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Kur'an Araştırmaları Merkezi

GÜNDEM

Bugün İslam coğrafyasında kendi ellerimizle inşa ettiğimiz ve hayata aktardığımız Müslümanlık tarzı ile İslam dininin yüce değerleri arasındaki makasın hayli açıldığını üzülmeye bakıyoruz.

■ İslam, Allah'ın gönderdiği dinin adı, Müslümanlık da bizim bu dini anlama ve uygulama tarzımızdır. Müslümanlık, Kur'an ve sünnetin getirdiklerinin şu veya bu zaman diliminde veya bölgede Müslümanlar tarafından hayata aktarılma ve yaşanma biçimini ifade eder. Daha açık bir ifadeyle, İslam'ın tarihinde Orta Asya'dan Kuzey Afrika ve Endülü's'e, Yemen ve Hindistan'dan Kafkasya ve Balkanlar'a kadar uzanan geniş İslam coğrafyasında birbirinden hayli farklı anlayışlar, yorumlar, mezhep ve mesrepler ortaya çıktı. Buna biz "İslam'ın tarihsel tecrübesi" ya da "Müslümanlık" diyoruz.

Müslümanlığı İslam'ın aynısı görmek, İslam ile İslam'ın tarihsel tecrübesini aynileştirmek ne kadar yanlışsa, bu ikisi arasındaki bağı görmezden gelerek Müslümanların tarihsel tecrübesini bütünüyle İslam'ın dışında ayrı bir olgu hatta İslam'dan sapma olarak görmek de o kadar yanlış olur. Birinci yanlış İslam karşıtlığını ön yargılı biçimde sürdüren bir kısım Batılı çevreler ile tarihsel tecrübeyi kutsalla âdeta eşdeğer kılan katı gelenekçi Müslümanlar sıkça yapmaktadır. İkinci yanlış ise, İslam'ın tarihsel tecrübesini yok sayma ve onu dinden bağımsız bir olgu olarak göstermedir. Bu yanlış ise, İslam'ı anlamada tarih ve toplum bilincini ıskalayan, İslam'a kuramsal ve ideolojik bir misyon yükleyen veya günümüz Müslümanlığını bu tecrübenin bir parçası olarak görmek istemeyen çağdaş İslamcı söylem sıkça düşmektedir. Yaşadığımız Müslümanlığın, dinin asıllarına göre bazı sapmaları ve yanlışları elbette olabilir; hatta bu kaçınılmaz bir durumdur. Bu yargı için de bugün için de geçerlidir. Zaten Kur'an ve sünnetin Müslü-

manlar arasında kıyamete kadar var olması demek, işte bu yanlış ve sapmaların Kur'an ve sünnet ışığında devamlı kontrolden geçirilerek düzeltilmesi imkânının bulunması ve Müslümanların bu yüzleşmeyi sürekli yapmalarının gerekmesi demektir. Diğer bir anlatımla kaynağından arı duru şekilde çıkan su kapımızın önüne geldiğinde kirlenmiş ise, bize düşen onu kirli kılan arzı durumları gidermek olmalıdır.

Bugün İslam coğrafyasında kendi ellerimizle inşa ettiğimiz ve hayata aktardığımız Müslümanlık tarzı ile İslam dininin yüce değerleri arasındaki makasın hayli açıldığını üzülmeye bakıyoruz. Bu duruma şüphesiz birçok sebep yol açmıştır. Mesela din içi çoğulculuk yerini tek hakikatçi görüşlerin ve ideolojilerin savaşına terk etmiştir. Rahmet kaynağı olması gereken mezhep ve görüş farklılıkları artık fitne ve kardeş kavgasını körüklemeye başlamıştır. Müslümanlığımızın İslam'dan uzak düşmesinde, din içi çoğulculuğun ve hoşgörü ortamının kaygan zemini üzerinde her biri bir tarafta savrulan kişi veya grupların kendi çıkarları için dinî değerleri sıkça ve sorumsuzca tüketmesinin, halkımızın dine bağlılığını fırsat bilerek din istismarı yapmasının da büyük payı vardır. Bu durum sadece Müslümanları değil İslam'ı da töhmet altında bırakmakta, yeni nesilleri İslam konusunda bir yol ayırımına sürüklemektedir.

Günümüzde biz Müslümanlar öncelikli olarak iki temel sorunla/sorumlulukla karşı karşıyayız: Birincisi Kur'an-ı Kerim'in kalıcı davetini, Kur'an mesajını ve Hz. Peygamber'in sünnetini çağımıza taşımak; diğeri de bu dinî bilgiyi hayatımızın içine katmak ve

Günümüzde biz Müslümanlar öncelikli olarak iki temel sorunla/sorumlulukla karşı karşıyayız: Birincisi Kur'an-ı Kerim'in kalıcı davetini, Kur'an mesajını ve Hz. Peygamber'in sünnetini çağımızda taşımak; diğeri de bu dinî bilgiyi hayatımızın içine katmak ve dinin doğru bilgisi ışığında dinî hayatımızla, yani Müslümanlığımızla yüzleşmek.

dinin doğru bilgisi ışığında dinî hayatımızla, yani Müslümanlığımızla yüzleşmek. Bu sorumluluğun birinci kısmı İslam ulemasının boynunda asılı ağır bir borç olarak durmaktadır. İkincisi ise bütün Müslümanların tek tek borcudur. Ancak ikinci fasılda sağlıklı bir yüzleşmenin gerçekleşebilmesinin büyük oranda ulemanın ödevini iyi yapmasına bağlı olduğunu da burada kaydetmek gerekir.

Öteden beri İslam'ın yeterince ve doğru biçimde anlaşılmasından söz ederiz. Peki, İslam ilk muhataplarınca ve sonrakilere tarafından anlaşılma mı? Aradan on dört asır geçtikten sonra bir dinin anlaşılmadığını ileri sürmek, yüce Mevlâ'ya ve O'nun elçisine bühân olur. Böyle bir iddia, Şari'nin dininin ve bu dini açıklayan Rasulüallah'ın başarısız olduğu imasını/ithamını içerir.

Elbette son hak din olarak gelen İslam anlaşıldı; ilk nesiller anladılar, sonrakilere de anladılar. Burada elbette tek tip anlamadan söz edemeyiz. Çünkü İslam dini 14 asırdır farklı bölgelerde farklı coğrafyalarda farklı şekillerde anlaşıldı, yorumlandı, dinî bilgi her dönemde az veya çok güncellendi ve insanlar sorunlarını belli oranlarda çözdüler. Dış dünya ile daha yakın temasa geçtiğimiz ve birçok alanda mevzii kaybettığımız son iki-üç yüzyıla gelinceye kadar Müslümanların dinle ilişkilerinde kaos derecesinde bir sıkışma yaşanmadı.

Günümüzde dinî hoşgörü ve çoğulculuk atmosferi, aynı zamanda dinin sahih bilgisi konusunda bulanık bir havayı da beslemeye başlamıştır. Kıyamete kadar Müslümanlar arasında din konusunda değişmez hakem Kur'an-ı Kerim'in ve sahih sünnetin verdiği dinî bilgidir. Ana eksen bu oldukça Müslümanlar arasında çoğulcu düşüncenin yol açtığı kafa karışıklığı asgariye inecektir. Gerçi temenniler bu yönde olsa da, her bir insanın özgür iradesi, düşünme ve karar verme özgürlüğü bulunduğu için dinî anlama ve yorumlamada farklı anlayışlar ve yollar bir realite olarak aramızda hep var olagecektir. Bunun farkındayız. Çoğulculuğun aramızda olabildiğince yaşatılmasından, farklı görüşlere tahammülümüzün artmasından başka çıkar yol yoktur. Bu da doğrudur. Burada belki de en kritik eşik, insanların kendi görüş ve yorumlarını İslam'a ve Allah'a isnat etmeksizin kişisel görüşü ve kanaati olarak ifade etmesi, her türlü dayatmadan ve tekelci tutumdan uzak durması, ama en önemlisi kendilerine hangi maddi/manevi mertebeye ve sıfatları yakıştırırsa yakıştırırsınlar, Allah adına hüküm vermekten kaçınmasıdır. Böyle olursa İslam'ın bilgi mi-

rasında kayıtlı farklı görüşlerin her birini "tek hakikatçı" ve ötekini "mahkûm edici" bir anlayış içinde değil, Allah'ın gönderdiği dinin, hayatın akışı içinde farklı farklı şekil ve tonlarda anlaşılabilirliğini kabullenerek yorumlarız.

Diğer taraftan çoğulculuğun İslam toplumlarında ayrışma ve kargaşa sebebi olmaması ve muhtemel sorunlarını asgari düzeye indirebilmek için atılması gereken bir diğer adım daha vardır. O da ilim muhitlerinin farklı görüş ve anlayışları, kadim ulemanın kendi görüşlerine "zan" veya "kavl" demesinden de cesaret alarak, sivil bir tartışma ortamında soğukkanlı olarak ele alması, kişisel görüşleri kutsal'a izafe etmekten ısrarla kaçınmasıdır. Nasıl gelecekteki bilgiler arasında "kutsal" a ait olanla "tarih ve zaman" a ait olanı fark etmemiz ve ona göre inisiyatif kullanmamız gerekiyorsa, aynı bilinci günümüzde üretilen bilgi ve yorumlarda da sürdürmek durumundayız. Ancak o zaman farklı görüşler rahat ve hoşgörülü bir ortamda tartışılıp iyilik yolunda yarışmak mümkün olur, farklılıklar rahmet kaynağı olur. Çünkü Allah ve Rasulünün sözü dışında herkesin sözünün neticede bir yorum ve kişisel görüş olduğunu, yanılabilir olduğunu kabullenmek zorundayız. Bu aynı zamanda inancımızın da gereğidir. Bize düşen, ileri sürülen her bir görüşün, tercih edilen her bir hayat tarzının aramızda hakikatin ölçüsü ve hakem olan Kur'an ve sünnet ışığında tekrar tekrar sağlamlasını yapmamız, gerektiğinde yanlıştan dönme erdemini göstermemizdir.

İlahî vahyin son halkası ve son hak din olan İslam, apaçık bir din, Kur'an apaçık bir kitaptır. İslam'ın ana kaynaklarının ne dediklerinin hâlâ bilinmediğini, dinin gizemli şifrelerle ve düz bakış-

la anlaşılacak sırlarla dolu olduğunu veya onu sadece din adamları sınıfının veya seçilmiş bazı zevatın anlayabileceğini ileri sürmemiz doğru olamaz. Böyle olsaydı, bu dini anlamakla ve yaşamakla sorumlu da olmazdık. Kur'an'ın dedikleri ortadadır; sünnetin de nasıl bir Müslüman tasviri yaptığı ana hatlarıyla bilinmektedir. Zaten "Müslümanlık nedir?" sorusuna belli bir ortak cevap verilebiliyorsa, bu, dinin esaslarının belli olmasının, Kur'an'ın ve sünnetin meramını çok iyi anlatmasının başarısıdır. Ancak öteden beri İslam coğrafyasında dinin bir dizi sırlarla dolu olduğu, bunu ancak özel yetki ve yeteneğe sahip belli şahısların çözebileceği, kurtuluş için de bu şahısların peşine takılmak gerektiği fikri ısrarla işlenir ve birçok dinî oluşum/örgütlenmeye buradan kanal açılır. Bu kapıdan girenler de şahıslara dinî kurtarıcılık, gayptan haber verme, dünyaya tasarruf, hatta Levh-i mahfuz'a/ilahî takdire müdahaleye kadar uzanan bir kutsiyet ve otorite izafe etmeye ve bunun delillerini de Kur'an'ın satırları arasında aramaya başlarlar. Dinde gizem arttıkça dinî duygu ve arayışların istismar edilme riski de artar. Sonunda olan dine ve samimi dindarların umutlarına olur. Dinî değerler buharlaşır, umutlar tükenir.

İslam'ı melankolik, gizemli ve anlaşılacak bir din olarak tanıtır Kur'an ve sünnetin apaçık bilgisini kabuk (zahir), kendi inancı ve tevdillerini öz (bâtın) olarak görenler gerçekte dinin akide esaslarıyla çatışma hâlinindedir; Kur'an'la çatışma hâlinindedir. Bu yolun sonu din istismarına ve istismar edilen dinin tüketilmesine kadar gider. Günümüzdeki dinî cemaatleşme ve tarikat örgütlenmeleri tasavvufun geleneksel sınırlarında kalarak insanların ahlaki gelişimine, deruni dindar-

lığına katkı sağlayıcı bir çizgide hizmet üretse, toplumda engin bir hoşgörünün yerleşmesine öncülük etse, toplumun sosyal bağını güçlendirici roller alsın hem meşruiyetlerini perçinlemiş, hem de dine ve topluma hizmet etmiş olur. Ama İslam dünyasında üzülerek görüyoruz ki çoğu zaman öyle olmadı. Yakın zamanda yaşadığımız travmanın ana sebeplerinden biri, bir dinî cemaatleşme hareketinin İslam'ın değer ve kavramlarını hoyratça kullanarak ekonomik çıkar ilişkisine ve siyaset projesine dönüşmesi, karanlık ilişkiler ağının içine girip boğazına kadar terör ve şiddet bataklığına saplanması değil mi? Kendilerinden menkul kutsal makam ve otoriteler ihdas edilmesi, nev-zuhur kutsallıklar ve onun üzerinden dünyevi projelerin ortaya çıkması en çok da dünyadaki İslam algısına zarar vermedi mi? Gerçekten de bu tür sapmalar, hem tasavvufa hem İslam'ın o güzel dindarlık modeline büyük zarar vermektedir. İslam dünyasının Kur'an ve sünnetin sahih bilgisi ışığında bu realitelerle de yüzleşmesi gerekiyor.

Bugün, elli küsur İslam ülkesi var ve parmağımızla gösterebileceğimiz, insanların huzur, güven içinde olduğu ve dünyaya bunu vadeden bir örnek İslam toplumu bulmakta zorlanıyoruz. Modern dünyaya örnek olabilecek bir İslam dünyasından söz edemiyoruz. Bunu hepimiz üzülerek görüyoruz. Bunu görmek için başımızı kaldırıp etrafımıza bakmak bile yeterlidir. İslam ülkeleri olarak her birimiz birçok sorunla boğuşuyoruz. Din ile örgüt ve kabile savaşları, din ile şiddet, hatta terör iç içe geçirilmekte, dinî kavram ve değerler çeşitli grup ve oluşumlarca, hatta uluslararası nitelikte karanlık örgütlerce ve onlarla işbirliği içine girenlerce hoyratça istismar edilmekte.

İslam esaslarına aykırı biçimde üretilen kutsallıklar ve dindar kesimlerin zihinlerini çelen dini değer istismarları sadece Kur'an ve sünnetin önüne perde olmakla ve İslam akidesine zarar vermekle kalmamakta; aynı zamanda dünyadaki İslam algısını, birlik ve dirliğimizi, huzur ve güvenliğimizi de tahrip etmektedir. İslam ülkeleri veya toplumlarının her birinde bu olumsuzluğun farklı örnekleri hiç eksik olmamıştır. Gelenekçisinden selefisine, modernistinden tarikat mensubuna kadar birbirine zıt ve birbirini dışlayan, hatta din dışı sayan görüşler sadece halk kesimlerini değil ulemayı da kuşatmış durumda. Şimdi burada can alıcı şu soruyu sormamız gerekiyor: Bütün bunların her biri İslam'ı anlama ve yorumlama biçimi midir? Şayet öyle ise, günümüzün parçalanmış toplumlarında toplumsal birlik ve dirliği, dayanışmayı ve kardeşliği tesis etme çabalarına İslam'ın herhangi bir katkısı olabilir mi? Şayet öyle ise, bırakalım "İslam ümmeti"ni, sağlıklı bir "İslam toplumu"ndan söz edilebilir mi? Bu soruların cevabı elbette kolay değil. Belki de geriye iki yol kalıyor: Ya Müslümanlar dini anlama ve yorumlamada ma'ruf eksenli bir ana yolda toparlanacak ya da bu farklılıkları tolere edebilecek daha üst bir aidiyet ve kimlik inşası içinde çözüm bulacak.

Öyle anlaşılıyor ki, günümüzdeki elli küsur İslam ülkesinden her birinin geride bıraktığı tecrübesinin ve hayatın akışı içinde bugün geldiği noktanın ayrı ayrı dinî ilimler ve İslam'ın yorumlanması açısından ne gibi bir anlam ve değer ifade ettiği üzerinde ciddiyetle durmamız gerekiyor.

Geçmişten Günümüze Din İstismarı

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK
Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

■ Din genelde bütün bir İslam âleminin, özelde bu ülkenin hem en temel yapı taşlarından hem de en büyük zaaf unsurlarından birisidir. Daha açıkçası İslam farklı etnik kökenler, diller ve renklere sahip sayısız insanı ortak inançlar ve büyük amaçlar etrafında toplayıp birbirine kaynaştırma özelliğine sahip olan ulvi bir değer olmanın yanında küçük hesaplar, amaçlar ve çıkarlar uğruna sınırsız istismara da konu olan bir sembolik sermayedir. İstis-

mar aslında ilginç bir kelimedir. Zira Arap dilinde sınırdan kökünden türemiş bir mastar olan istismar, “bir şeyin ürününü devşirmek ve üründen istifade etmek” demektir. (*Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, Kahire 2003, I. 699-700.*) Ancak kelimenin Arap dilindeki bu olumlu anlam içeriği, “bir şeyi suistimal etmek” ve/veya “sömürmek” şeklindeki yaygın anlam ve kullanımıyla Türkçede pejoratifleşmiştir.

Bu mesele bir kenara, İslam tarihindeki din istismarının ilk örneklerinden birisinin ve belki de ilkinin Sıffin savaşında ortaya çıktığı tespitinde bulunulabilir. Şöyle ki bu savaştaki şiddetli çatışmalar 9-10 Safer 37 (27-28 Temmuz 657) Cuma sabahına kadar devam etmiş, Hz. Ali cuma günü asilere son darbeyi indirmek için Eşter'i kalabalık birliklerin başında taarruzla görevlendirmiştir. Eşter'in başarılı taarruzuyla savaş kazanılmak üzereyken Muaviye'nin danışmanı Amr b. el-Âs iki taraf arasındaki ihtilafı Kur'an'ın hakemliğine başvurarak çözüme yönünde bir teklif gündeme getirmiş, ardından Muaviye kendi askerlerine Kur'an sayfalarını mızrakların ucuna takıp karşı tarafı Kur'an'ın hükmüne çağrılarını emretmiştir.

Bunun üzerine Suriyeli askerler Muaviye'nin talimatını yerine getirip, "Ey Iraklılar! Artık savaşı bırakalım, aramızda Allah'ın kitabı hakem olsun." demişlerdir. Bu hile savaşta bitkin düşen ve pek çoğu yakın akraba konumundaki dindaşlarına kılıç çekmekte tereddüt eden Hz. Ali'nin ordusundaki askerleri birbirine düşürmüş, kaynaklarda "kurra" diye anılan bir grup savaşa derhal son verilmesini istemiştir. Hz. Ali bu gruba Muaviye ve ordusunun yaptığı işin düpedüz savaş hilesi olduğunu söyleyip savaşa devam emri vermiş; fakat savaşın durdurulmasında ısrar eden grup onu dinlemediği gibi savaşa son vermediği takdirde kendisini öldürmekle de tehdit etmiştir.

İslam tarihinde genel olarak din, özel olarak Kur'an istismarının gelenek hâline gelmesinde bu meşhur hadisenin belirleyici rol oynadığı söylenebilir. Zira İslami kaynaklarda Havaric (Hariciler) diye anılan ve zihniyet itibarıyla günümüze kadar varlığını koruyan şiddet temelli dini istismar olgusu da yine Sıffin savaşı ve hakem olayını müteakiben zuhur etmiştir. İlk Harici grupların büyük günah işleyen kimsenin imandan çıktığı, hatta Harici olmayan herkesin kâfir olduğu yönündeki iddiaları "ini'l-hükmü illâ lillâh" şeklindeki Kur'an ifadesiyle temellendirmenin ilahî kelamı istismardan başka bir anlam taşımadığını bilmeyecek kadar cahil olduklarını düşünmek pek mümkün değildir. Nitekim Hz. Ali'nin Harura mevkiindeki Haricilerle müzakereye gönderdiği Abdullah b. Abbas'a, "Onlarla tartışırken Kur'an'dan delil getirme. Çünkü Kur'an çeşitli anlamlara/yorumlara elverişlidir. Bu yüzden onlarla sünnet üzerinden tartış." dediği yönündeki rivayet de aynı noktayı işaretlemektedir.

Bu rivayetin başka bir varyantına göre İbn Abbas, Hz. Ali'ye hitaben, "Ey müminlerin emiri! Ben Allah'ın kitabını onlardan çok daha iyi biliyorum; çünkü Kur'an bizim hanemize nazil oldu." demiş, Hz. Ali de ona, "Haklısın, fakat Kur'an çeşitli manalar taşır. Sen bir manadan (vech) söz ederken onlar diğer/farklı bir manayı öne sürerler. Bu yüzden onlarla sünnet üzerinden tartış; çünkü onlar sünnet karşısında manevra yapma imkânı bulamazlar." me-

Dinin doğal ve özgün yapısını bozarak onu sentetik hâle getiren istismar olgusunun İslam tarihindeki en meşhur örnekleri hilafet ve imamet meselesiyle ilgilidir.

linde bir sözle karşılık vermiştir. (bkz. *Ebü'l-Hasen eş-Şerif er-Radi, Nehcü'l-Belâğa, Beyrut 1996, s. 378.*) Başka bir rivayete göre ise Hz. Ali tahkim olayından sonra Haricilerin sözcüsü İbnü'l-Kevva'nın, "Kan ile ilgili bir meselede insanları hakem tayin etmek adalet midir?" şeklindeki itirazına, "Biz bu meselede insanları değil, Kur'an'ı hakem tayin ettik." diye karşılık vermiş ve ardından, "Ne var ki Kur'an konuşmaz; onu insanlar konuşturur." diye de eklemiştir. (bkz. *Ebü Zeyd İbn Haldân, Kitâbü'l-Iber, Beyrut 1992, II. 607.*)

Dinin doğal ve özgün yapısını bozarak onu sentetik hâle getiren istismar olgusunun İslam tarihindeki en meşhur örnekleri hilafet ve imamet meselesiyle ilgilidir. Bilindiği üzere bu meselenin orijini Hz. Peygamber'in vefatını müteakiben ortaya çıkan liderlik meselesi ve tarihsel süreçte bu meselenin Şia ile ehli-sünnet arasında kan davasına dönüşmesidir. Şia ilahî tayin iddiasın-

dan hareketle imamet meselesini usulî-din alanına dâhil etmekle istismarın ilk büyük adımını atarken, birçok Sünni kelimacı da Hz. Ali'nin hilafet hakkının gasp edildiği yönündeki Şii iddia ve itirazlara mukabelede bulunmak üzere aynı konuyu kelim kitaplarının son kısmına eklemiş ve bu bağlamda Hz. Ebu Bekr'in hilafetini ayetlerle gerekçelendirme cihetine gitmiştir.

Hemen tamamı polemikçi bir dille kaleme alınan klasik kelim literatürü sınırlı sayıdaki nassı azami nispette semerelendirme, diğer bir ifadeyle, muhtelif itikadi, siyasi ve ideolojik kabulleri naslarla gerekçelendirme ve aynı zamanda muhalifleri ilzam etme gayretinin ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu yöndeki gayretlerin temelinde ilahî kelâmın meşrulaştırma gücünden yararlanma düşüncesinin bulunduğu şüphesizdir. Bu çerçevede istismar bir dinî grubun nasslar üzerinden kendini meşru ilan etmesi şeklinde yapılabileceği gibi başka grupların dinî anlayış ve kavrayış tarzlarını gayrimeşru ilan etmek suretiyle de yapılabilir. İslam düşünce tarihinde dini istismar olgusunun bu iki varyantına dair sayısız örnek zikredilebilir. Çok boyutlu din istismarının güncel/aktüel ve en çarpıcı örneği ise FETÖ tecrübesidir.

Bir kişinin gerek kendi konumunu, gerek kişi ve grup çıkarına dayalı iddialarını ve davranışlarını dinî referanslara dayandırma çabası da İslam tarihindeki din istismarlarının yaygın türleri arasında yer alır. Bunun ilk ve

İslam tarihinde Emeviler ile Abbasi hanedanı arasındaki siyasi rekabet ve hesaplaşma bağlamında ortaya çıkan ve zaman içerisinde itikadi bir kalıba sokulan mehdilik inancı/iddiası da dini istismar kapsamında ele alınması gereken bir konudur.

en sapkın örneklerine Gulat ve Galiyye gibi sıfatlarla anılan aşırı Şii fırkalarda rastlanır. Muğiriyye fırkasının lideri Mugire b. Said el-İclî'nin kendini peygamber ilan etmesi, Beyaniyye fırkasının lideri Beyan b. Sem'an'ın, "Bu insanlara bir beyan, müttakilere de bir yol gösterici ve öğüttür." (*Âl-i İmran*, 3/138.) mealindeki ayeti kendi şahsına atfetmesi, Karmatiyye fırkasının Muhammed b. İsmail'in nübüvvetini ileri sürmesi Gulat-ı Şia'nın dini istismar şekillerinden sadece birkaçıdır. Bu tür istismarlara son dönem İslam dünyasında ortaya çıkan Kâdıyanilik, Babilik, Bahailik, Dürzilik gibi fırkalarda, hatta Sünni İslam dünyasında geniş taraftar kitlesine sahip olan bazı dinî gruplarda da rastlanır.

İslam tarihinde Emeviler ile Abbasi hanedanı arasındaki siyasi rekabet ve hesaplaşma bağlamında ortaya çıkan ve zaman içerisinde itikadi bir kalıba sokulan mehdilik inancı/iddiası

da dini istismar kapsamında ele alınması gereken bir konudur. 03-04 Ağustos 2016 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Olağanüstü Din Şûrası'nın sonuç bildirgesindeki şu ifadeler de tam olarak bu hususa atıf yapmaktadır: "Tarih boyunca toplumun güvenliği ni tehdit eden mehdici-Mesihçi ve hurufi-batını karakter arz eden pek çok fitne ve fesat hareketi ortaya çıkmıştır. Sır, gizem, adanmışlık, karizmatik kişilik gösterisi ve takıyyecilik/çift şahsiyetlilik bu hareketlerin en bariz özelliği olmuştur. Modern zamanlarda ise bu tür hareketler uluslararası siyasal mühendisliklerin güdümünde İslam toplumlarının parçalanması ve sömürülmesinin birer aracı olarak kullanılmışlardır."

Mehdilik çeşitli inanç sistemlerinde mevcut olan ve dolayısıyla İslam'a özgülük vasfı taşımayan çok eski bir hikâyedir. Yahudilik ve Hristiyanlıkta Mesih, Sabiilikte Praşai Siva, Mecusilikte Şaoşyant, Hinduizmde Kalki, Budizmde Maitraya gibi kavramlar mehdilik hikâyesinin arka planı ve kültürel çapı hakkında manidar ipuçları verebilir. Mehdilik etrafında oluşan inanç örgüleri çoğunlukla Doğu toplumlarında gözlemlenen tembellik, irrasyonellik, romantiklik, rüş çığına erememişlik, tarihsel akışı her daim kötülüğün çoğalmasına yoran koyu pesimistlik ve hatta iktisat tabiriyle "free rider problem"cilik (bedavacılık sorunu) gibi sosyolojik ve antropolojik komponentlerin bileşkesinden müteşekkildir. Başka bir ifadeyle, İslamî kaynaklarda, özellikle Şii müelliflere ait kitap-

larda nakledilen mehdi rivayetlerindeki muhteva çeşitli inançlar ve kültürlere ait çok sayıda unsurla bezeli bir kompozisyon ve koalisyona işaret etmektedir.

Hâl böyleyken, İslam tarihinde Şia hem asırlar boyu muhalefette kalmanın yarattığı travmatik duygusallıktan, hem de nereye kaybolduğu bilinmeyen bir dizi imamla ilgili tuhaf inanç kurgusundan dolayı mehdilik fikrine sınımsız sarılmıştır. Sünni gelenekte ehlihadis ve Selefîyye ekolü de gerek dinî haber ve esere (rivayet) eşitlemenin, gerekse en zayıf hadisi re'ye tercih etmenin bir tezahürü olarak mehdi inancına sahip çıkmıştır. Tasavvuf geleneğinde ise mürşit diye anılan hemen her sufînin aynı zamanda mehdi gibi -ki belki de "gibi"si fazla- algılanması ve aynı zamanda tasavvuf ile teşeyyü' arasında sıkı denebilecek bir irtibat/iltisak bulunması nedeniyle mehdilik fikri bu gelenekte de hüsnükabulle karşılanmıştır. Haddi zatında bir kişinin kendi şahsına veya bir dinî grubun kendi liderine mehdilik, bedilik, mücedditlik, gavslık, kutubluk gibi sıfatlar izafe etmesi, "kerameti kendinden menkul" sözünün de ifade ettiği üzere apaçık bir din istismarıdır.

Dinin bir diğer yaygın istismar şekli de nasların anlaşılması ve yorumlanmasıyla alakalıdır. Meşhur usul âlimi Ebu İshak eş-Şatibi (ö. 790/1388) Kur'an'da zahir ve bätün meselesiyle ilgili olarak, "Zahir Kur'an'daki bir kelime veya ifadenin Arap dilinde ifade ettiği düz anlam, bätün ise Allah'ın o kelime ve ifadeyle

kastettiği maksattır." şeklinde bir çerçeve belirledikten sonra Yahudilerin karzıhasenle ilgili ayete atıfla, "Allah fakir, biz zenginiz" demelerinden, İslam fihmindaki hileşer formüllerine, Haricilerin ini'l-hükmü illâ lillâh (Yâsuf, 12/40.) ayetiyle istidlallerinden, Müşebbihe'nin Allah'a birtakım uzuvlar izafe etmesine, teaddüd-i zevcat meselesiyle ilişkilendirilen Nisa, 4/3. ayetten dokuz kadımla evlenebileceği sonucuna varanlardan Bâtınîlerin akla ziyan tevillerine, hatta sufîlerin birtakım bätünü karakterli yorumları ile kelamcıların Arap dili ve şiiriyle şahitlendirmeye çalıştıkları birtakım görüşlere kadar çok geniş bir alanda zahirilik ve bätünilikten söz edilebileceğine, bu anlamda zahirilik ve bätüniliğin naslardaki makâsıda bigâne kalan ve kastı aşan okuma, anlama ve yorumlama tarzlarına karşılık geldiğine dikkat çekmiştir. (bkz. Ebu İshak İbrahim eş-Şatibi, *el-Muvâfakat fi Ustûli's-Şeria*, Beyrut 1997, III. 347-360.) ki bütün bu aşırı yorumları farklı yollarla farklı amaçlara yönelik istismarlar kapsamında değerlendirmek mümkündür.

Farklı yollarla farklı amaçlara yönelik istismarlar dedik, çünkü istismar dinin ve/veya dindar insanların görünüşte lehinde ve aleyhinde olmak üzere iki şekilde söz konusu olabilir. Gerçekte her ikisi de din ve dindarların aleyhine olan bu iki istismar türünden ilki, dinin çok etkili ve manipülatif bir araç/aparat gibi kullanılmasıdır. İstismarın bu türünde dindar görünmenin sağlayacağı siyasi, sosyal, ekonomik faydaları temin hedefi gibi bir süflilik

söz konusudur. Meşhur filozof Kindi dini bu şekilde istismar edenler hakkında şunları aktarır: "Hayvani nefislerinde yer eden haset kırı ile düşünce ufuklarını kuşatan karanlığın hakikatin nurunu görmelerini engellediği din istismarcıları, saldırgan ve zalim düşman olarak, haksız yere işgal ettikleri makamları korumak için elde edemedikleri ve çok uzağında buldukları insanî erdemlere sahip insanları küçümserler. Amaçları başları tutmak, makam ve mevkilerin başına geçmek ve din tacirliği yapmaktır. Gerçekte onlar dinden yoksundurlar; zira bir şeyin ticaretini yapan onu satar, sattığı ise artık kendisinin değildir. Dolayısıyla dini satanlar, din üzerinden istismar veya sömürü yapanlar, dine sahip olamazlar. (Kindi, *Felsefi Risaleler*, çev. Mahmut Kaya, İz Yayınları, İstanbul 2014, s. 129.)

İstismarın ikinci şekline gelince; bu istismar din ve dindarları toplumun tamamı veya bir kısmı için çok ciddi bir tehdit gibi göstermek ya da din ve dindarları seküler çevrelerce benimsenen hayat tarzını hedef alan büyük bir tehlike olarak takdim etmek suretiyle toplumsal paranoya oluşturmak ve aynı zamanda dine mesafeli ideolojileri kurtuluş reçetesi gibi sunmak şeklinde icra edilir. (bkz. Hüseyin Certel, "Din İstismarı Üzerine", *İslâmî Araştırmalar*, cilt: XXII, sayı: 1 [2011], s. 7.) Türkiye'nin yakın geçmişinde yaşanan 28 Şubat darbesi, irtica söylemleri ve cumhuriyet mitingleri gibi hadiseler dinî tehdit algısına dayalı ve ideolojik amaçlı bu istismar türünün dramatik örnekleridir.

Peki din mühendisliği
ile neyi kastetmekteyiz?
Din mühendisliği
aslnda toplum
mühendisliğinin bir
boyutudur. Yani dinin
araçsallaştırılarak
mühendislik eseri
bir toplum inşasına
girişilmesidir.

21. Yüzyılda Din Mühendisliği

Prof. Dr. Mustafa TEKİN
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

■ Mühendislik kelimesinin modern zamanlarda bilhassa sayısal bilimlerde kuvvetli olumlu çağrışımlarıyla gündemde olduğu, İslam dünyasında da büyümlü bir etki yarattığını yakın tarihe kabaca bir göz attığımızda hemen görebiliriz. Modernizmin nicellik, hesaplanabilirlik ve nihayetinde öngörülen sonuçlara ulaşım hedefi, her şeyin bir mühendislik alanı şeklinde kurgulanabileceği bir çabayı pratize etti. Yollar, barajlar, evler, bu anlamda birer mühendislik eseri olarak kendilerini hayatın farklı alanlarında gösterdi. Bu anlamda mühendisliğin kimi olumlu sonuçlarından bahsedilebilir. Nitekim şehirlerin, barajların, evlerin ve teknik birçok aygıtları burada zikredebiliriz. Hatta gökdelenler, köprüler, uzay araçları, insanın bu konuda ulaştığı başarıların doruk noktası şeklinde gösterilebilir. Fakat bu büyüleyici mühendislik işlerinin en önemli handikaplarından birisi, görkemli sonuçlarına rağmen yaşadığı metafizik kayıptır. Bu da sadece güç gösterisi olarak ortaya çıkan ürünlerle insanı karşı karşıya bırakmakta, ancak ona hedefini kaybettirmektedir.

Mühendislik kelimesinin bizde büyüleyici etkiler yaratması, Modern Batı ve onun her alandaki başarılarıyla sıkıntılı zamanlarda karşılaşmış olmamızdır. İleri-geri antagonizması içerisinde Batı ile ileri, Doğu ile geri arasında yapılan özdeşleştirmeler, Osmanlı'nın son döneminden itibaren Fen Bilimleri, mühendislik, sayısal bilimlerin prestijini yükseltmiş ve bu algılamaya aslı itibarıyla bu-

güne kadar da devam edegelmiştir. Osmanlı'nın son döneminden itibaren açılan okulların niteliğine bakıldığında, bu daha da iyi anlaşılır. Öte yandan modernleşmenin Osmanlı Devleti'nin pratik ihtiyaçları çerçevesinde algılanışı da mühendislik ve sayısal alanlara verilen önemi artırmıştır. Dolayısıyla tekil mühendislik üretimlerinin küllü bir bakış açısı ve dünya görüşü ile anlamlı olduğu hâlâ anlaşılabilmiş değildir.

Mühendislik bağlamında esas bahsetmemiz gereken olumsuzluk ise, toplumların da tıpkı ev ve köprü gibi mühendislik eseri oluşturabileceği kanaatinin modernitenin totaliter doğasının bir parçası olarak yaygınlaşmasıdır. Böylece kâğıttan geometrik şekiller çıkarır gibi, kurgulanan toplumların icadına çalışılmıştır. Özellikle Comte ve Durkheimci yaklaşımlarda toplumsal olguların nesne gibi ele alınması, neticede "insan" faktörünü dışarıda bırakan kurgular yaratılmasını sonuçlamıştır. Batı'da sosyal bilimlerin tabiat bilimlerini takip etmesi ve sosyal bilimlerin de fizik, kimya gibi bilimlere bakarak kurulması söz konusu olmuştur. Modernizmin bizzat kendisi de, matematik hesaplar ve nicel yaklaşımlarda mühendislik eseri bir dünya inşa etme teşebbüsünde bulunmuştur. Sömürgeler, savaşlar, ideolojiler, faşizm tüm bu zihniyet ve teşebbüslerin 20. yüzyılda dünyaya yaşattığı sorunlar olarak önümüzde durmaktadır. Rusya ve hinterlandında yaşanan Bolşevik İhtilali sonrasında yaşanan tecrübeler, sosyal alanda

bu mühendisliğin nasıl sonuçlar ürettiğini bize göstermektedir.

Mühendislik kelimesinin tam da bu noktada iki özelliğine dikkat çekmeliyiz. Birincisi, üzerinde çalıştığı öğeleri salt madde gibi ele almasıdır. Bina, köprü ve teknoloji üretimlerinde bu durum bir noktaya kadar tolere edilebilir. Fakat bu üretimlerin varlık anlayışında eşyaya egemen olma ciddi bir yer tutmaktadır. Egemen olma, güç ve hegemonya kurma ise, sosyal bilimlerin söz konusu olduğunda aslında bir tahakküm ve faşizme dönüşmektedir. Zira sosyal bilimlerin konusu insandır ve insanlar geometrik olarak şekillendirilebilir varlıklar değildirler. Mühendisliğin ikinci özelliği de burada devreye girmektedir. Elde edilmek istenen sonuçların firesiz gerçekleşmesi; sosyal bilimlerde bunun karşılığı ise kurgulanan insan ve toplumu gerçekleştirme. Mühendislik önce bir çizimle başlar, hedeflenen kurgunun gerçekleştirimi için atılacak adımlar ve izlenecek yol planlanır ve her aşamada bunların gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir. Mühendislik eseri oluşturulmaya çalışılan toplum için de, onun içinde yaşayan insanların talepleri, kendiliğindenlik birer risk faktörü olarak değerlendirilir ve istenen sonuçlara ulaşmak için toplum sürekli yukarıdan düzenlemeye tabi tutulur. Bunun anlamı ise, toplumun faşist yöntemlerle baskı altına alınması, çizilen geometride uygun olmayan şekillerin derhal düzeltilmesidir.

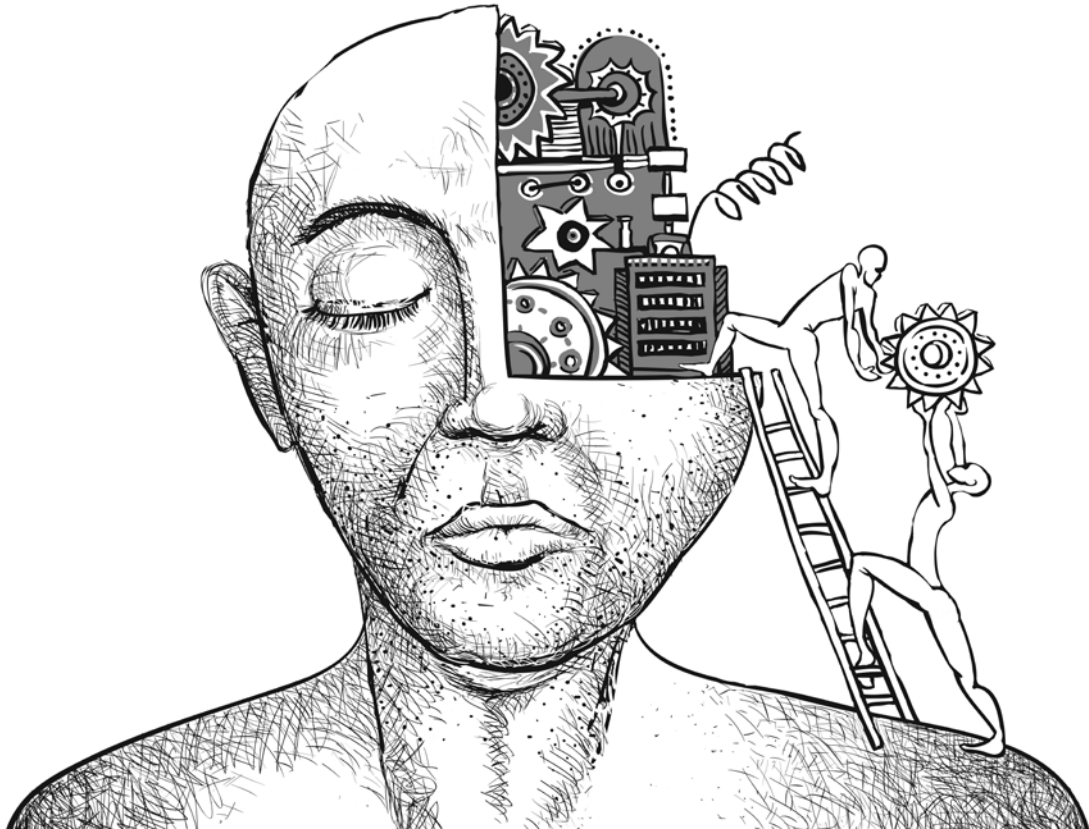
Bu anlamda toplum söz konusu olduğunda iki özelliğin sürekli

hatırda tutulması gerekmektedir. Birincisi, toplumda insan faktörü vardır. İnsan, bilinçli, talepleri olan, değişebilen ve değiştirilebilen bir varlıktır. Bir taş gibi, nesne gibi sürekli şekil verilebilen bir varlık değildir. Bununla bağlantılı ikinci önemli bir nitelik de, toplumsal yaşamın sürekli bir oluşum halinde bulunmasıdır. Bunun da iki anlamı olduğunu söyleyebiliriz. İlki, toplum insanların katılımı, müdahalesi, talepleri, değişimler ile yeniden ve yeniden şekillenir. İkincisi, dışardan ve yukarıdan mühendislik eseri düzenlemelerin insan, toplum doğası ve kendiliğindenliğe bir müdahale olduğunu ve hiçbir biçimde bu müdahalelerin olumlu sonuçlar vermeyeceğini bilmek gerekir. Sosyal olayların beklenen

kadar beklenmeyen sonuçları da vardır ve yukarıdan müdahale insan ve toplumun tabiatını bozduğu için mutlaka bir takım arızalar çıkarır ve istenen sonuçları da vermez. Hatta tam tersine sonuçlar da çıkarır. Çünkü bilinçli bir varlık olarak insan ve insanlardan oluşan toplumlar pasif veya açık dirençlerle bu müdahalelere hoş bakmazlar. 20. yüzyıl bunun negatif örnekleriyle doludur. Nazi Almanyası, faşist iktidarlar, toplumlara dayatılan kavramlar ve reformlar bu türdendir.

Peki din mühendisliği ile neyi kastetmekteyiz? Din mühendisliği aslında toplum mühendisliğinin bir boyutudur. Yani dinin araçsallaştırılarak mühendislik eseri bir toplum inşasına girişilmesidir. Belki söylediklerimizi

daha iyi anlatabilmek için önce dinin neligine dair birkaç hatırlatmada bulunmalıyız. Din, İslam açısından bir hidayet, rehberlik ve yol göstermedir. Kur'an daha en başta "içinde hiçbir şüphe bulunmayan bu kitap müttakiler için bir rehberdir." (Bakara, 2/2.) derken, onun bu niteliğine atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla insan varlık, anlam, bilgi, değer konusunda kendi konum ve yönelimlerini din ile belirginleştirir ve netleştirir. İkinci önemli nokta; dünya insan için bir imtihan alanıdır ve burada sınanmaktadır. Allah (c.c.) insana hidayet yolunu gösterdikten sonra kendi iradesiyle iman etmesi ve sırat-ı müstakim'i tercih etmesini bekler. Bu konuda insana bir özgürlük alanı tanınmıştır; dolayısıyla

imam edip etmemek insanın tercihine kalmıştır. Ahirette insan amellerinin yegâne yargılayıcısı da, hesap sorucusu da Allah'tır.

Allah insanlara dini bir peygamber aracılığıyla gönderir. Fakat din toplumla buluştuktan itibaren farklı anlamaların konusu olur ve anlamadaki farklılıklar farklı cemaat, mezhep ve yorumların doğmasını sonuçlar. Dinin kendisi bir hakikati ifade etmekle birlikte, farklı din anlayışları ve bunların toplumda ete kemiğe bürünmüş yansımaları olan tarikat, cemaat, mezhepler dine dair yorumlardır. Dolayısıyla bu yorumların hiçbirisi dinin yerine ikame olamayacağı gibi yorum olması itibarıyla birbirleriyle eşitirler. Hiçbirisi hakikatin tamamının kendisi tarafından temsil edildiğini ya da tek gerçek doğrunun kendisi olduğunu iddia edemez. Esasen farklı din anlayışları, siyasal, sosyal, kültürel birtakım faktörlerin de devreye girmesiyle birbirinden farklılaşan ve çeşitlilik olması itibarıyla da bir zenginlik olarak görülmesi gereken oluşumlardır. Özlenen manzara; farklı din anlayışlarının birbirleriyle olumlu ilişkiler kurması ve ilmi tartışmalar yapması; böylece çeşitlilik için bir birliğin sağlanmasıdır.

Fakat bir anlayışın ya da cemaatin kendisini hakikatin yegâne temsilcisi ve "iyi"yi elinde tutan bir yapı olarak kabul etmesi, din mühendisliğinin yolunu açmaktadır. Böyle bir anlayışla hareket edildiğinde tüm insanlara "iyi"yi, "hakikat"i empoze etmek, kabul etmediklerinde zorla onları yu-

karıdan düzenlemeye çalışmak devreye girmektedir. Bu anlayış, kendisi dışındakileri sapık görmüş olduğundan, onları cehennemden kurtarmak ve imana erdirmek için kendi anlayışını farklı biçimlerde zorlar ve son kertede tüm toplumu kafasındaki homojen modele göre düzenlemeye kalkar. Doğal olarak bunun sonucu totalitarizmdir. Allah bile insana bir hayat tarzı seçme özgürlüğü vermiş iken, dayatılan "iyi"lik topluma karşı bir zorbalığa dönüşebilir. Hz. Peygamber (s.a.s.) marufu emredip münkeri nehyederken bu "iyi"ye daveti gönüllere seslenerek yapmıştır.

Modernizmin kendisi bizzat mühendislik eseri toplumlar inşa etmeye çalışırken, bu süreçte maalesef İslam dünyasında modernizme bakarak teoride dinin araçsallaştırıldığı toplumsal mühendislikler üretmiştir. Neredeyse toplumda yaşayan herkesin din adına aynı şeyleri anlayacağı, aynı giyineceği, aynı düşüneceği bir din mühendisliği bazı İslam anlayışlarında kendisini gösterebilmiştir. Bu, son derece yanlış bir şeydir. Her şeyden önce toplumun bir çeşitlilik ve farklılık olduğunu, bilinçli, talep eden, değişen, değiştiren, etkileyen, etkilenen insanlardan oluştuğunu ve toplumun da kendi doğal seyri ve değişimi için her türlü oluşumlara imkân tanıyan bir yapı olduğunu unutmamak gerekir. Kanaatimizce homojen bir dinî anlayışın, toplum tasarımı ve din mühendisliği Tanrılık iddiasına varan bir şeydir. Ülkemizde 15 Temmuz'da yaşanan darbe giri-

Modernizmin kendisi bizzat mühendislik eseri toplumlar inşa etmeye çalışırken, bu süreçte maalesef İslam dünyasında modernizme bakarak teoride dinin araçsallaştırıldığı toplumsal mühendislikler üretmiştir. Neredeyse toplumda yaşayan herkesin din adına aynı şeyleri anlayacağı, aynı giyineceği, aynı düşüneceği bir din mühendisliği bazı İslam anlayışlarında kendisini gösterebilmiştir.

şimi, anlaşıldığı kadarıyla böyle bir mühendislik zihniyetinden beslenmiş; hakikati temellük ettiğinin garantisizlikle tasarladığı topluma cebri ve şiddete dayalı yöntemlerle ulaşmaya çalışmıştır.

Sonuç olarak; bu sorunların giderilmesi için tüm dinî anlayış ve yorumların "hakikat"i tekelinde bulundurduğu ve "iyi"sini herkesin benimsemesi gerektiğine dair zihniyet durumunu bir kenara bırakmalıdır. Kendine ait doğru olduğunu düşündüğü "iyi"sini sadece kamuoyuna deklare etmeli ve onların kabul edilip edilmemesini topluma bırakmalıdır. Bunun için de özgürlük öncelikli bir şarttır.

Batı'da ve Türkiye'de Dinî Gruplar

Doç. Dr. Ali AYTEN
Yrd. Doç. Dr. Sevde DÜZGÜNER
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

■ Yasal durumları zaman zaman tartışılrsa da geçmişten günümüze ülkemizde dinî gruplar toplumun dinî ve sosyal yaşantısının önemli bir parçası olmuştur. Osmanlı döneminde tekke ve tarikatlardan oluşan dinî gruplar, dinî toplumsal yapıda farklı görevler icra etmiştir. Bu gruplar, kimi zaman iyi organize olmuş sağlıklı bir din anlayışı ve kültürel gelişmişlikle toplumsal ilerlemeye katkıda bulunmuş kimi zaman ise bozulan grup yapılarıyla sosyal ve dinî gelişimi duraklatan hatta engel olan, siyasi erk ile güç kavgasına giren bir yapıya dönüşmüştür. Bu çerçevede tarihsel süreçte pek çok islahata muhatap

olmuştur. Aslında dinî grup ifadesi ilk olarak tarikatları çağrıştırmaktadır. Kuruluşları hicri 7. asra dayanan tarikatlar İslam'ın Anadolu toprakları ve tüm dünyaya yayılmasında önemli rol oynamıştır. Türkiye'de cumhuriyetin ilanından sonra 1925 yılında çıkarılan bir kanunla tarikatların işlevini yapan tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Bununla birlikte halk, bireysel olarak inançlarıyla ilişkisini kesmemiş onları öğrenmeye ve yaşamaya gayret etmiştir. İlerleyen yıllarda şehirleşme gibi toplumsal değişimlerin etkisiyle manevi ihtiyaçlara yönelik oluşturulan gruplar büyümüş ve cemaatler ortaya çıkmaya baş-

lamıştır. (Mardin, 1992.) İnönü Döneminde tekke ve zaviyelerde görev yapmış olan ve mürşit, halife, çebebi, seyyid gibi dinî unvanları olan kişileri tutuklama uygulamaları devam ederken bugünkü bilinen hâliyle cemaatler de ortaya çıkmış ve kırsalda yayılmaya başlamıştır. Geleneksel tarikat yapısından farklı olan bu gruplar, 1950'lerden sonra oluşan görece liberal ortamlarda daha hızlı gelişim göstermiştir. Din eğitimi, dinin yaşanması ve kamusal alandaki görünümüyle ilgili yapılan baskılar, bazı dönemlerde bu cemaatsel yapıların gizlilik esasını benimsemelerine yol açmıştır.

Ülkemizde özellikle şehirleşmeyle birlikte cemaatler ve farklı özellikli dinî gruplara bağlılık, insanların modern yaşamın ve şehir hayatının getirdiği sıkıntılarla bir tür başa çıkma yolu olarak görülmüştür. Şehirleşmeyle birlikte kentlerin getirdiği modern hayat, yalnızlık, yabancılaşma, anlam sorunu, gurbet özlemi, birincil ilişkileri arzulama, korunup kollanma hissi, eğitim, aidiyet vb. ihtiyacı giderme, belli makam ve mevkilere ulaşma gibi farklı psiko-sosyal sebeplerle pek çok kişi farklı dinî grup ve cemaatlere yönelmiştir. (Baynal, 2015.) Özellikle orta ve ortanın altı sınıfın çocuklarının eğitim alıp yükselmesi ve ekonomik sıkıntılarla mücadelelerinde bu tür grupların katkıları olmuştur. Çoğunlukla eğitim ve kültür alanında varlığını gösteren dinî grup ve cemaatler, ticaret, medya, siyaset alanlarında da faaliyetler yürütmüşler, farklı siyasi partilere destek vererek siyaset arenasında boy göstermişlerdir. Zaman zaman da bu boy gösterme, hükümetlerle ya da devletle güç mücadelesine girerek çatışmacı bir karakter kazanmıştır. Cemaatlerin kendi aralarındaki çekişmeler de bazı durumlarda insanları gruplaşmaya, kutuplaşmaya ve uzun planda din duygusunu örseleyecek şekilde grupların birbirleriyle çekiştiği bir rekabet ortamına dönüşmüştür. Bazı dini grup ve cemaatler, insanlara sundukları hizmetleri karşılıksız ve bir tür zenginden alıp fakire ulaştırmak şeklinde özgeci motivasyonlarla yaparken bazı dinî gruplar hizmet sunduklarından her zaman bir karşılık beklemişlerdir. Bu karşılık bazen kendi aldığı yardım türünden maddi bir beklenti iken bazen de bireysel

düşünme ve birey olma özgürlüğünden vazgeçme şeklinde bir külfete dönüşmüştür. Kimi dinî gruplar yardımda bulunduğu gençler ve aileleri üzerinden güç devşirme yolunu tercih etmiş bu yönelim insanların kişisel hırsları ve grubun sunduğu çıkar olanaklarıyla birleştiğinde cemaatler bireysel ve toplumsal anlamda liyakati yok etmesi ve adaleti zedelemesi yönüyle sosyal açıdan zararlı birer yapıya dönüşmüştür. Kültürel kodlarımızda yer edinmiş “adamını bulma” sosyal temsiliyle örtüşen bu yapılanmalar zaman zaman insanlar tarafından iş bulma, makam, mevki elde etme vb. amaçlara ulaşmak için de kullanılmıştır.

Ülkemizde 15 Temmuz’da yaşanan darbe girişimi bu dinî gruplar içerisinde neşet eden ve zamanla farklı müdahalelerle amaç ve yöntem değişiklikleri yapıp başkalaşarak terör yapılanmasına dönüşen bir grubun varlığını net bir şekilde göstermiştir. Bu daha önce örneği görülmemiş bir yapıdır. Bu yapı, 2015 yılında devlet tarafından resmen terör örgütü olarak tanımlanmıştır. 15 Temmuz’dan önceki dönemlerde sosyal bilimcilerin yaptığı analizlerde Fetullah Gülen Hareketi olarak tanımlanan bu grubun terör örgütü olarak ortaya çıktığına tüm toplum tanıklık etmiştir. 15 Temmuz’da ülkemizde yaşanan darbe girişiminin ardında, din referanslı bu grubun olması dikkatleri dinî gruplara çekmiştir. Bu gruba katılan insanların, dinin üzerine kurulu olduğu ahlak ilkelerini yine dinî gerekçelerle yerle bir etmesi de, dinî gruplara yönelme ve yoğun bağlılık durumlarına getirilecek açıklama ihtiyacını doğurmuştur. Bu açık-

lamalardan bazıları, özelde darbe girişiminde bulunan grubun genelde ise diğer bazı dinî grupların Batı’da ortaya çıkmış olan yeni dinî akımların bir benzeri oldukları şeklindedir. Bu noktada özellikle Moonculuk ve New Age akımlarının yapılanması öne çıkmıştır. Ancak konunun bütüncül ve sağlıklı bir şekilde ele alınabilmesi için farklı açılardan yapılacak değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Bu nedenle, Batı’daki yeni dinî akımlarla Türkiye’deki dinî gruplar arasındaki benzeşen ve ayrışan noktaların her ikisinin de ortaya konması önem taşımaktadır.

Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) olarak isimlendirilen dinî grupsal yapı, kimi uzmanlar tarafından geriye dönük bir atıfla bir “kült” olarak tanımlanmıştır. Geçmişte de bu grup Batı’da ortaya çıkan yeni dinî hareketlerden bazılarıyla karşılaştırılmıştır. Mesela Efe (2008) o zamanların Fetullah Gülen Hareketi’nin Batı’daki Moon Hareketi ve Scientoloji Tarihî gibi yeni dinî hareketlerle benzerlik gösterdiğini savunmuştur. Askerî yapılanmaya benzer hiyerarşik bir örgütlenmeye sahip olması, grup üyelerinin kiminle evleneceği ve çocuklarına hangi isim koyacağını da içeren gündelik hayata liderin müdahale etmesi, modern ve dışarıya açık elit halka ile son halka arasında önemli bir mesafe olması gibi benzerliklerle bu hareket Batı’daki yeni dinî hareketlerle karşılaştırılmıştır. Bu, sosyal bilimcilerin zamanla farklılaşan ve başkalaşan dinî gruba bir tanımlama getirme arayışındır. Bir yere kadar tanımlama için var olan şemaların kullanılması da normaldir. Daha geniş bir çerçevede, Batı’daki dinî ve

manevi akımlar ile Türkiye'deki dinî gruplar bir kurtarıcı inancı taşıması açısından benzeşmektedir. Her ikisinde de Mesih, mehdi, kutup ve hatta peygamber olduğunu iddia eden liderler söz konusu olmuştur. İnsanlar, kendilerine bu dünyada ve ötesinde kurtuluş vaat eden bu yapılara teveccüh etmektedir. Diğer taraftan genel olarak dünyada ve Türkiye'de maddi refaha erişme ve tüketim kültürünün yaygınlığı insanların manevi ihtiyaçlarını gidermemiştir. Dolayısıyla kişi toplum içerisinde saygın, eğitilmiş, makam sahibi ve zengin olsa dahi mana arayışına girmekte ve bunun neticesinde de dinî ve manevi gruplara katılma eğilimi göstermektedir.

Dinî grupların ortaya çıkması ve yayılmasının ardında birtakım dinî, psikolojik, sosyolojik hatta ekonomik etmenler vardır. Bu etmenler, Batı ile Türkiye'deki dinî ve manevi gruplarda farklılık da göstermektedir. Örneğin Batı'da yeni dinî akımların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan sosyal ortam ile Türkiye'deki ortam bir birinden farklıdır. Burada değinilmesi gereken ilk fark, Batı'daki akımların Hristiyanlığın hâkim olduğu bir toplumda ortaya çıkmış olmasına rağmen Türkiye'deki dinî grupların İslam'ın yaşadığı bir toplumda ortaya çıkmış olmasıdır. Batı'daki yeni dinî ve manevi (spiritüel) akımlar çoğunlukla kendilerini ana akım Hristiyan kiliselerinden ayrı bir kurum veya grup olarak sunmuşlardır. Hristiyanlıktaki kilisenin baskın olan kurumsal yapısı, insanların dinî kurumsal bir olgu olarak algılamalarına neden olmuştur. Aydınlanma döneminde öne çıkan rasyonalite vurgusunun yani

sıra sanayileşme, modernleşme, küreselleşme ve sekülerleşme gibi gelişmeler, bireylerin dinî kurum ve otoriteleri sorgulaması ile neticelenmiştir. Mevcut dinî yapıların özellikle modernleşme ile çatışması bireyleri alternatif dinî ve manevi yapılara yöneltmiştir. Bu yönelimin bir kısmı, yeni bir kurumsal yapıya bağlanmak şeklinde ortaya çıktığı gibi (örneğin Moonculuk) diğer bir kısmı ise kurumsal bir yapıdan büyük ölçüde bağımsız, bireysel tecrübelerle odaklanan gruplar şeklinde olmuştur (örneğin New Age). Dolayısıyla Batı'da insanlar dinî zaten belli bir kuruma ve gruba dâhil olmak şeklinde algı-larken (örneğin Katolik kilisesine mensup olmak) son birkaç asırda yaşanan gelişmeler nedeniyle bu kurumlardan uzaklaşarak ya yeni kurumlara bağlanmış ya da kurumsal yapıya bağlı olmayan gruplara yönelmiştir.

Türkiye özelinde ise belirtmesi gereken ilk husus, hâkim din olan İslam'ın kilise gibi kurumsal bir yapıya sahip olmadığıdır. Din değiştirerek İslam'a girmek dahi belli bir gruba üye olarak değil kelime-i şehadet getirmek şeklindedir. Müslümanların zihinlerinde din, Hristiyanlıkta olduğu gibi belli bir kiliseye üye olmak şeklinde değil, Allah'a ve onun gönderdiği peygamberlere, kitaplara inanmak yani bireysel bir duygu ve düşünce şeklindedir. Diğer taraftan İslam tarihi boyunca çeşitli dinî gruplar ortaya çıkmış ve kendi mensuplarını diğer Müslümanlardan ayırmıştır. Bu gruplara yönelmenin ardında ise çoğunlukla dinini daha deruni yaşama arzusu, bir gruba ait olma ihtiyacı, sosyal destek arayışı gibi unsurlar öne çıkmaktadır. (Baynal,

2015.) Türkiye'de yaşayan bir birey tarafından din, Allah'a inanmak ve onun rızası doğrultusunda yaşamak şeklinde algılanmaktadır. Belli bir dinî gruba bağlanmak kişisel bir tercihtir ancak Allah'a iman gibi dindarlığın bir şartı değildir. Darbe girişimi sonrasında da sosyal hayat ve medyada "dindar olmak için cemaatçi olmak gerekmez", "tarikata bağlı değilim ama iyi bir Müslümanım" şeklindeki sloganik ifadeler artmıştır. Oysa Batı'da uzun yıllar dindarlığın en belirgin göstergesi kiliseye devam etmek şeklinde algılanmış ve akademik çalışmalarda da bu ölçü esas alınmıştır.

Türkiye ile Batı'daki dinî grupların salıkları arasındaki bir diğer fark ise sosyal değişim alanında ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme, sekülerleşme gibi olgular tüm dünyada yaşanan süreçler olarak değerlendirilse de farklı kültürler bu süreçleri farklı şekillerde tecrübe etmektedir. Türkiye'nin bu konulardaki tecrübesi de Batı'dan farklı olduğu için sonuçları da farklı olmuştur. Cumhuriyet sonrası dönemde modernleşmenin Batılılaşma ve sekülerleşme olarak algılanması, bunun siyasi bir ideoloji olarak benimsenerek halka yansıtılması söz konusudur. Bu dönemde siyasi olarak din ile ilgili konulara yapılan müdahaleler toplum üzerinde olumsuz da bir etki yapmıştır. Ezanların yasaklanması, din ve Kur'an öğreniminin durdurulması vb. bunların bazılarıdır. Dinî alanda yapılan baskılar kişilerde inançlarını yaşama ihtiyacı ile çatışmıştır. Dinî gruplar, baskıdan kurtulmak ve manevi bağlarını hâlâ güçlü tutmak isteyenlerin yönelmesiyle güçlenmiştir. Görüldüğü üzere Batı'dan farklı olarak Türkiye'de-

ki dinî grupların ortaya çıkışı ve yayılışında siyasi nedenler ve siyasi nedenlere bağlı mahrumiyetler de etkili olmuştur.

Bir diğer fark ise dinî grupların temel öğretileri ile ilgilidir. Batı'daki dinî ve manevi akımlar, mevcut Hristiyan doktrinine tamamen zıt oluşumlar da olabilmektedir. Örneğin kilisenin tanrısı yerine aşkın varlık kavramını kabul eden, İncil'i kutsal kitap olarak esas almayan akımlar mevcuttur. Bu bir anlamda hemen her alanda olduğu gibi din alanında da Batı'da yaşanan çoğulculuğun bir neticesidir. Bu akımlar kendi öğreti sistemlerini kurdukları gibi, mensuplarına diledikleri dinî geleneğin parçalarını birleştirerek kendi bireysel dinî yaşamlarını inşa etme imkânı da sunmaktadır. New Age gibi akımlar daha çok tüm dinî kurumlardan uzak bireysel bir aşkınlık ve bütüncül yaklaşım temalarıyla ortaya çıkmıştır. (Köse, 2011.) Oysa Türkiye'de pek çok farklı dinî grup olsa dahi bunların hemen hepsi –en azından görünüşte– İslam'ın temel prensiplerini yok saymak veya değiştirmek iddiasında değildir. Yaratıcı olarak Allah, diğer peygamberlerin yanı sıra son peygamber olarak Hz. Muhammed (s.a.s.) ve metni korunmuş bir kutsal kitap olarak Kur'an-ı Kerim, tüm dinî grupların ortak paydasıdır. Ancak bu gruplar, İslam'ın temel kaynakları olan ayet ve hadisleri en doğru şekilde kendilerinin yorumladığı ve tek doğrunun da bu olduğu yönünde bir iddiaya sahiptir. Bu durum, dinî bilgisi yüksek olmayan kişilerin bu gruplara yönelmesini ve maalesef istismar edilerek yanlış yönlendirilmesinin önünü de açmaktadır.

New Age gibi akımlar daha çok tüm dinî kurumlardan uzak bireysel bir aşkınlık ve bütüncül yaklaşım temalarıyla ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki; tarih boyunca dinî gruplar farklı formlarda var olagelmiştir. Bu gruplar kimi zaman siyasi sistemin içinde yer almış kimi zaman ise siyasi otoriteye başkaldırmıştır. Ancak Türkiye'nin 15 Temmuz'da yaşadığı darbe girişimi, kendini dinî grup olarak sunan bir terör örgütünün sadece siyasi otoriteye karşı değil tüm millete karşı bir duruş sergilemesi şeklinde olmuştur. Ülkemiz tarihinde bir ilk olan bu hazine olayı, dinî grupların bir ülkenin bütünlüğünü tehdit edecek seviyeye ulaşmasında etkili faktörleri daha ayrıntılı inceleme ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bazı düşünürler bu grubu Batı'da ortaya çıkan din referanslı kült hareketlerine benzetmişlerdir. Oysa bu grup, ortaya çıkışı, yayılışı ve sistematik yapısı açısından batıdaki manevi akımlara benzese de ortaya çıktığı dinî ve kültürel ortam, zaman içinde dönüşen yapısı ve Türkiye'nin kendine has modernleşme, küreselleşme ve sekülerleşme tecrü-

belerinin sonuçları gibi açılardan onlardan farklılaşmaktadır. Bu noktada İslam'ın Hristiyanlıktaki kilise gibi dinî anlamda kurumsal bir yapısının olmaması öne çıkmaktadır. Dolayısıyla kişilerin bu gruplara yönelmesi ve bağlı kalmasının ardında dinî gerekçelerin yanı sıra psikolojik ve sosyolojik etmenler baskındır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, insanların günümüzde makam, para gibi maddi refaha erişmelerine rağmen mana arayışlarının devam ettikleri gerçeğidir. Dinî bir gruba bağlanmak, kişinin hayatına bir anlam katmakta ve ona manevi bir misyon yüklemektedir. Tüm bunların yanında bize düşen, darbe girişiminde bulunanın bir terör örgütü olduğunu göz önünde tutarak bu hain girişimin ardında sadece ulusal çaptaki dinî, psikolojik ve sosyolojik nedenlerin değil küresel boyuttaki siyasi ve ekonomik nedenlerin de olduğu gerçeğini göz ardı etmemektir.

Din Mühendisliğine Karşı

SIRAT-I MÜSTAKİM

Prof. Dr. Muammer ERBAŞ
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

Sırat-ı müstakim, İslam'ın esası ve temel prensibi olan tevhit ve vahdet yoludur.

■ Günde beş vakit kıldığımız namazlarımızın her rekâtında, Fatiha suresini okur ve orada Rabbimize, bizleri, sırat-ı müstakim yani İslam'ın dosdoğru yolundan ayırmaması için dua ederiz: “Bizleri, doğru yoluna eriştir.” (Fatiha, 1/6.)

Sırat-ı müstakim, İslam'ın esası ve temel prensibi olan tevhit ve vahdet yoludur. Tevhit, yine

Fatiha suresinde haykırdığımız üzere yalnızca Allah'a kulluk edip sadece Ondan yardım dilemektir: “Ancak Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz.” (Fatiha, 1/5.) Çünkü bütün mevcudatın yegâne yaratıcısı ve yöneticisi Allah Teala'dır ve sonunda her şeyin dönüşü yine O'na olacaktır.

Bütün evrende hâkim olan sün-

netullah tevhit üzere işlediği gibi, biz insanlığın dünya ve ahiret mutluluğu da yine tevhitte bağlıdır. İnsanoglu tevhitte yani Allah'a kulluktan saptığında, sırat-ı müstakimden de çıkmış olur. O zaman ortada vahdet; yani birlik, beraberlik ve kardeşlik kalmaz, onun yerine her yere fitne; yani ayrılık, düşmanlık ve çatışma hâkim olur.

Bir de din mühendisliği vardır ki bu, birilerinin kendilerini ilah konumuna koyup Allah adına din ötesinde dinler, bazen de din içinde yeni dinler uydurmasıdır. Bunun dinî terminolojideki adı Allah'a şirk koşturmasıdır. Zira din mühendisliğinde hüküm koyucu Allah Teala değil, onun adına ilahlığa soyunan sahte din adamlarıdır.

Tarih boyunca pek çok kimse ve kesim din mühendisliğine soyunmuştur. Dinler tarihi ve mezhepler tarihi kitapları, hepsinin sonu hüsrana ulaşan bin bir çeşit din mühendisliği örneğiyle doludur. Bunlardan kimi daha yolun başında, kimi ortasında, kimiye sonunda sırat-ı müstakimden; yani peygamberlerin ortaya koyduğu İslam'ın apaçık hak yolundan sapmak suretiyle helak olmuştur. Fakat beraberlerinde yüzlerce-binlerce kimseyi de felakete sürüklemişler ve yeryüzünü kana ve gözyaşına bulamışlardır.

Cenab-ı Allah, Kur'an-ı Kerim'de peygamber kıssaları aracılığıyla bizlere bütün bunları yaşanmış örnekleriyle tek tek anlatmaktadır. Şöyle ki;

Kimi din mühendisleri, güneş, ay, dağ, deniz, ırmak, vb. tabiat unsurlarına kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Hâlbuki İslam'a göre bunların hepsi, Allah Teala tarafından eşref-i mahlukat olan insanın emrine amade kılınmış birer ihsandır. Tıpkı İbrahim kıssasında anlatıldığı gibi doğaya tapılmaz: "Gece basınca bir yıldız gördü,

işte bu benim Rabbim! dedi; yıldız batınca, batanları sevmem dedi." (En'am, 6/76.) Olsa olsa Rabbinin emaneti olarak doğaya saygı duyulur ve kendisinden daha düzgün istifade etmenin yolları aranır.

Kimi din mühendisleri, kendi elleriyle yaptıkları bir takım putlara kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Akıl ve fikir sahibi bir insanın kendi eliyle yaptığı bir şeye tapınması, onun için ne kadar küçük düşürücü bir durumdur. Tıpkı Cahiliye Arab'ı gibi; önce helvadan bir put yapıp ondan medet umacaksın, ardından da acıktığında onu yiyip karnını doyuracaksın. Bütün putlar, insanoglunun şişirdiği her an patlamaya hazır içi boş birer balon gibidir. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek, şu şekilde ortaya konur: "Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı? Ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı... Bu (putlar), sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar ancak zanna ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar. Hâlbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir." (Necm, 53/19-23.)

Kimi din mühendisleri, kendi seçtikleri birtakım kimselere kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. İslam'ın gönderiliş gayesi, yeryüzünde kula kulluğu önleyip bütün insanlığı Allah önünde aynı konumda eşit

haklara sahip kılmaktır. Bütün peygamberler, insanlığa bu temel öğretiyi bildirmiştir. Fakat ehlikitaptan birileri çıkıp on yıllar sonra Hz. İsa'ya uluhiyet atfetmiştir. Ona atfedilen uluhiyet, kiliseye; oraya mensup din adamlarına geçmiştir. Tanrı adına konuşup hüküm veren bu din adamları, doğal olarak saçmalamış, bunun ötesinde zalim krallarla işbirliği yaparak insanları zulümden zulme sürüklemiş, cenneti tekellerine almış, onun bahçelerini maddi menfaat karşılığı parsel parsel satmış, cennet vaadiyle binlerce zavallı kimseyi Haçlı seferlerinde telef olmaya yollamıştır. Neticede insanlık, onlar yüzünden Orta Çağ'ın zifiri karanlıklarına gömülmüştür: "Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rableri olarak kabul ettiler. Oysa tek Tanrı'dan başkasına kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. Ondan başka tanrı yoktur. Allah, koştukları eşlerden münezzehtir." (Tevbe, 9/31.)

Maalesef zaman içinde aynı hastalık Müslümanlara da bulaşmıştır. Öyle ki İslam âleminde din adına kutsallaştırılan birtakım kimseler, insanları Rablerine kul olmaktan uzaklaştırıp kendilerine kul-köle hâline getirmişlerdir. Kerameti kendinden menkul bu sapkın kimseler, masum ilan edilip asla sorgulanamamışlar, Allah adına helalleri haram, haramları helal kılmışlar ve onlarca-yüzlerce binlerce kimseyi suçculuk-buculuk adına bölüp parçalayıp sırat-ı müstakimden çıkararak

birbirleriyle çatıştırmışlardır. Maalesef pek çok şuarsuz ve cahil Müslüman da, hiç düşünüp taşınmadan onların “yat” emriyle yatmış, “kalk” emriyle kalkmış, “öl” emriyle ölmüş ve bunu bir marifet sanarak hem dünya, hem de ahiretlerini bütünüyle karartmışlardır. Neticede insanı ilahlaştıran bütün bu kesimler yok olmuş, fakat geride İslam âlemini kan ve gözyaşına boğan son derece acıklı ve vahim hikâyeleri kalmıştır.

Hâlbuki İslam’da insana kutsiyet atfedip ona tapınmak yoktur. Zira Allah katında en üstün kimseler peygamberlerdir, fakat onlara da tapınılmaz. Bilakis onlar, Allah’ın seçtiği kimseler olarak üsve-i hasene kabul edilip örnek alınurlar. İsmet sıfatına sahip oldukları halde peygamberlerin de ufak tefek zelleleri vardır. Ümmetleri onlara körü körüne değil, bilakis akıl ve nakil ışığında araştırıp sorgulayarak tabi olmuşlardır. Nitekim sahabe efendilerimiz, anlamadıkları bir husus olduğunda Hz. Peygamber (s.a.s.)’e; “Ya Rasullallah! Bu buyruğunuz vahye mi dayanıyor, yoksa kendi görüşünüz mü? Vahye dayanıyorsa, biz onu anlamadık açıklayıp izah edin, yok şayet kendi görüşünüz ise, öyle değil de şöyle yapsak olmaz mı?” diyebilmiş ve zaman zaman Hz. Peygamber (s.a.s.), kendi görüş ve arzusunu bir yana bırakıp onların görüşünü tercih etmiştir.

Bizim dini geleneğimiz de, bu yönde oluşmuş ve gelişmiştir. Zira dinî ilimlerde hiçbir âlime kutsiyet atfedilmemiştir. Her

âlim, Kur’an ve sünnet ışığında kendi görüş ve tercihlerini açık bir şekilde ortaya koymuş, bizzat talebeleri bunları sorgulayıp eleştirerek geliştirmiştir. Değişik ilmi ekoller meselelere farklı yönde yaklaşmış ve neticede İslam Medeniyeti bütün âlim ve ekollerin katkısıyla ortak bir inşa süreci içinde gelişmiştir. Örneğin; fıkıh alanında sonraki dönemlerde bir fetva verileceğinde, kimi zaman İmam Azam, kimi zaman İmam Şafii, kimi zaman diğer imamların, kimi zaman da onların talebeleri İmam Muhammed, İmam Züfer ve diğerlerinin görüşleri tercih edilmiş, bu noktada şahıslar değil, onların görüşleri ve bu görüşlere temel teşkil eden Kur’an ve sünnete ait nakli deliller esas alınmıştır.

Kimi din mühendisleri de, şuculuk-buculuk adı altında kendi kurdukları birtakım oluşumlara kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Hâlbuki Hz. Âdem’den itibaren bütün peygamberler, insanlığa yegâne hak din olan İslam’ı getirmiş ve bildirmiştir. Bununla birlikte ehlikitap müntesipleri, kendilerine emanet edilen bu hak dini tahrif etmek suretiyle ortaya Hristiyanlık, Yahudilik, vb. farklı dinler çıkarmış, bu da yetmiyormuş gibi zaman içinde onları da Katolik, Ortadoks, Protestan diye dilim dilim bölüp parçalamışlardır. Bugün için Batı’daki kiliselerin ait olduğu mezhep sayısını ve türünü bilene aşk olsun. Hâlbuki Kur’an’da Allah

Teala, hepsine birden şöyle sesleniyor: “İbrahim, ne Yahudi, ne de Hristiyan idi; fakat o, Allah’ı bir tanıyan dosdoğru bir Müslüman idi; müşriklerden de değildi.” (Âl-i İmran, 3/67.)

Bazı cahil Müslümanlar, kendilerine İslam’ı ve onun iki temel kaynağı olan Kur’an ve sünneti değil, bilakis tabi oldukları mezhep veya meşrep ile onun beşeri kaynaklarını esas almışlar, bu durumda karşımıza din içinde ayrı dinler çıkmıştır. Mezhepler tarihi kitaplarında onlarcasının adı geçen bu kesimler, önce İslam’ın tevhit inancını zedeleyip şirke düşmüşler, ardından da bunun doğal sonucu olarak ümmetin vahdetini yok edip onu parça parça bölmüş ve nifaktan nifaka sürüklemişlerdir. Allah katında yegâne din İslam’dır. İslam ise, iman ve ibadet esasları, helal-haramları ve ahlak esaslarıyla apaçıktır. Bütün mezhep ve meşrepler İslam’a ulaştığı, onun iki temel kaynağı Kur’an ve sünnete uyduğu ölçüde muteber ve meşrudur. Kim İslam’ı değil de kendi mezhep ve meşrep anlayışını esas alıyorsa, kim İslam milletini ve ümmetini değil de kendi yandaşlarını önceliyorsa, kim Müslümanların birlik, beraberlik ve kardeşliğini değil de kendi gurubunun menfaat ve çıkarlarını savunuyorsa, şunu iyi bilsin ki o sırat-ı müstakimden sapmıştır; yani dalalet ve hiyanet içindedir.

Kimi din mühendisleri ise, İslam’ı bir yana bırakarak belli bir ırka kutsallık atfedip insanları ona tapındırmak suretiyle

Sırat-ı müstakim, Allah dışında tapılacak başka hiçbir kutsal tanımayıp sadece Ona kul olmaktır; zira Allah Teala bize Rab olarak yeter.

sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Kur'an'da bunun tipik misali Beni İsrail'dir. Allah Teala, onlara ıslah olmaları için pek çok kutsal elçi yollamış, onlar ise meseleyi tersinden okuyarak; "Madem ki Allah bizlerle bu kadar çok ilgileniyor, o hâlde bizler Allah'ın seçkin öz evlatları ve sevgilileriyiz, diğerleri ise Onun ikinci sınıf üvey evlatları olmalı," demişler ve bu durumda ortaya insanlık suçu olan ırkçılık çıkmıştır. Şöyle ki Allah Teala, onlara öldürmemiş, fakat

onlar kendilerinden olmayanları öldürmüş; çalmayın demiş onlar başkalarından hep çalmış; yalan söylemeyin demiş, yine onlar kendileri dışındaki herkesi kandırmıştır: "Yahudiler ve Hristiyanlar Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz dediler. De ki: Öyleyse günahlarınızdan dolayı sizi niçin cezalandırıyor? Doğrusu siz de O'nun yarattığı insanlardansınız. O, dilediğini başışlar ve dilediğini de cezalandırır. Göklerde, yerde ve ikisinin arasında ne varsa mülkiyeti Allah'a aittir. Sonunda dönüş

de ancak O'nadır." (Maide, 5/18.)

Kur'an, bizlere, inananların kardeş olduğunu bildirmektedir: "Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz." (Hucurat, 49/10.) Bu ilahî buyruk doğrultusunda Hz. Peygamber, asırlar önce Arabı'nı Acemini, Türkünü Kürdünü, Batılısını Doğulusunu İslam bayrağı altında kardeş yapmış, bu sayede Müslümanlar dünyanın dört bir yanına birlik, beraberlik ve kardeşlik götürmüştür. Fakat maalesef daha sonra İslam âlemi, adım adım tekrar cahiliye karanlığına bürünmüştür.

Bütün bu kötülüklerden kurtulmanın yegâne yolu, ümmet olarak hep birlikte İslam bayrağı altında sırat-ı müstakime geri dönmektir. Netice itibarıyla; Sırat-ı müstakim, Allah dışında tapılacak başka hiçbir kutsal tanımayıp sadece Ona kul olmaktır; zira Allah Teala bize Rab olarak yeter.

Sırat-ı müstakim, İslam dışında başka hiçbir kutsal mezhep veya meşrep tanımayıp sadece ona millet olmaktır; zira İslam bize din olarak yeter.

Sırat-ı müstakim, Hz. Peygamber dışında başka hiçbir kutsal efendi veya lider tanımayıp sadece ona ümmet olmaktır; zira Hz. Peygamber (s.a.s.) bize örnek olarak yeter.

Sırat-ı müstakim, Kur'an dışında başka hiçbir kutsal kitap tanımayıp sadece onu rehber edinmektir; zira Kur'an-ı Kerim bize kitap olarak yeter.

Güç Arzusundan Dünyevileşmeye **DİN MÜHENDİSLİĞİ**

Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Din mühendisliği istenilen dini, mezhebi, din anlayışını topluma empoze etme, dayatma, kabul ettirme gibi durumları ifade eder.

Bir bireyi, toplumu, grubu, cemaati, hareketi, devleti, siyasi akımı, din mühendisliği yapmaya götüren en önemli etkenlerden biri güç elde etme arzusudur. Güç arzusu ise dünyevileşme temayülü ile yakından ilişkilidir.

■ Bir toplum projesi olarak din mühendisliği

Din mühendisliği, aslında bir toplum projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumu din yönünden bir kalıba sokma, âdeta hizaya getirme demektir. Din mühendisliği istenilen dini, mezhebi, din anlayışını topluma empoze etme, dayatma, kabul ettirme gibi durumları ifade eder. Din mühendisliği, toplum mühendisliği olarak bilinen toplumu “terbiye etme” ve bir kalıba sokmanın din cephesindeki türüdür.

Din mühendisliğinde, ideal ve üstün kabul edilen din anlayışı veya ekolünün öteki olarak görülen toplum kesimlerine dayatılması söz konusudur. Demek ki din temelli mühendislikte bir toplum tarafından kabul edilmesi, topluma yayılması istenen din veya din anlayışı var, bir de yine toplum tarafından, toplumun bazı kesimleri tarafından terk edilmesi istenen din anlayışı var. Toplumun kabul etmesi istenen din anlayışı, çoğu zaman siyasi bir yapıya/güce ve örgütlü bir dinsel grup, hareket, yapı veya cemaate aittir. Bu yapı, grup veya cemaat, kendi dinselliğini, kendi dindarlığını, kendi din anlayışını kibirli bir biçimde en doğru, bazen de tek doğru din anlayışı ve pratiği olarak görür. Dinî bir yapının din mühendisliği yapmasının en önemli sebeplerinden biri, bu grubun kendini kurtulan fırka/cemaat, kendi liderini/rehbe-

rini kurtarıcı olarak kabul etmesidir. Kendini böyle gören kişi ve gruplar, topluma dini anlatırken kendi din anlayışlarını merkeze alarak anlatırlar. Bunu yaparken kullandıkları dil ve üslup, propagandist bir dil ve üsluptur. Bu, tebliğden ve emr bi'l-ma'rûf nehy ani'l-münkerden oldukça farklıdır. Onların dil ve üslubunda mühendisçe yaklaşım, hizaya getirme, dayatma, empoze etme, “benim inancımı, din anlayışımı kabul edersen kurtulursun” veya “benim liderime gel, tâbi ol, kurtul” anlayışı egemendir.

Din mühendisliği, kısaca “bana gel, kurtul” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, “kendine gel, kendini bil, kurtul; çünkü kendine gelirsen, kendini bilirsen, Rabbini bilirsin.” hikmetinden oldukça farklıdır. Topluma mühendisçilikle dini kabul ettirme yaklaşımında, Kur'an'ın ve sünnetin gösterdiği şekilde “hikmetle ve güzel öğütlerle davet etme/anlatma/öğretme/örnek olma” (Nahl, 16/125.) değil, baskı ve zor kullanma da dâhil çeşitli yollarla, bir bakıma toplumu din konusunda tek kalıba sokma, benzetme hâkimdir.

Bir bireyi, toplumu, grubu, cemaati, hareketi, devleti, siyasi akımı, din mühendisliği yapmaya götüren en önemli etkenlerden biri güç elde etme arzusudur. Güç arzusu ise dünyevileşme temayülü ile yakından ilişkilidir. Güç arzusu ve dünyevileşme temayülü din mühendisliğine götürür,

onu besler, derinleştirir. Din mühendisliği de güç ile dünyeviliği ve dünyevileşmeyi getirir, besler, derinleştirir; insanları güce eriştirir, dünyevileştirir, dünyevi pozisyonlara yerleştirir. Ondan dolayı dünyevileşme temayülü ve dünyevileşmeyi doğru anlamak gerekmektedir.

Dünyevileşme (sekülerleşme); kısaca bilinç, zihniyet ve fiiliyat alanında dünyaya bağlanma, dünyalık şeyleri tercih etme temayülü ve arzusu demektir; dünyalıklaşma, dünyaya ait olma, bu dünya ve nimetlerinin sevgisine gark olma eğilimi (Ra'd, 13/26.), dünyaya çakılıp kalma, dünya hayatına razı olma, dünya hayatının zevkini tercih etme (Tevbe, 9/38.) olarak da anlaşılabilir. Bu dünyayı tercih etme, bireysel ve toplumsal düzlemde, tercih etmenin şiddetine göre din, kutsal ve maneviyattan uzaklaşma demektir. İnsanda, bireysel ve toplumsal hayatta dinî ve manevî hayata girme eğilimi, muttakileşme temayülü nasıl mevcutsa, dünyevileşme temayülü de öyle mevcuttur. (Şems, 91/8.) Dünya hayatı, içindeki çekici şeyleriyle, imkânları ve nimetleriyle insanı cezbeden, insanda dünyevileşme temayülünü harekete geçiren bir özellik taşır. (Al-i İmran, 3/14.)

Esasen dünyevileşme, insanın ahiret-dünya dengesinden çıkıp gelip geçici olan dünyaya, dünyalık eşyaya, mala, mülke, paraya olması gerekenden, normal na-

siplenilmesi gerektiği kadarından fazla meyletme ile gerçeklik bulan bir süreçtir; bu süreci tercih edenler, dini topluma yaymada din mühendisliği anlayışıyla hareket ederler; böyle olduğu içindir ki dünyevileşme rotasına giren kimseler, güç arzusunun peşinde olanlar ve gücü hedefleyenlerdir. (Kasas, 28/77.) Buna dayanarak denilebilir ki, insandaki dünyevileşme temayülünün ve dünyevileşmenin güç arzusu ve güç ile yakından ilişkisi vardır.

Aslına bakılırsa bir yandan güç arzusu, dünyevileşme temayülünü arttırır, beslerken; diğer yandan dünyevileşme temayülü ve dünyevilik, güç arzusunu derinleştirir. Dolayısıyla ilişki karşılıklıdır. Fakat güç arzusu daha temelde durmaktadır. Heva ve hevesinin, arzusunun peşine düşenler dünyayı tercih ederler. (Araf, 7/175-176.) İnsan, güç arzusunu frenler, engeller veya durdurursa, dünyevileşme temayülü o oranda azalır, insanın dünyevileşme sürecine girişi o oranda zayıflar. Güç arzusu frenlenir veya engellenirse, daha doğrusu alt sınırlarına çekilirse, tabii ki din mühendisliğine yol açan bir dünyevileşme temayülü de azalır.

Bireysel ve toplumsal gerçekliğe dikkatli bir bakış, din mühendisliğinin insan hayatında varacağı tehlikeli boyutları gözler önüne serecektir. Güç arzusu, dünyevileşme, her türlü aracı meşru görme ve meşrulaştırma, paralel din, dine karşı din, din istismarı, gösterişçi dindarlık, takiyye, riyakârlık, gözetleme, şantaj, hak-hukuk çığneme, şiddet, yıkıcılık gibi boyutlar, din mühen-

Gösterişçi, takiyyeci, güce dayalı, ötekileştirici, dinî ayrımcılık yapan, her türlü aracı meşrulaştıran, gözetleme ve denetleme işi yapan, ilmi esas almayıp örgütlü hiyerarşik yapı temelli çalışan dine karşı din konumundaki paralel örgütlü dinî yapı; güç arzusu ve dünyevileşmeyle yöneldiği din mühendisliği yolunda her türlü şiddete, çatışmaya, teröre ve yıkıcılığa meyledebilir.

disliğinin en tehlikeli boyutlarından-
dandır:

Her türlü aracı meşrulaştırma

Toplum mühendisliği yoluyla din anlayışlarını topluma empoze eden, baskı yoluyla kabul ettirmeye çalışan dinsel yapılar, güç ve iktidara, dünyevi güce erişmek için çok çeşitli stratejiler izlerler. Bunlardan biri, her türlü gayrimeşru aracı meşrulaştırmaktan kaçınmamaktır. İçinde bulunulan toplumsal, ekonomik, siyasi vs. sosyal ortam nasıl ise ona göre hareket etmek, bu tür örgütlü dinsel yapıların en önemli özelliklerinden biridir. İçki içmek, faiz yemek, tesettürden uzak durmak, çalmak, kopya çekmek, insan öldürmek, şantaj yapmak, şantajla tehdit etmek,

dinlemek, gözetlemek vs. bu tür dinsel organizasyon veya örgütlerin, gerekli gördüklerinde kendi menfaatleri için yapabilecekleri ve de yapabildikleri gayrimeşru işlerdir.

Paralel din

Din mühendisliği yapan bir dinsel yapı veya grubun özellikleri incelendiğinde, kimi zaman onun asıl din, dinî yapı veya bünye içinde bir paralel yapı veya paralel din olarak ortaya çıktığı görülür. Öteden beri kendini merkeze alan; İslam'ı en iyi kendisinin temsil ettiğine inanan ve bunu özellikle insanlarla yerel ve küresel düzlemde geliştirdikleri ilişki biçimiyle de gösteren; kendini fırka-i naciye, yani kurtuluş fırkası olarak gören bir dinî grup, cemaat, hareket veya tarikat, sosyolojik anlamda hem ana bünye Müslümanlarının, hem de herhangi bir dinî grubun yanında bir tür paralel din veya paralel dinî yapı konumundadır.

Dine karşı din

Dine karşı din, doğru dine karşı çıkarılan tahrif edilmiş dini ifade eder; doğru dini istismar ederek insanları ezen, zayıflatan, uyuturan vs. dini ifade etmektedir. Bu yazıda dine karşı dinden maksat, sosyolojik düzlemde dinin bazı mensuplarının başka bazı mensuplarına karşı konumlanması, bir anlamda dindarlara karşı dindarlıdır. Tarihte ve günümüzde buna birçok örnek getirilebilir. Tarihte bazı din, tarikat, hareket, paralel din ve dine karşı din konumundadır. Günümüzde ise küresel aktör ve kurumların projelendirdiği ılımlı İslam, Avrupa İslam'ı, Amerikan İslam'ı, Türk

İslam'ı gibi isimlendirmelerle "İslam'a karşı İslam" haline gelen dinî doktrin, pratik veya hareketlerin ve bu "İslam'a karşı İslam"ı uygun olarak faaliyet gösteren birtakım dinî akım ve hareketlerin varlığı bilinmektedir. Nitekim 17 Aralık 2013 tarihiyle başlayan 25 Aralık ile devam eden ve nihayet 15 Temmuz kanlı terörist darbe ve suikast girişimi boyutuna gelen küresel mesiyani darbe girişimlerinde başaktör olan Paralel Fetullahçı Terör Örgütü dine karşı din için açık bir örnektir. Sözün özü 17 Aralık ile birlikte başlayan süreçte yaşananlar ve 15-16 Temmuz iç savaş girişimi, sosyolojik anlamda dindarlara karşı dindarlar denilebilecek bir olaylar bütününe işaret etmektedir.

Din istismarı

Din mühendisliği yoluna başvurarak topluma dinî anlayışlarını dayatmaya çalışan dinsel örgütlü yapıların veya siyasi düzenlerin en önemli boyutlarından biri, din istismarıdır. Onların din mühendisliği, din istismarcılığıyla desteklenmektedir. Denilebilir ki din mühendisi örgütlü yapılar, bir din istismarı organizasyonudurlar. Toplumu din istismarıyla aldatmanın peşine düşenler, bizzat Allah adıyla aldatma yoluna başvurabilmektedirler. (Lokman, 31/33; Fâtır, 35/5; ayrıca bkz. Hadid, 57/14.)

Gösterişçi dindarlık

Güç arzusunun peşine düşüp dünyevileşme sürecine giren örgütlü din mühendisi yapı, küresel mehdici darbeci terör örgütü Paralel Yapı (FETÖ/PDY) örneğinde olduğu gibi imaj ve gösterişle, gösterişçi dindarlıkla

temayüz eder. Bu yapı, kendini sürekli olarak gösteri ve gösterişçi dindarlık üzerinden var kılan bir örgütlü dinsel yapıdır.

Gözetleme ve denetleme

Bu gösterişçi, istismarcı, din mühendisi örgütlü yapı, gösterişçiliğinin bir gereği olarak insanları gözetleme-denetleme (göz-denetim) işini ustalıkla yürütür. Türkiye'de ve küresel ölçekte para merkezli çalışan paralel derin yapının, dine karşı dinin, İslam'a karşı İslam'ın, siyasal, bürokratik, ekonomik, dinsel, hukuksal ve eğitimsel aktörler başta olmak üzere toplumu dinleme ve gözetlemeye tabi tutarak ve de bu yolla elde ettiği bilgi, resim, fotoğraf ve filmi yayarak kontrol etmeye çalıştığı görülmektedir. Derin paralel yapı, çeşitli ortamlarda cep telefonu, internet, kamera gibi elektronik araçlarla yaptığı dinleme ve gözetlemelerden elde ettiği ses, görüntü, resim ve her türlü bilgiyle toplum mühendisliği yolunda toplumu denetleme iradesini göstermiş ve onları kendisiyle pazarlığa oturtmak ve uzlaştırmak suretiyle dize getirmeyi hedeflemiştir.

Hiçbir ahlak kuralının geçerli olmadığı bu gözetleme ve yaygınlaştırma işi, hem devasa bir mahremiyet kaybına/yokluğuna yol açarken, hem de pek çok özel şeyin çirkinleştirilmesine ve çirkin şeylerin de meşrulaştırılmasına yol açmaktadır. Gözetleme ve yaymanın etkili bir surette gerçekleştirildiği bir darbe süreci yaşadığımız Türkiye'de, küresel aktörlerin yönetiminde her türlü gözetleme ve dinlemeyle düşünen, yazan, gayret eden, çalışıp

üreten, başarılı siyaset yapan ve hükümet edenlerin mahremiyetlerini kamusallaştıran, tarumar eden bir paralel-derin yapıyla karşı karşıyayız.

Din mühendisliğinden güç arzusu ve dünyevileşmeye din adına şiddet, terör ve yıkıcılık, gösterişçi, takıyyeci, güce dayalı, ötekileştirici, dinî ayrımcılık yapan, her türlü aracı meşrulaştıran, gözetleme ve denetleme işi yapan, ilmi esas almayıp örgütlü hiyerarşik yapı temelli çalışan dine karşı din konumundaki paralel örgütlü dinî yapı; güç arzusu ve dünyevileşmeyle yöneldiği din mühendisliği yolunda her türlü şiddete, çatışmaya, teröre ve yıkıcılığa meyledebilir. DAIŞ, Boko Haram gibi örgütlü dinsel yapılarla 15 Temmuz kanlı darbe girişimine başvuran Paralel Dinsel Yapı örneğinde, din mühendisliğine yol açan güç arzusu ve dünyevileşmenin, dinsel bir yapıyı nasıl teröre yönelttiği ve yıkıcı hale getirdiği müşahade edilebilmektedir.

Anlaşılmaktadır ki, din mühendisliği; güç arzusu ve dünyevileşme temayülünden beslenmekte ve dönüp tekrar güce erişme arzusunu beslemekte; nihayet toplumu, dindarları, istenilen din anlayışı doğrultusunda bir kalıba sokmak için her türlü gayri meşru aracı dahi meşru görmek suretiyle şiddete, terörizme, yıkıcı boyutlara varabilmektedir. Belirtmek gerekir ki, bu şekilde din mühendisliğine başvuranlara karşı eğitimle, hukukla ve her türlü meşru vasıtayla mücadele etmek şarttır.

Doç. Dr. İsmail KARAGÖZ
DİB Rehberlik ve Teftiş Başkanı

Sahtekârlığın Diğer Adı:

TAKİYYE

İslam'a göre, kişinin özülle sözünün, inancı ile işlerinin örtüşmesi esastır. Bu husus, ayet ve hadislerde önemle vurgulanmakta, müminlerin dosdoğru olmaları emredilmektedir.

■ Sözlükte korunmak ve sakınmak anlamına gelen “takiyye” kelimesi, terim olarak; kendisine zor kullanılan kimsenin canını, malını ve koruması gerekli varlığını mutlak bir tehlikeden kurtarmak için gerçekte benimsediği görüş ve kanaatin aksini izhar etmesi, karşı tarafla aynı fikirdeymiş gibi görünmesidir. Bir mezhepler tarihi terimi olarak, açık ve muhtemel tehlikelerden korunmak maksadıyla insanın inancını gizlemesi anlamındadır.

İslam’a göre, kişinin özüyle sözünün, inancı ile işlerinin örtüşmesi esastır. Bu husus, ayet ve hadislerde önemle vurgulanmakta, müminlerin dosdoğru olmaları emredilmektedir. (bk. *Hud*, 11/112; *Şura*, 42/15; *Ahzab*, 33/70.) Bu doğruluk, sadece müminlerin kendi aralarında değil, mümin olmayanlara karşı da söz konusudur: “Müşrikler size dürüst davrandıkça siz de onlara dürüst davranın. Çünkü Allah dürüst davranan muttakileri sever.” (*Tevbe*, 9/7.) Ey Allah’ın Rasulü! İslam dini ile ilgili bana öyle bir söz söyle, öyle bir iş bildir ki senden sonra onu kimseye sormayayım ve ona sarılayım diyen sahabi Süfyan b. Abdullah’a Peygamberimiz (s.a.s.), “Allah’a iman ettim, Rabbim Allah de ve dosdoğru ol.” cevabını vermiştir. (*Tirmizî, Zühd*, 60; *Müslim, İman*, 62; *Ahmed*, III, 413.)

Peygamberimiz (s.a.s.), “Kim ihlasla kalbine imanı yerleştirir ve kalbini temizler, dilini doğru sözlü, nefsi huzura ermiş, huyunu,

ahlakını ve davranışlarını dosdoğru, kulaklarını ve gözlerini gerçeği ve doğruyu duyan, dinleyen ve gören yaparsa kurtuluşa ermiştir.” (*Ahmed*, V, 147.) buyurarak insanın; özü, sözü, gözü, kulağı ve bütün uzuvlarıyla dosdoğru olmasını teşvik etmiş ve “Küfür ile iman, doğru söz ile yalan, emanet ile hıyanet bir araya gelmez.” (*Ahmed*, II, 349.) buyurmuştur.

İslam bilginleri, inancın açıkça ifade edilmesini asıl kabul etmekle birlikte, ciddi bir can korkusu ile karşılaşıldığında, imanın gizlenebileceğini söylemişlerdir. Nahl suresinin 106’ncı ayetinde, zorlanması halinde kişinin, gönülden kabul etmeksizin imanının zıddını söyleyebileceğine müsaade edilmiştir. Âl-i İmran suresinin 28’inci ayetinde kâfirlerin dost edinilmesi yasaklanmış sadece onlardan gelebilecek bir tehlike söz konusu olduğunda tedbir alınabileceği bildirilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s.) döneminde ayetlerde sözü edilen durumlar meydana gelmiştir: Babası Yasir ile annesi Sümeyye işkenceyle şehit edilip kendisi de aynı işkence altında ölümle karşı karşıya gelen Ammar b. Yasir, işkenceye dayanamamış, müşriklerin istediği sözleri tekrarlamış ve ölümden kurtulmuştur. Ağlayarak Peygamberimiz (s.a.s.)’e koşup gitmiş ve “Ey Allah’ın Rasulü! Müşrikler senin ile ilgili kötü sözler söylemeden ve putları övmeden beni bırakmadılar.” diyerek özür beyan etmiştir. Peygamberimiz

(s.a.s.) Ammar’a, “Peki o an gönlünde ne hissettin?” diye sormuş, Ammar, “Kalbimin imanla dopdolu olduğunu” deyince, aynı durumla karşılaşması hâlinde yine böyle davranabileceğini söylemiştir.

Yalancı peygamber Müseyleme, sahabeden iki kişiyi yakalamış ve birine; “Muhammed’in Allah’ın peygamberi olduğuna şahadet eder misin?” diye sormuş, o da; “evet” demiştir. Sonra, “Benim Allah’ın peygamberi olduğuma şahadet eder misin?” diye sormuş, bu soruya da “evet” demiştir. Müseyleme, kendisinin Hanif oğullarının peygamberi, Hz. Muhammed (s.a.s.)’in ise Kureyş’in peygamberi olduğunu ileri sürdüğü için bu sahabiye serbest bırakmıştır. Diğer sahabiye, “Muhammed’in peygamber olduğuna şahadet eder misin?” diye sormuş, sahabi, “evet” demiştir. “Benim peygamber olduğuma şahadet eder misin?” diye sormuş, sahabi bu sefer, “Ben dilsizim” demiştir. Bunun üzerine Müseyleme, bu sahabiye şehit etmiştir. Bu haber, Peygamberimiz (s.a.s.)’e ulaşınca; “Şu öldürülen doğruluk ve kesin iman üzere öldü, mübarek olsun, diğeri de Allah’ın ruhsatını kabul etti, buna da bir beis yok.” demiştir.

Nahl suresinin 106’ncı, Âl-i İmran suresinin 28’inci ayeti ve zikrettiğimiz örneklerden hareketle İslam bilginlerinin çoğunluğu, müminlerin ancak hayatı tehlike söz konusu olduğunda imanı-

nı gizleyebileceği görüşünü kabul etmişlerdir. Bunun dışında Müslüman'ın özünde, sözünde ve eylemlerinde dürüst olması esastır. Dolayısıyla kişi hayati tehlike arz etmeyen, sadece maddi menfaatlerden dolayı veya başka sebeplerle imanını gizleyemeyeceği gibi imanının zıddı olan söz söyleyemez, eylem ve davranışlarda bulunamaz. Söz gelimi çeşitli amaçlarla dindar olduğunu gizlemesi için bir mümine namaz kılmayabileceğini veya namazlarını ima ile kılabileceğini, oruç tutmayabileceğini, başörtüsü takmayabileceğini, yalan söyleyebileceğini, içki içebileceğini söylemek veya böyle davranmanın caiz olduğuna inanmak, İslam inancı ve ahlakı ile asla bağdaşmaz. Böyle bir davranış; sahtekârlık, fasıklık, yalancılık ve ahlaqsızlık olur. İslam dini; dürüstlüğü, güzel ahlakı, imana uygun hareket etmeyi, olduğu gibi görünmeyi, içi ve dışı bir olmayı esas alır. Dünyevi çıkarlar için inandığı değerlerin tersini yapmak mesela yüce Allah'ın, "yalan sözden sakının" (*Hac, 22/30.*) emrini görmezlikten gelip yalan söyleyebilirsiniz, "içkiden sakının" (*Maide, 5/90.*) yasağına rağmen içki içebilirsiniz, "Mümin kadınlar, başörtülerini örtünler." (*Nur, 24/31.*) kesin emrine rağmen, başörtüsü furuattır, açabilirsiniz demek, İslam'a ihanettir, Müslüman'ı iki yüzlülüğe, sahtekârlığa ve fasık olmaya teşvik etmektedir.

Ülkemizde bir zamanlar başörtüsü maalesef yasaktı, imam-hatip liseleri ve ilahiyat fakülteleri

Her emir ve yasağın, helal ve haramın iki boyutu vardır.

Biri o emir ve yasağa, helal ve harama

inanmak, diğeri de uygulamaktır.

Birinciyi terk etmek kişiyi küfre, ikinciyi terk etmek ise isyana götürür.

dâhil okullara öğrenciler başörtülü alınmıyordu. Dinin emirlerinin uygulanması gerektiğini savunması ve din özgürlüğü için mücadele vermesi gerekirken, medyayı takip edenler hatırlayacaktır; Fetullah Gülen, "Başörtüsü dinin aslından değildir furuattır." diyerek başörtüsünün takılmayabileceği mesajını vermişti. Allah ve peygamberi dururken adı geçeni mutlak otorite kabul eden bir kısım kimseler, başlarını açmışlardı. Daha sonraki zamanlarda ülkemizde başörtüsü sorunu çözüldü, isteyen her Müslüman hanımın resmi kurumlar dâhil başlarını örtmesi serbest oldu. Adı geçenin işareti ile başını açan kamu görevlisi bir Müslüman hanıma, artık başörtüsünün serbest olduğu hatırla-

tılınca, "Biz talimatla açtık, talimatla örteriz." diyebilmiştir. Bu, körü körüne bir bağlılık, sözde liderinin işaretini, Allah'ın kesin emrine tercih edebilmektir. Düşünebiliyor musunuz? Aklınız alıyor mu? Bir Müslüman nasıl bir insanın isteğini Allah ve peygamberin emrine tercih edebilir? Hâlbuki Müslüman Allah'a isyan konusunda yöneticiler dâhil hiçbir kimseye itaat edemez. (*Müslim, İmare, 38.*) Kaldı ki iman etmeyi "asıl", imanın gereği emir ve yasaklara uymayı "furu" kabul edilse bile bu sadece "başörtüsü" için değil namaz, oruç, hac ve zekât gibi bütün emirler için de söz konusudur. Nasıl Müslüman namaz kılmasa da olur, oruç tutmasa da olur çünkü bunlar, dinin aslı değildir, furuudur diyemiyorsak, başörtüsü için de aynı şey söz konusudur. Ayrıca her emir ve yasağın, helal ve haramın iki boyutu vardır. Biri o emir ve yasağa, helal ve harama inanmak, diğeri de uygulamaktır. Birinciyi terk etmek kişiyi küfre, ikinciyi terk etmek ise isyana götürür. Bazılarının dediği gibi, başını açıversin, kıyamet mi kopacak, namaz kılmasa da olur, gerektiğinde yalan söyleyebilir, oruç tutmasa da olur demek, İslam inancı ile asla bağdaşmaz. Böyle söyleyenler, bununla Allah'ın emrini küçümseyip hafife alıyorlar ve önemsemiyorlarsa bu, inkâr olur. Çünkü bir şeyi inkâr etmek ile onu alaya almak veya küçümsemek veya beğenmemek veya hafife almak aynı anlama gelir. Din şurasında dile getirildiği gibi; "Kendini

Hat: Yusuf Sazer

“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.”

(Hud, 11/112.)

gizleme, olduğundan farklı görünme, ikiyüzlü davranma, çift dilli konuşma, takkiye yapıp helal-haram gözetmeme, kod adı kullanma, bulunduğu ortamda inandığından farklı yaşama, yalan söyleme, teccüste bulunma, mahremiyeti ihlal etme, şantaj yapma, kayırmacılık, kötü emeller için örgütlü dayanışma gibi yöntemler gayriislami ve gayriahlakidir. Kendi mensuplarını kadrolara yerleştirip devleti ele geçirmek amacıyla başta soru hırsızlığı olmak üzere her türlü yolsuzluğu ve hukuksuzluğu yapmak, kul ve kamu hakkına tecavüz etmektir. Böyle bir yöntemi, örgütlenmesinin temel aracı yapmış olan bir yapı (FETÖ), İslami kabul edilemez. Buna önderlik eden, yol ve

ren ya da göz yuman insanların vicdandan, ahlaktan ve dinden nasipleri yoktur. Allah için yapılması gereken ibadetler, farklı amaçlar için istismar edilemez. Zekât ve kurban parasıyla televizyon kurmak, medya çalışmaları yapmak, lobi faaliyeti yürütmek, bu paraları değişik ülkelerde seçim kampanyalarına aktarmak asla meşru görülemez. Bilelim ki bu tür söz, eylem ve davranışlar, İslam’a ve Müslümanlara ihanettir, sahtekârlıktır, iki yüzlülüktür, ahlaksızlıktır. Müslüman’ın ana ilkesi; inancında, sözlerinde, iş ve işlemlerinde, ticaret ve sosyal ilişkilerinde Allah’ın, “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.” (Hud, 11/112.) emrine uymaktır.

Kendi mensuplarını kadrolara yerleştirip devleti ele geçirmek amacıyla başta soru hırsızlığı olmak üzere her türlü yolsuzluğu ve hukuksuzluğu yapmak, kul ve kamu hakkına tecavüz etmektir. Böyle bir yöntemi, örgütlenmesinin temel aracı yapmış olan bir yapı (FETÖ), İslami kabul edilemez.

Prof. Dr. Mehmet Ali BÜYÜKKARA:

“Din istismarına karşı kadim geleneğimize, orta yoldaki ana mecramıza can vermeliyiz.”

FETÖ/PDY tarafından 15 Temmuz 2016 gecesinde gerçekleştirilen kanlı bir darbe girişimine maruz kaldık. Ülke ve millet olarak geçtiğimiz süreci nasıl değerlendiriyorsunuz, nasıl bir örgütle karşı karşıyayız?

Evet, gerçekten çok büyük bir sıkıntıyı, belayı çok ucuz şekilde atlattık. Allah'ın sevdiği bir milletmişiz. Kanaatimce buna layık olduğumuz için Allah bu iyiliği bize bahsetti, önümüzü açtı. İnsanlar, dinleri, vatanları, milletleri için canlarını tehlikeye atma pahasına sokağa indiler. Teröristlere, darbecilere karşı, Türkiye düşmanlarına karşı büyük bir direnç gösterdiler ve bu oyunu bozdular, boşa çıkardılar. Bu darbe girişiminin arkasında yargının FETÖ/PDY ismini verdiği bir yapı var: Uzun hâliyle Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması. Bu yapı uzun yıllar dinî bir cemaat olarak bilindi, tanındı. Fakat biz cemaat gibi çok önemli içerikler taşıyan bir kav-

ramı bu örgüt için, bu yapı için kullanmamayı tercih ediyoruz. Özellikle son 3-4 yıldır bu yapının ne derece komplike, ne derece bilinmedik taraflarının olduğunu görmüş olduk.

Bu örgütlenme bildiğimiz klasik hayır hizmeti yapan cemaat boyutunun çok ötesinde çok farklı bir içerik barındırıyordu. Bunu tam olarak anlamış olduk son olaylarla. Artık biz bu yapıyı daha iyi tanımlamak için “kült” kavramını kullanıyoruz. Kült aslında bize yabancı bir kavram. Batı'da, oraya özgü, çoğu Hristiyanlık bağlantılı bazı dinî yapılar için kullanılan tanımlayıcı bir kavram. Fakat görüyoruz ki kült özellikleri bizim FETÖ/PDY'ye uyuyor. Tercih nedenimiz bu ve bu tanımlama genel kabul de gördü. Özellikle darbeden sonraki bilimsel, akademik yazılarda daha çok bu kavram üzerinden açıklamalar yapıldı.

Kültün iki önemli özelliği var: Kutsallaştırılmış lider etrafında bir grubun toplanmış olması ve dünyanın sonuna yaklaşıldığına dair birtakım güçlü inançlar taşımaları. Bu iki önemli karakter FETÖ/PDY'de bulunmaktadır. Mehdi-Mesih iddiası üzerinden kutsallık atfedilen bir lider var, ikinci olarak da dünyanın sonuna yaklaşıldığına, zira zamanın kötüleştigiğine, seçilmiş bir neslin ve kadronun bu hâli düzeltmek için bu lider tarafından hazırlandığına işaret eden bazen üstü açık bazen kapalı bir söylem ve kanaat var.

Çok komplike bir örgütlenmeyle karşı karşıyayız. Zaten bu yüzden anlamamız zorlaşıyor, zaten bu yüzden gafil avlandık. Yani bir darbe girişimine cüret edecek kadar gözü dönmüş bir yapı olduklarını kimse tahmin edemiyordu. Burada yöneticiler de akademisyenler de yani ne kadar ilgili insan varsa, istihbarat, kolluk kuvveti bu hususta büyük şok yaşadı. Sonunda gördük ki işte bu iki yüzlü örgütlenme bu neticeyi doğurdu. Biz sadece bir yüzünün farkındaydık. O yüzü üzerinde daha çok odaklanmıştık. Ama gizlenen diğer bir yüzü vardı, bu biliniyordu fakat bu derece komplike olduğu, bu derece cüretkar olduğu tabii ki bilinmiyordu. Yaşadığımız şokun sebebi budur.

Cemaatin bir şeffaf örgütlenmesi var, bu kısım "Hizmet" ismini taşıyor. Herkesçe bilenen yüzü burası. Okullar var, medya kuruluşları var, işadamları örgütleri var, birtakım dershaneler var, yazarlarla ilgili vakıflar, sivil yardım kuruluşları var. Burada örgüt lideri Gülen, bir kanaat önderi, bir İslam âlimi yahut Allah dostu, en fazla bir müceddit şeklinde algılanıyor. Fakat bir de karanlık yüzü var. Gizli örgüt ağları var ki burada artık Gülen bir kanaat önderi olmaktan çıkmıştır, Mesih/mehdi özelliklerine sahiptir. Gizli ağlar devlete sızma amaçlı çalışır. Kolluk kuvvetlerinde, askeriyede, yüksek bürokraside, yargıda kendi dini kimliklerini, cemaatsel kimliklerini saklayan, bunun için takkiye taktiklerini kullanan bir yapıyla karşı karşıyayız. Burada artık dikey bir hiyerarşiden bahsedemeyiz. Yani o merkezdeki mehdilik kültürüne en yakın insanlar, yatay şekilde

Mehdi-Mesih iddiası üzerinden kutsallık atfedilen bir lider var, ikinci olarak da dünyanın sonuna yaklaşıldığına, zira zamanın kötüleştigiğine, seçilmiş bir neslin ve kadronun bu hâli düzeltmek için bu lider tarafından hazırlandığına işaret eden bazen üstü açık bazen kapalı bir söylem ve kanaat var.

ona en yakın insanlar hiyerarşide en öndedirler. Bu sayede örneğin bir astsubay generale emir veriliyor, çünkü o Mehdilik kültürüne daha yakın. Bilindik dikey hiyerarşi burada işlemiyor.

Gizli ağ örgütlenmesinde, devlete sızdırılmak istenen kişilerin çok erken yaşlarda örgüte devşirilmeleri çok önemli. Örgüt evlerinde dünya ile irtibatları uzun süre kesilen, başka kaynaklardan enforme edilmeleri engellenen, sadece tek yönden endoktrine edilen insanlardan bahsediyoruz. Bunları uygulayanlar kendilerine abiler, ablalar denen bu konuda yetiştirilmiş kimseler. İçlerinden zeki ve başarılıları normal yollarla, bu yetenekte olmayan sayıca daha fazla kesimi ise soru çalma, kopya çekme yöntemleriyle devlete sızdırıyorlar. Bunlar da kimliklerini saklayarak, uzun yıllar takiyeye pratiğini uygulayarak o mehdilik kültürü etrafında görevleri ne ise büyük gizlilik içinde yerine getiriyorlar. Darbe girişimini zaten FETÖ/PDY'nin bu tarafı yaptı.

Bir de sempaticanlar var tabii. Yani doğrudan örgüte bağlı olmasa da Türkçe Olimpiyatları gibi, Abant Platformları gibi popüler çok sayıda etkinlik üzerinden bağlantı kurup, bir şekilde bu insanları dine, millete hizmet eden insanlar olarak tanıyıp onlarla işbirliği yapmada bir beis

görmeyen sempatzan ağı var. Belki çıkar gruplarını da bunlara ekleyebiliriz. Onlar doğrudan bu örgütün ideolojisine bağlı olmasalar da, hatta karşı dahi olsalar bir yükselen güç olarak bu örgütü gördüklerinden bunlarla bağlantıya geçiyorlar. Daha çok menfaat temini için. Gördüğü gibi çok komplike, çetrefilli bir yapıyla karşı karşıyayız. Bu durum darbeyi öngörmemizi imkânsızlaştırdı. Darbeden sonra da tespit yapıp örgütü etkisizleştirmeyi zorlaştırıyor. Ayrıca dış bağlantıları, dünya ölçeğinde örgütün önünü açan küresel güçleri de bu bağlamda anmalıyız. Kısacası, Türkiye'den başlamak üzere bir mehdîyet/Mesihîyet ideali doğrultusunda ülke ülke dünyayı zaptetme hedefinde olan bir kült hareketi olarak bu yapıyı tanımlayabiliriz.

Örgütün üst yapılarında bulunan, darbeyi yöneten kişilerin yüksek oranda ilahiyatçılar olduğunu görüyoruz. Bu bir tesadüf mü?

Örgütün otuz-kırk yıllık yapılanma sürecinde örgütlenmede yetersiz kaldıkları okullar, en az başarı sağladıkları eğitim-öğretim kurumları imam-hatipler ve ilahiyatlardır. Yani öbür fakültelerle mesela bir mühendislik, hukuk, öğretmenlik disiplinleriyle kıyaslırsak gerçekten görece bir başarısızlık söz konusu. Bunun sebebi imam-hatiplerde, ilahiyatlarda az çok sorgulayıcı bir din anlayışının hâkim olmasıdır. Hocalarımızdan, "Aklınızı, beyninizi, kalbinizi bir yerlere teslim etmeyin." tavsiyesi çok sık duyduğumuz bir nasihattir. Dolayısıyla uyanık bir din anlayışı çerçevesinde bu yapılara sempati tabii ki daha düşük olacaktır.

FETÖ/PDY bu okullara istedikleri şekilde sızmamaktan sürekli rahatsız olmuştur. Bunun özelleştirisini de kendi içinde yapmıştır. Ama bu bir tarafa, şu anda tespiti yapılmış mevcut örgütsel yapıya baktığımızda bu başarısızlıkla ters orantıda piramidin üst katmanlarında çoğunlukla ilahiyatçıların bulunduğunu görüyoruz. Bu durum bir tezat, bir çelişki gibi görünüyor. İmam ismini verdikleri ülke liderleri, il liderleri veya bir meslek grubunun liderleri yüzde doksan oranında ilahiyatçılardan oluşuyor. Bunun sebebi

şu: Öncelikle bahsettiğimiz gizli ağlarda geçerli olan ezoterik/bâtuni dili en etkili şekilde bunlar kullanıyor. Zira bu dil güçlü bir dinî bilgi alt yapısı gerektiriyor. Bu eğitimden geçmiş insanlar da genelde ilahiyatçılar oluyor. Bir diğer husus ilahiyatçıların bir nevi müftü ve ruh sağlığı hekimî gibi istihdam edilmesi. Gizli ağlarda takiyye uygulamaların olduğunu konuştuk. Sürekli dindarlığını, ibadetlerini gizleme, günah işlediğini dışarıya gösterme şeklindeki pratikler normalde bir Müslümanın, dürüst bir insanın kabullenip uygulayacağı şeyler değil. Yani siz komple ikiyüzlü bir hayata mecbur ediliyorsunuz. Dolayısıyla büyük vicdan azapları yaşıyor. Yapılanlar hem kalplerde hem de iç halkalarda ister istemez sorgulanıyor.

Hâliyle hem vicdani hem de fıkhi ve ahlaki olarak doğru olmayan bu davranış tarzını sahte de olsa yüce idealler öne sürerek meşrulaştıracak, yeri geldiğinde fetva verecek, din dilini kullanarak onları ikna edecek ve vicdan azaplarını hafifletecek görev adamlarının olması lazım. Bu iş Gülen adına ilahiyatçılar tarafından yapılmaktadır. Gülen de nihayetinde bir vaizdir, "din adamı" hüviyetinde bir insandır. Onun söylediklerinin bazen şerh bazen de ihtisar suretiyle tabana anlatılması da kendilerine 'molla' denen bu ekibin işidir. Ayrıca örgütün şeffaf ağlarında özellikle maddî bağışlar ve himmet toplanmasında din diline büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Yani ekonomik girdinin fazlaşması için insanların bağış yapmaya motive edilmesi lazım. Burada da ilahiyatçılar imdada yetişiyor.

Ezoterik terimi ile neyi kastediyorsunuz?

Ezoterizm terimine bizim kendi kavramlarımız arasından en uygun gelen karşılık bätuniliktir. Bunlar Kur'an-ı Kerim, hadisler gibi dinin kaynak metinlerinin zahiri yani görünen anlamlarını geri plana atıyorlar. Bu manaların dini anlamak için yeterli olmadığını söylüyorlar. Diyorlar ki, bunlar sıradan insanlara hitap eden metinlerdir, dolayısıyla asıl hakikati yansıtmazlar. Hakikat ise bu metinlerin altında gizlidir. Bu gizliliği ancak seçilmiş bazı insanlar bilebilir, dolayısıyla bu se-

çilmişlere tabi olanlar ancak hakikate ulaşabilir. Burada artık naslar, bilgi ve akıl devreden çıkmaktadır. Şiiler bu seçilmişlerin imamı olduklarını söylediler. Hakikatin peşinde olmanın bu sırlı, saklı dünyası ezoterizmdir. Kültür oluşumlarında çok rastlanan bir karakterdir.

FETÖ/PDY'de ezoterik dili çok güzel kullanıyor, değil mi?

Şeffaf ağlarda bu pek belli değil ama gizli ağlarda bu dil yoğun şekilde kullanılıyor.

Geçmişte buna benzer örgütlenmeler var mıydı?

FETÖ/PDY kendine mahsus bir örgüt. Ancak uygulamalarının bazılarını tarihteki bazı cemaatlerde, yine Gülen'in bazı tavırlarını bazı eski liderlerde görüyoruz. Değişik isimler, değişik gruplar var. Mesela bunların ilklerinden biri Muhtar es-Sekafi'dir. Ehlibeyt adına Emeviler'e karşı isyan eden bir şahıstır. Kendisi ehlibeyt büyüklerinin arkasına gizlenmiştir; halkla irtibatını kuvvetlendirmek için de "ilahî olan" ile yani Allah ile temasta olduğunu ima eden birtakım iddialarda bulunmuştur. Hemen bunun peşinden aklımıza gelen batıni hareketlerdir. Batıniler ezoterik dili İslam tarihinde belki sistematik olarak ilk kullanan kesimdir. Dini metinlerin bir zahiri, yani bakıldığında, okunduğunda hemen anlaşılacak manaları vardır. Batıniler ileri sürer ki, bunların dışında metinlerin bir de görüldüğünden farklı saklı manaları bulunmaktadır ve bu manaları sıradan insanlar bilmez. Bunu sadece seçilmiş insanlar bilir ve bu kişilere imam denir. Yani dinin hakikati, zahirde değildir, batındadır.

Batıni bir oluşum olan Karmatiler 4. hicri yüzyılda İslam dünyasında terör estiren bir grup olarak karşımıza çıkıyor. Batınilerden diğer bir grup olarak Fatımiler, Mısır'da 250 yıl sürecek bir devlet kurmaya muvaffak oluyorlar.

Bunların ardından İran'da Fatimilikten doğan Haşhaşiler tarihte şöhret bulmuş diğer bir oluşumdur. Başlarında Hasan-ı Sabbah vardı. Haşhaşiler mana olarak "haşhaş çekenler" demek. Ama bu konu için masalımsı tarafı. Yani haşhaş

Örgütün otuz-kırk yıllık yapılanma sürecinde örgütlenmede yetersiz kaldıkları okullar, en az başarı sağladıkları eğitim-öğretim kurumları imam-hatipler ve ilahiyatlarıdır. Yani öbür fakültelerle mesela bir mühendislik, hukuk, öğretmenlik disiplinleriyle kıyaslırsak gerçekten görece bir başarısızlık söz konusu.

FETÖ/PDY ile Haşhaşiler arasında nasıl bir benzerlik kuruyoruz? Adamları koşulsuz ve sorgusuz bir itaat hâlinindedir. Sanki robotlaştırılmışlardır. Sonra da onlara istediklerini yaptırabiliyorlar. Liderleri onlara Alamut surlarından “atlayın aşağı” dese bu emri duraksamadan yerine getiriyorlar. Diğer bir benzerlik bugünkü ve tarihteki bu iki oluşumun ikisinin de bätünü/ ezoterik bir dili kullanmaları.

içmek, sarhoş olmak, sahte “dünya cennetlerine” kendilerini bağlamak şeklinde birtakım rivayetler var onlar hakkında. Fakat işin renkli tarafı bir tarafa, Haşhaşileri haşhaşi yapan onların kesin inançlarıdır ve kutsadıkları liderlerine olan kesin bağlılıklarıdır. Yani Hasan Sabbah ve onun arkasından gelen Alamut liderleri kendilerine fedai denen, istediklerini yaptırabilecekleri istihbarat ve eylem adamları istihdam ediyorlardı. Uyguladıkları terörle uzun yıllar Selçuklu devletini felç ettiler. Pek çok suikast girişiminde bulundular, pek çok insanın hayatına kastettiler.

FETÖ/PDY ile Haşhaşiler arasında nasıl bir benzerlik kuruyoruz? Adamları koşulsuz ve sorgusuz bir itaat hâlinindedir. Sanki robotlaştırılmışlardır. Sonra da onlara istediklerini yaptırabiliyorlar. Liderleri onlara Alamut surlarından “atlayın aşağı” dese bu emri duraksamadan yerine getiriyorlar. Diğer bir benzerlik bugünkü ve tarihteki bu iki oluşumun ikisinin de bätünü/ezoterik bir dili kullanmaları. Yine ikisinde de takiyye pratikleri var. Görüleceği gibi Haşhaşilik ile FETÖ/PDY'nin birçok benzerlikleri mevcut. Mirza Gulam Ahmet gibi, Mirza Hüseyin Ali gibi Kadıyanilik ve Bahailiğin 19. yüzyılda yaşamış kurucularının da Mesihiyet ve mehdiyete üzerinde çeşitli iddialara sahip olduklarını görüyoruz.

Batı'da da benzer özellikli örgütlenmeler var. Bunların en ilginç Opus Dei'dir. 1920'lerin sonunda bir Katolik örgütü olarak doğmuştur. Çoğunlukla gizlilik esasıyla çalışan bir oluşumdur. Devlete sızmaktadır, önemli mevkileri ele geçirmeye çalışmaktadır. Bu yolla ekonomik rant elde etmektedirler. Eğitim kurumları kurmaktadır. Tüm bunları Vatikan adına yapmaktadır. Opus Dei, Vatikan'ın onay verip meşru saydığı bir örgüttür. Faaliyetlerinde sık sık mafyatik yöntemlere başvurmaktadır. Bu yüzden “beyaz eldivenli mafya” tabiri kullanılmıştır bu örgüt için. 15 kadar üniversitesi, 150 kadar okulu vardır Avrupa ölçeğinde. Bu saydıklarımız dışında da elbette örnekler var, ama söylediğim gibi, başkalarıyla birtakım benzerlikleri olsa da FETÖ/PDY'yi biz kendine mahsus bir örgüt olarak görmeliyiz.

Takiyyeci dinî gruplar sadece devlete sızmakla kalmamakta, hayatlarını sürdürebilmek için uygun cemaatler içinde saklanmaktadır. Mevcut gruplardaki marazi semptomlar nasıl teşhis edilmeli, yeni haşhaşi yapıların oluşmaması için neler yapılmalı?

Gerçekten bu nokta önemli. Tamam, darbe girişiminden sonra devletimiz önlemler aldı, alıyor ama kendisini gizlemeyi prensip edinen yapılarla mücadele çok zordur. Az önce bahsettiğimiz Alamut Haşhaşiliği'ni mesela tekrar hatırlarsak, Moğollar, Alamut hakimiyetini 1256 yılında yıkıyorlar, fakat bu yapı 1850 yılına kadar yaklaşık 6 asır kendini hiç belli etmeden hayatini devam ettiriyor. Moğollar zamanında Sünni tarikatlara sızıyorlar. Haşhaşi imamlar, tarikat piri kisvesi altında kimliklerini gizliyorlar. Bu dediğim şeyler İran'da vuku buluyor. 1500'lü yıllardan itibaren ise, İran halkı Safeviler elinde Şiileşince bu sefer Şii tarikatlara sızıyorlar. Tarikatlarda da az çok bätüniligi andıran işari bir dil hakim olduğu için, onlarla buluşmaları, uzlaşmaları gayet kolay oluyor. İran'ın o sıradaki yöneticileri olan Kaçar hanedanına kız alıp kız veriyorlar. Bu evlilikler vasıtasıyla idareciler ve önemli şahsiyetler ile olan bağlantılarını sağlamlaştırıyorlar. Bu bağlantılar üzerinden vali dahi oluyorlar.

FETÖ/PDY'nin de uyguladığı bir yöntemdir bu. Kendileri dışındaki önemli insanlar, zengin aileler, planlı programlı şekilde tasarlanan evlilikler yoluyla örgütün ağırları içine alınıyor. Aynı şekilde başka dinî cemaatlere, hatta dine karşı olan sol, Marksist gruplara adamlarını sokuyorlar ve onları liderlik makamlarına kadar yükseltiyorlar. FETÖ/PDY'nin artık bildiğimiz yöntemleridir bunlar. Aynıısı İran'da Bâtıniler tarafından uygulanmıştır. Peki, 1850'den sonra ne olmuştur? Bu dönemde o topraklarda bulunan sömürgeci İngiliz yönetiminin himayesinde ve desteğiyle Hindistan'da kendilerini açığa vuruyorlar. Ağahanlar adı altında bir aile, biz Alamut imamlarının devamıyız diye ortaya çıkıyor. Zaman sömürgecilik dönemidir. İslam âlemi sahipsizdir. İngilizler bu bölücü potansiyeli keşfetmiş, kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için önlerini açmıştır.

Şimdi sorunun diğer kısmına gelirsek, biz mevcut diğer yapılarda, bu FETÖ/PDY'de ıskaladığımız semptomları nasıl algılarız? Bu semptomların hemen akla gelenleri nelerdir? Mesela liderliğe kutsallık atfetme, liderliğin aşırı büyütülmesi, liderin sorgulanmaz hale gelmesi mühim bir belirtidir. Peygamberimiz bile “ben Allah'ın kulu ve rasulüyüm” demiştir. Kulluğunun, insan oluşunun altını çizmiştir, “bunun dışında bana başka bir unvan vermeyin” demiştir. “Hristiyanlar, Hz. İsa'yı gereğinden fazla yücelterek şirke düştüler” uyarısını yapmıştır. Liderliğin her sözünün bir nevi vahiy, en azından sünnet şeklinde algılanması, liderin her hareketinin taklit edilmesi gerçekten çok problemlili bir duruma işaret etmektedir.

Diğer bir belirti dünyevileşmedir. Mesela bu hâl özellikle tarikatlarda mevcutsa sorun ciddi demektir. Zira tarikat dediğimiz oluşumlar manevi hayata yatırım yapan cemaatlerdir. İnsanlar tarikatlara girerek manevi hayatlarını güçlendirmek, geliştirmek isterler. Biz buralarda “dünyaya yatırım” emarelerini görüyorsak gidişatın iyi olmadığını anlamalıyız.

Yine şeffaf davranmama, sırlı bir gizlilik içinde faaliyetlerini yürütme, dışarıya açık olmama, mensuplara kod adı verme gibi davranışlar patolojik uyarılar verir. Camilere gitmeme, kendilerine mahsus mescitler oluşturma gibi tavırlar da sıkıntılıdır. Mensuplarını tabii çevresinden ve en önemlisi ailesinden uzaklaştırma, onları bir enformasyon kontrolüne tabi tutma, sadece kendi kitaplarını okutma, başka gazetelerden, dergilerden, TV kanallarından yararlanmalarına, başka medya araçlarına bakmalarına müsaade etmeme şeklindeki davranışları görürsek yine alarm zilleri çalıyor demektir. İtirazın yasak oluşu, “biz seçilmiş insanlarız” kanaati, “bizim dışımızdakiler önemli insanlar, cemaatler değildir” şeklindeki bir ötekileştirme, dinen şüpheli şeylerin meşrulaştırılması pek tabii ki problemlidir. Şüpheli şeyler sadece fıkhi meselelerle ilgili değildir, itikadi şüpheler de bu noktada önem arz etmektedir. İtikaden şüpheli hususlardan kaçınılması lazımdır.

Bu tür dinî yapıların toplumu bir kez daha aldatmasına fırsat vermemek için Diyanet ve ilahiyat camiasına neler düşünüyor?

Bir defa ortadaki sorunları/sorunlarımızı açıkça ortaya koymak zorunda olduğumuzu, bunları tartışmamız gerektiğini düşünüyorum. Yani öncelikle özeleştirme yapmalıyız. Biz niye zamanında bunları fark edemedik, niye yerinde müdahale edemedik, ne gibi mülahazalarla ses çıkarmadık? Cumhurbaşkanımız, Diyanet İşleri Başkanımız açık yüreklilikle bu özeleştiriye yaptılar. Bunu yapmazsak işe başlayamayız zaten. Kendi hatalarımızı, eksikliklerimizi, ihmallerimizi dürüstlükle ortaya koymalıyız. Diyanet'ten başlayacak olursak, bir zamanlar 1970-80'li yıllarda Diyanet diğer dinî cemaatlere karşı mesafeliydi. Bu durum, 2000'li yıllardan itibaren değişti. Gelinek nokta kanaatimce güzel bir durum. İnsanlar, resmi dini kurumlar etrafında ne kadar isterse-niz isteyin toplanmazlar. Resmîyetin yüzü daima soğuktur. Mutlaka daha başka ihtiyaç ve arayışlarla başka insanların, grupların peşinden giden kesimler olacaktır. Bu tutum fitridir, önleyemezsiniz. Bu nedenle cemaatleri yok sayma, onları görmezden gelme beyhude bir çabadır.

Diyanet bu hususta iyi bir yere geldi. Bir konsensüs makamı olarak onların önünde, tepesinde resmî bir mekanizma olarak kabul gördü. Çünkü Diyanet'in kuruluşunda dinî hayatın düzenlemesi gibi devlet tarafından tayin edilmiş bir görevi var. Bu vazifeyi hem kurum teşkilatıyla hem de Din İşleri Yüksek Kurulu'nun görüş ve fetvalarıyla yapıyor. Ve elhamdülillah bu müdahale genel kabul görüyor. Düzenleme ve denetleme işi, o gergin duruma dönmeksizin işletilebilir.

İlahiyat fakültelerindeki eğitime baktığımızda gerçekten İslam âleminde ileri bir noktadayız. Bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Hem İslam dünyasının birikimini, müktesebatını önemseyen hem de bugüne dönük yenilenmeleri ihtiva eden bir müfredatı var görünüyor. Fakat hepimiz ilahiyatlarda okuduğumuz için pratikte bunun işletilmediğini biliyoruz. Daha çok eskiye dönük bir öğretim uygulanıyor. Eski âlimler, eski kitaplar,

bundan 500, 1000 yıl önce yazılmış eserler üzerinden gidiyoruz. Bu gerekli, çünkü kökümüzü, geleneğimizi tanıyoruz. Fakat bir türlü günümüze gelemiyoruz. Üstelik eskiyle uğraşmak yüceltiliyor, bugünü konuşmak küçümseniyor, ilmi bulunmuyor bazı çevrelerde. İlahiyat fakültelerindeki öğrencilere baktığımızda eski âlimleri, eski mezhepleri vs. çok iyi biliyorlar ama bugün İslam âleminde ne oluyor, ne bitiyor, kim ne yapıyor bunları bilmiyorlar. Bu durum ciddi bir eksiklik. Bugünü anlatmamız lazım ilahiyat öğrencilerine, imam-hatip öğrencilerine. Bunun için güçlü bir kelam müfredatının olması lazım, güçlü bir mezhepler, akımlar müfredatının olması lazım. İslam dışı akımları da iyi tanınması lazım. Aksi takdirde skolastik bir eğitim sistemine mecbur kalırız ki bu FETÖ/PDY gibi problemlerin altından kalkmada, baş etmede hiç yeterli olmaz. Bunun için mevcut müfredatın bugüne bakan yönüyle geliştirilmesi gerekir.

İslam ümmetini parlak dönemlerine döndürme ve kötü gidişata artık bir son vermek için İslam coğrafyasındaki diriliş, yenilenme, düzeltme ve iyileştirmeye nereden başlamalıyız?

Öncelikle kadim geleneğimize, yani o orta yoldaki ana mecramıza can vermeliyiz. Şu an İslam dünyasının yaklaşık %90'ı kendisini ehli-sünnet velcemaat olarak tanımlıyor. Bunların çok büyük kısmı ya Hanefi-Maturidi ekole, ya da Şafii-Maliki-Eş'ariliğe bağlı. Ama Sünnilik deyince bugün kimler görüntüdedir? Sünniliği kimler manipüle etmektedir? Ezoterik-bâtını dili olan FETÖ/PDY türü yapılar bir tarafta, Taliban, el-Kaide gibi metinci, literatist, dışlamacı, tekfirci yapılar diğer tarafta. Bunlar maalesef Sünniliği temsil ediyor.

Aslında bu oluşumların önünü açan küresel güçler var. Farkında değiliz. Bu güçler, uçlardaki bu oluşumları Sünnilik ana omurgası üzerine yerleştirmek istiyorlar. Dünyaya Müslümanlığın ve Sünniliğin bunlardan ibaret olduğu mesajı veriliyor. Ana mecra ve onun sahil çizgisi böylelikle tahrif ve tahfif edilmiş oluyor.

Hayır, bunlar zararlı gruplardır. Ortaya koyduk-

ları hayırlı işleri bulunmamaktadır. Bunun ilanı da tek başına yeterli değildir. Bizim kadim geleneğimizi popülize edecek, gençlerimizin önüne koyacak, nakle bağlı ama akli da geçerli bir dini ölçü olarak ortaya koyan, dindarlığın zahiri tarafı yanında manevi hayatı da güçlendirmeye çalışan o bizim geleneğimizi, ana mecramızı gençlerimizle anlatmamız, öğretmemiz lazım. Okullarımızdaki müfredatlar, camilerimizdeki programlar hep bu gayeye matuf hazırlanmalı.

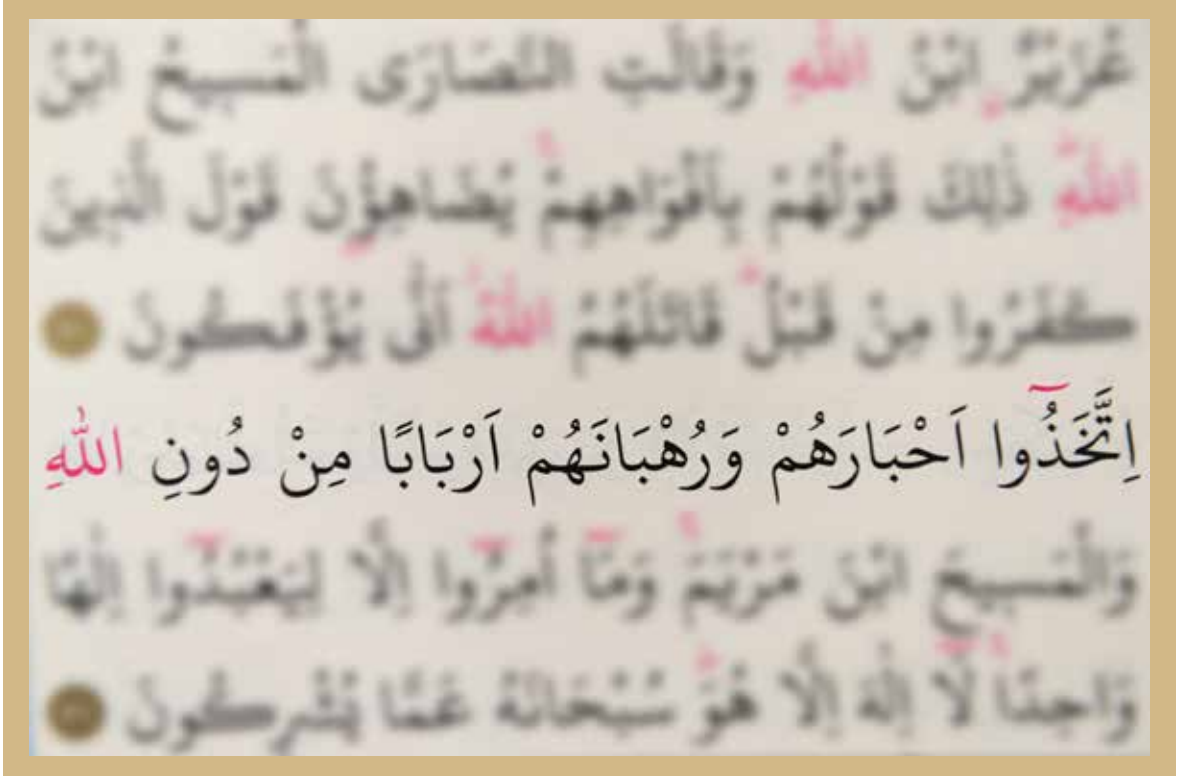
19. yüzyıldan itibaren Müslümanlar büyük bir felaketin içinde. Sömürge oldular, bağımsızlıklarını kaybettiler, liderliklerini yitirdiler. İşgale uğramayanlar da çoğunlukla büyük emperyalist güçlerin tayin ettiği birtakım işbirlikçi yöneticilerin zulmü altına girdiler. Müslümanlar “biz nerede hata ettik” sorusunu haklı olarak sordular. “Nasil ayağa kalkmalıyız”ın cevabını aradılar. Fıkıh sahasında çözümler konuldu: Sigorta, faizsiz bankacılık gibi, kadın hakları gibi, İslami devlet modelleri gibi özgün, kıymetli cevaplar üretildi. Fakat kanaatimce ahlak sorunumuz ihmal edildi. Ciddi ahlaki sorunlarla karşı karşıyayız. Müslümanlar, yaşadıkları global kapitalist dünyada ahlaklı olmak ve kalmak zorundadırlar. Tamam, İslam’a uygun bir ekonomi, siyaset, hatta şer’i yasalar. Fakat bunlar İslami ahlak ile bütünleşmemiş ise, işte FETÖ/PDY, DAES, Taliban gibi yapılarla karşı karşıya kalırız. Cenab-ı Peygamber “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim” buyurdu. Ahlak olmayınca İslam düşüncesi ve siyaseti ne kadar gelişmiş olursa olsun bir işe yaramaz. Düzen, sebat, çalışkanlık, dürüstlük, fedakârlık, vefa, adalet, ehliyet gibi onlarca ahlaki vasıfla yeni nesilleri donatmaz isek istikbalimiz karanlık demektir. Bu iş tabii ki sadece birtakım okul dersleriyle olmaz. Kitaplarda ahlaki bahisler açmakla da olmaz. Ahlakın yaşanması lazım. En büyük problemimiz iyi örnekler olamamamızdır. İnsanlara güzel misaller sunamamamızdır. Bunun resmî kurumlar eliyle yapılmasını da beklemiyoruz. Bizim Anadolu İslamlaşmasında ahiliğin, fütüvvet teşkilatının önemi çok büyük. Asya’nın büyük bir kısmı, Güneydoğu Asya dediğimiz Hindistan’dan Filipinler’e kadar o geniş

Büyük bir badire atlattık. Bu olaylarla Cenab-ı Hak öncelikle bizi bize gösterdi. Dünyevileştik diyorduk. Böyle değilmiş çok şükür. İnsanlar dinleri, vatanları uğruna ölüme gittiler, hayatlarını hiçe saydılar. Dünyevi kazanımlarını bir kenara ittiler. Bu fedakârlık gerçekten çok büyük bir nimettir. Buna şükretmemiz, bunu korumamız ve geliştirmemiz lazım.

bölge tek bir kılıç çekilmeden, tek bir kurşun sıkılmadan İslamlaştırıldı. Ahlaklı tüccarlar bunu gerçekleştirdiler.

Son olarak iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

Büyük bir badire atlattık. Bu olaylarla Cenab-ı Hak öncelikle bizi bize gösterdi. Dünyevileştik diyorduk. Böyle değilmiş çok şükür. İnsanlar dinleri, vatanları uğruna ölüme gittiler, hayatlarını hiçe saydılar. Dünyevi kazanımlarını bir kenara ittiler. Bu fedakârlık gerçekten çok büyük bir nimettir. Buna şükretmemiz, bunu korumamız ve geliştirmemiz lazım. Bu sıkıntıları, kötülükleri bize yaşatanlara da ne cezaları varsa verilmeli, bu konuda hiçbir iltimas olmamalı, fakat bu adaletli şekilde yapılmalı. Kurunun yanında yaş yanmamalı. Çünkü adaletten saparsak daha kötü şeylerle karşı karşıya kalırız. “Bir topluluğa olan nefretiniz sizi adaletsizliğe sevk etmesin.” (Maide, 5/8.) diyor Rabbimiz. Ve en önemlisi bu tür hadiselerle tekrar karşılaşmamak için sadece Türkiye’de değil İslam âleminde gerekli tüm tedbirler alınmalı.

“Allah’ı bırakıp hahamlarını, rahiplerini rab edindiler.”
(Tevbe, 9/31.)

Mesih/Mehdi Beklentisi ve İstismarı

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü

Tarih boyunca neredeyse her asırda Mesihliğini ilan eden bir ya da birkaç kişi bazen on binleri arkasından sürüklemiş ve büyük kaoslara sebep olmuştur. Bizim tarihimiz açısından en dikkat çekicilerinden birisi 1626 yılında İzmir’de dünyaya gelen ve 22 yaşında Mesihliğini ilan eden Sabatay Sevi’dir.

MÖ 1000 yıllarıydı. Kutsal yağ ile vücudu mesh edilerek büyük güç ve kuvvet sahibi olduğuna inanılan Hz. Davut gösterişli merasimlerle tahta oturtulmuş ve İsrailoğullarına tarihlerinin en muhteşem zamanlarını yaşatan “Mesih kral” unvanını kazanmıştı. Yaklaşık elli yıllık bir iktidardan sonra krallık oğlu Süleyman’a geçmiş, ancak İsrailoğulları babasının ihtişamını oğlunda bulamamışlardı. Kral Süleyman’ın ölümünden sonra devletin başına geçme konusunda iki oğlu arasında ihtilaf çıkmış, kısa zamanda devlet ikiye bölünmüş, birisinin başına bir oğlu diğerinkine ise diğer oğlu

geçmişti. Aralarındaki ihtilaf ve çatışmalar güçlerini iyice zayıflatmış, MÖ 700’lü yıllarda Asurluların saldırılarıyla devletin bir bölümü yıkılmış, MÖ 586’da ise Babil imparatorluğu tarafından devletin diğer bölümü olan İsrail tarih sahnesinden silinmiş, Yahudiler için artık 2500 yıllık sürgün ve başka devletlerin esaretleri altında yaşama dönemi başlamıştır. İsrailoğullarında sürgünle birlikte “tekrar Davut gibi bir Mesih kral gelip bizi esaretten kurtaracak” beklentisi oluşmaya başlamış, tarihi süreç içerisinde bu beklenti Yahudiliğin inanç esaslarından biri hâline gelmiştir. Bu inancın

etkisiyle kimi zaman kendisinin Mesih olduğuna inanan, kimi zaman da sahtekârlıkla bu fırsatı ganimete dönüştürmek isteyen pek çok Mesih çıkmış, bu Mesihlere inananlarla inanmayanlar arasında büyük kaoslar, cinayetler, katliamlar, fitne ve fesatlar yaşanmıştır. Bu anlamda ilk çatışmalar Hz. İsa'yı Mesih kabul edenlerle etmeyenler arasında yaşanmış, Incillerin bildirdiğine göre Yahudiler tarafından Hz. İsa'ya akla hayale gelmedik hakaret ve işkenceler yapılmıştır. MS 70 yılında kurtarıcılık iddiasıyla Yahudileri Roma İmparatorluğuna karşı isyana teşvik eden Simon bar Giora bir milyon insanın öldürülmesine sebep olmuş, MS 132-135 yılları arasında ise Mesihliğini ilan eden Bar Kohba'nın isyana teşvikiyle Kudüs'te taş üstünde taş kalmayacak şekilde tekrar büyük bir katliam yaşanmış ve Yahudiler oradan tamamen çıkarılmışlardır.

Tarih boyunca neredeyse her asırda Mesihliğini ilan eden bir ya da birkaç kişi bazen on binleri arkasından sürüklemiş ve büyük kaoslara sebep olmuştur. Bizim tarihimiz açısından en dikkat çekicilerinden birisi 1626 yılında İzmir'de dünyaya gelen ve 22 yaşında Mesihliğini ilan eden Sabatay Sevi'dir ki, sergilediği fitne ve fesat hareketleriyle ve siyonist faaliyetleriyle 1676 yılında sürgünde ölümüne kadar Osmanlı devletini çok uğraştırmıştır. Ancak ölümüyle fitne ve fesadı sona ermemiş, "sabataist" kelimesinin doğmasına sebep olmuştur. Kelimeye "görünürde Müslüman ama gerçekte Yahudiliğini devam ettiren kişi" anlamı yüklenmiştir. Böyle bir kaostan biraz olsun kurtulmak için Türkçede "dönme" diye bir kelime türetilmiş,

Müslüman mı yoksa gizli Yahudi mi olduğu bilinmeyeceği için en azından bu hareketin içinden gelenlere dönme denilerek kim olduklarının bilinmesi sağlanmıştır.

Sahte Mesihler ülkesi denilebilecek Yemen'de de birçok Mesih ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir kısmının ismi dahi bilinmemektedir. İsmi bilinmeyenlerden birisi etkilediği bağlılarını öyle hipnotize etmiş ki, Yahudileri uçarak Kudüs'e ulaştıracağı vaadiyle gece yarısı bir uçurumun başına getirip kendilerini boşluğa bırakarak yüzlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur. Sabahın ilk ışıklarında durum ortaya çıkmış, geç gelenler kendini boşluğa bırakanların uçurumun dibinde cesetlerini görünce durumu fark etmiş ve atlamaktan vazgeçmişlerdir. Benzer pek çok vakaya rivayetlerde rastlamak mümkündür.

Yahudilikteki Mesih beklentisinin Hristiyan ve İslam inancındaki karşılığı Hz. İsa'nın gökten inişi ve Mehdi beklentisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayış da tarih boyunca pek çok İsa ya da Mehdi olduğunu iddia eden kimselerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hristiyanlığın en önemli inanç esaslarından birisi Hz. İsa'nın kıyamete yakın yeryüzüne ineceği ve Tanrı Krallığı'nı ilan edeceği hususudur. Protestanlık içinden çıkmış Evanjelizm, Adventizm gibi hareketler bu anlayışı bir doktrin hâline dahi getirmişlerdir. Bu hareketlerin kurucuları ve mensupları Tanrı Krallığı'nın gerçekleşebilmesi için İsa'nın inmesi gerektiği, bunun zamanının ise dünyanın fitne, fesat, kan, göz yaşı, katliam ve savaşlarla en karanlık döneme girdiği anda olacağını ileriye sürmektedirler. Burada

sahte İsalara için adeta bir zemin hazırlanmaktadır. Bunun için "Kuru Kafa ve Kemik Tarikatı" kurulmuş, "Tanrı'yı Kıyamete Zorlamak" gibi anlayışlar hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Ne kadar çok fitne, fesat, katliam, savaş vb. vakalar olursa İsa'nın gelmesi hızlanır, kıyamet bir an önce kopar ve böylece Tanrı Krallığı gerçekleşmiş olur. Amerika'da bu hareketin etrafında sadece Hristiyan kökenli insanların değil, aynı anlayışı benimsemiş Yahudi kökenli kimselerin olduğunu da ifade etmek gerekir. İçinde bulunduğumuz asrın yaşanmaz hâle gelişinde, özellikle sömürgecilik hareketleriyle başlayıp Orta Doğu'yu büyük bir kaosun içrisine çekme planlarıyla devam eden politikalarda bu anlayışın önderlerinin büyük payı bulunmaktadır. Bu anlayışa sahip kişileri bazen büyük bir devletin başında dahi görmek mümkündür. Nitekim ABD ordusunun Irak'a girişinin ardından başkan W. G. Bush'un kendisinin Tanrı krallığı için Tanrı tarafından görevlendirilmiş olduğunu ağzından kaçırmaması bunun en büyük kanıtıdır.

Dünyanın yaşadığı kaosta Mesihî hareketlerin olduğu gibi Mehdi beklentisi anlayışının da zaman zaman rolü olmuştur. Mehdilik genel olarak Şii dünyada kabul gördüğü için o bölgelerde pek çok sahte Mehdi'nin ortaya çıktığı tarihi rivayetlerde yer almaktadır. Kaos ve bugünkü karşılığı ile terör faaliyeti denilebilecek hareketler içine girenlerden birisi Şia anlayışının etkisiyle kendisinde olağanüstü güç ve kurtarıcılık olduğuna inanan Hasan Sabbah'tır. Alamut Kalesi'nde saklanarak 34 yıl boyunca Büyük Selçuklu Devleti'ne akla hayale gelmedik kargaşalar yaşattığı, 50 küsur

Alamut Kalesi

Kaos ve bugünkü karşılığı ile terör faaliyeti denilebilecek hareketler içine girenlerden birisi Şia anlayışının etkisiyle kendisinde olağanüstü güç ve kurtarıcılık olduğuna inanan Hasan Sabbah'tır.

devlet adamını öldürterek yaptır-
dığı terör ve cinayetler sebebiyle
devletin güç kaybetmesine sebep
olduğu tarihin sayfaları arasında
yerini almış bir gerçektir. Çeşitli
yollarla hipnotize ettiği ve katli-
am emirlerini yerine getiren ro-
botlar hâline getirdiği müritlerine
“haşhaşi” isminin verilmiş olması
bu yüzdendir.

İslam tarihinde birbirine benzer
bazı gruplar olsa da hem Meh-
di/Mesih hareketlerinden ve hem
de Hasan Sabbah hareketinden
içinde unsurlar barındırmakla
birlikte nevi şahsına münhasır ve
yaptıkları ortaya saçıldıkça biz-
leri şaşkına çeviren en karanlık
hareket FETÖ'dür. 17-25 Aralık
2013'ten sonra yapmış olduğu
entrikalar sebebiyle devlet tara-
fından kendisine verilen FETÖ
ismi 15 Temmuz 2016 tarihinde
millet olarak yaşadığımız darbe-
işgal girişimini organize etmiş
olması sebebiyle dünya tarihinde

eşi benzeri görülmemiş bir terör
örgütü olduğunu göstermiştir.
Bu örgütün tarihî süreç içerisinde
ortaya çıkan Mehdi/Mesih
hareketlerinden farkı “dine hiz-
met” iddiasıyla ortaya çıkmış ol-
masına rağmen zaman içerisinde
dinin en temel ilkelerine taban
tabana zıt anlayışlar içerisinde gi-
rerek hedefe ulaşmak için her
yolu mübah görmesi hususudur.
Şia'da takiyye denilen anlayışı en
acımasız şekilde kullanmak ve
giderek dinin en büyük haram-
lardan birisi olarak tanımladığı
yalancılığı normal bir davranış
hâline getirmek, bunun fetvasını
da Mehdi/Mesih olduğunu iddia
eden kimselerde bulunan özellik-
leri üzerinde taşıdığına inanılan,
hatta daha da ileri giderek verdiği
her emri Hz. Peygamber'e danışar-
ak verdiği kabul edilen örgüt li-
derinden aldıklarını ifade etmek,
yaptıkları “sır kapısı” isimli dizi-
lerle İslam'ın inanç esaslarına uy-
mayan pek çok hususu zihinlere

yerleştirmeye çalışmak bu hare-
ketin ilk anda akla gelen tutum
ve davranışlarındandır. “Hizmet
hareketi” ile bir altın nesil yetiştir-
eceği sanılan örgüt bünyesinde
gizlilik içerisinde ajanlık, rönt-
gencilik, casusluk, kimliğini ve
kişiliğini gizleme, tecessüs, iki
farklı karakter taşıyarak bukale-
mun gibi yaşamak, dinin direği
olan namazı bile hiç kılmıyormuş
gibi davranabilmek, bile bile te-
settüre riayet etmemek, hep bir
gizlilik, hep bir korku, sürekli bir
tedirginlik ile kendileri olamayan
bir kişilik tipi oluşmasına zemin
hazırlama vs. hususlar hiçbir şe-
kilde dinin ilkelerine uyan şeyler
değildir. Sadece peygamberlere
has olan masumiyet karinesinin,
bağlılarınca örgüt liderine de has
kılınmış olması onun emir ve
söylemlerinin hiçbir şekilde sor-
gulanmasına izin vermemekte,
bu yüzden de akla hayale gel-
medik yanlış yollara tevessül et-
mektedirler. 15 Temmuz gecesi

çıldırılmış ve cinnet geçirmiş örgüt mensuplarının, elinde bayraktan başka bir şey olmayan masum insanların üzerine, ülkenin meclisine ve devletin en önemli müesseselerine gözlerini kırpmadan ölüm yağdırarak, yabancı ülkeler ve o ülkelerin istihbaratlarıyla işbirliği yaparak kendi kardeşlerine, kendi vatanına, kendi değerlerine ihanet etmek milletimizin binlerce yıllık şanlı tarihinde görülmuş bir şey değildir. Burada “kendi vatanına”, “kendi değerlerine” gibi ifadeleri kullandık ama bu örgütün mensuplarında aile bağı, millet bağı, ümmet bağı ve bir vatan anlayışının olmadığı, kendilerinin dünya vatandaşı olduklarını ifade ettikleri ve hatta Türkiye’yi, organize oldukları diğer 160 ülkeden birisi olarak gördükleri gibi iddialar da vardır. Bu açıdan bakıldığında bu örgütün Mehdi/Mesih inancının yanında Hristiyanlık içinde ortaya çıkmış Yahova Şahitlerinden etkilendikleri de söylenebilir. Zira 1830’lu yıllarda ortaya çıkan ve bugün dünya üzerinde milyonlarca bağlı bulunan Yahova Şahitlerinde vatan, bayrak, askerlik vb. değerler bulunmamaktadır.

Dünyada sürekli bir kaos ortamı meydana getirmek isteyen şer odaklarının işbirliği yapmaya ve amaçları doğrultusunda kullanmaya oldukça müsait olan böyle bir örgütü kendi hâline bırakmadıkları ve en azılı istihbarat örgütlerinin oyuncağı hâline geldiği hususu vatanımız üzerinde oynanan oyunlarda bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır. Şer güçler 1900’lü yılların başlarından itibaren Osmanlı Devleti’ni parçalamak için içerideki ihanet şebekeleriyle işbirliği yaparak hayata geçirmiş oldukları planların benzerini bir asır sonra muhtelil

tuzaklarla Türkiye üzerinde oynamaya kalkışmışlardır. Zira kaostan beslenen sömürgecilerin bir asır önce kırk parçaya böldükleri Osmanlı Devleti’nin külleri arasından dirilen ve her geçen gün istikrarlı bir şekilde özgürlükler, insan hakları, sağlık, eğitim, ekonomi, askerî, hukuk vs. tüm alanlarda büyük sıçrama gösteren Türkiye’nin gelişme süreci kaosçuları endişelendirerek harekete geçirmiştir. Hristiyanlık ve Yahudilik içinden çıkmış “armagedon” teorisyenlerini, Tanrı Krallığının bir an önce gerçekleşmesi için “Tanrı’yı kıyamete zorlamak” gerektiğine inanan kıyamet savaşçılarını nasıl acımasızca kullanıp, silah üretimi ve bu silahların yoğun bir şekilde tüketilmesi için bolca savaşların ve iç savaşların çıkarılması, bununla yetinmeyip terör örgütleri kurdurarak “vekâlet savaşları” kavramının doğmasına sebep olacak şekilde bu terör örgütlerini kendi adlarına savaşmalarını artık masal değil, dünyanın gözü önünde hatta canlı yayınlarda görünen insanlık dışı olaylardır. Bu kadar çıldırılmış ve cinnet aşamasına gelmiş olan kaosçuların şu an itibarıyla bir numaralı planlarının Türkiye’yi parçalamak olduğu 15 Temmuz darbe-işgal girişiminden sonra artık net olarak anlaşılmıştır.

İslam medeniyetinde hayatın tüm gidişatı fıkıh kitaplarında konu başlığı yapıldığı gibi savaşın da bir hukuku vardır ve bu konu da bir başlık altında ele alınmaktadır. Buna göre askerler savaşmak zorunda kaldıklarında düşman tarafın kadınlarına, çocuklarına, yaşlılara, elinde silah olmayanlara, mabetlere, din adamlarına, hayvanlara, ağaçlara, yeşile vs. dokunmayacaklardır. Askerler böyle bir eğitime tabi tutulurlar

ve bazen de bu ilkeler talimat şeklinde yazılı olarak kendilerine verilir. 15 Temmuz gecesinde yaşadığımız tarihimizin hiçbir döneminde görmediği katliam ve cinneti düşündüğümüz zaman, başta örgüt lideri olmak üzere bu darbe-işgal girişiminin arkasındaki ellerin insanları ne hâle getirdiği, bilgisayar oyunlarındaki robotlar gibi hareket ederek, değil İslam adına, insanlık adına asırlardan beri yerleşmiş olan tüm değerlerin onların zihinlerinden ve yüreklerinden nasıl silinip atıldığı ve birer terörist hâline getirildiği görülmüştür.

Ülkemizde her kurum durumun vahametini görmüş ve gerekli tedbirleri almaya başlamıştır. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı Olağanüstü Din Şûrası toplantısı yapmış ve özetle şu hususları kamuoyu ile paylaşmıştır:

FETÖ/PDY dinî bir yapı olarak nitelendirilemez. Terör örgütü liderine atfedilen sıfatlar İslam ile asla bağdaştırılmaz. Bu örgüt açık bir din istismarı, İslam ümmetinin vahdetini parçalayan bir tefrika ve içinde ahlak barındırmayan bir sır hareketi, dinler arası diyalog adına din mühendisliği yapan ve kelime-i tevhidi parçalayan, bilgi kaynakları şaibeli, din kisvesi altında bir güç, çıkar ve sahte bir mehdi hareketidir. Bu örgütün dinimize ve milletimize verdiği tahribatı engellemek için gönül coğrafyamızı doğru bilgilendirmek amaçlı Avrasya İslam Şûrası düzenlenecek, dinî hayatımıza verdiği zararları tespit etmek için komisyonlar kurulacak, her seviyede din eğitim ve öğretim anlayışı gözden geçirilecek, benzer yapıların oluşmaması ve benzer hataların tekrarlanmaması için STK’larla ortak çalışmalar yapılacaktır.

Doç. Dr. Lütfü ÖZŞAHİN

“SEN milletlerine (dinlerine) tabi oluncaya kadar Yahudiler ve Hristiyanlar asla senden razı olmazlar.” (Bakara, 2/120.)

Diyalog, kelime olarak pozitif bir anlam taşımaktadır, Grekçe “dialogos” Latinceye “dialogus” sohbet etme anlamında geçmiştir ve nihayet diyalog, bireyler ve toplumlar arasında ya ekonomik ya psiko-sosyal ya da kültürel, ekonomik ve politik düzeyde olur. Diyalogun mutlaka çıkar gözetmemesi ön şart değildir. Zira diyalogda bulunan kesimlerin

elbette birbirlerinden beklenecekleri, birtakım çıkarları, taktik ve stratejik hedefleri söz konusu olacaktır. Yani diyalog sadece tanımaya ve anlamaya yönelik bir mahiyet taşımamaktadır. Hatta denilebilir ki, Hristiyanı anlamadaki, diyalogun örtülü esas amacı “misyon” ve davettir.” Şimdi diyalogun tarihsel arka planı ile bu yargımızı güçlendirelim.

Diyaloğun kısaca tarihsel seyri

Hristiyanlık tarihinde “diyalog” Vatikan’ın Yahudilik dışında, 1965’te Müslümanlarla ve diğer

dinlerle aldığı resmî diyalog kararından çok önceleri işlevi olan bir kavramdır. Örneğin Hristiyanlık tarihinde diyalogla ilgili yazılan ilk eser en az 19 asırlıktır. Justin Martyr (ö.163) Hristiyan inancını Yahudilere anlatmak üzere “Yahudi Tyrpho ile Diyalog” ismiyle son derece hacimli bir eser kaleme almıştır. (A. M. Harman, *The Story of The Church, Leichester 1985, s. 29.*) Burada amaç Yahudi Tyrpho tiplemesinin ışığında Yahudiler ve Hristiyanları bir çatıda buluşturabilmektir.

Ortaçağın başlangıcında Aziz Benedikt Hristiyanlık dünyasındaki mezhepsel ve teolojik farkları ortadan kaldırmak yahut uzlaştırmak suretiyle diyalog çerçevesinde küresel bir Hristiyanlık birliğine ulaşmak istemiştir. Yine Orta Çağ'da Yahudilikten dönmüş Fabiano Fiaghi tarafından yazılan "Dialogo Fra Il Cathecuninoe II Padre Cathezhicante" (1582) adlı eser Yahudilerle Hristiyanlar arasındaki dinî ve teolojik farklılıkları, problemleri diyalog yoluyla çözmek istemiş konu ile ilgili Yahudilerin geleneksel kadim literatüründen faydalanmıştır. (Kenneth R. Stow, "The Burning of the Talmud" in 1553, in light of Sixteenth Century Catholic Attitudes Toward the Talmud" "Essential Papers on Judaism and Christianity in Conflict, ed. Jeremy Cohen. New York and London 1991, s. 413.)

Yine bir başka Yahudi dönem olan Petrus Alfonsi "Dialogus Petri et Moysi Judei" (Petrus'un Yahudi Musa ile Diyalogu) adlı bir diyalog eseri kaleme alarak Yahudilere karşı ılımlı ve toleranslı bir çizgi izleyerek Yahudileri Hristiyanlaştırmak istemiştir.

Dikkat edilirse bu yazılan eserlerde amaç Hristiyan dünyasında önemli bir problem oluşturan Yahudileri diyalog yoluyla Hristiyanlaştırmaktır. Yani yazılan eserler Hristiyan misyonunu temsil etmektedir. Daha sonra Avrupa'da 1600'lü yılların ilk çeyreğinde başlayan din savaşları yani Katolik ve Protestanlar arasında milyonlarca insanın ölümüne yol açan mezhep çatışmaları ile diyalog Avrupa'nın birliği ve selameti açısından daha da önem kazandı.

Batı dünyasında dinler tarihçisi ve din fenomenoloğu olan Rudolf Otto (1869-1937)

1921'de dünya ölçeğinde uluslar arasında turmanan gerginlik ve savaş olasılığına karşı çeşitli din mensuplarını bir araya getirmeyi hedefleyen "Dinlerarası Birlik" adında bir oluşumu hayata geçirdi.

Daha sonra gelişen süreçte Dinler Arası Diyalog projesi daha da önem kazandı. Zira I. Dünya Savaşında milyonların ölmesi ve bilhassa Avrupalı emperyal devletlerin birbirleri ile giriştikleri kanlı bir savaştan çıkmaları kilisenin özellikle Vatikan'ın Hristiyanlar arasındaki diyalog girişimlerini artırmasında etkili oldu.

Viyana doğumlu bir Alman Yahudisi olan Martin Buber (1878-1965) diyalog felsefesinin manifestosu sayılabilecek "Ich und Du-Ben ve Sen" adı ile bir kitap kaleme aldı. (Sharp, Eric J., "Dialogue of Religions", E.R., ed. Mircea Aliade, New York 1987, IV, s. 346.) Daha sonraki dönemlerde özellikle Protestanların da katkısı ile dinler arası diyalog faaliyeti Avrupa'da hızla gelişmeye başladı. Nihayet Vatikan 1962 yılında Asya'nın da Hristiyanlaştırılması gerektiği kararını bir daha yeniledi. Ancak bu Hristiyanlaştırma faaliyeti eski klasik misyonerlik yöntemleri ile değil bu sefer diyalog yoluyla olacaktı. Özellikle Incluvistler-kapsayıcılar denilen grup diyalog faaliyetinin başını çekti. Exlusiveistler gibi dışlayıcı gruplar, yani diyaloga karşı çevreler Müslümanlarla ve yahut diğer Asya dinleri ile diyalogu engellemede başarılı olamadılar.

İşte bu nedenledir ki, 1962-1965 tarihleri arasında 141 ülkeden 2860 kadar temsilcinin katılımı ile gerçekleşen II. Vatikan Konsili, üç yıl içerisinde önemli kararlar aldı. Bu kararların en önemlisi

şüphesiz "Hristiyan Olmayanlar Sekreteryasının" kurulması idi.

Artık Papa 23. John, Asya kıtasının Hristiyanlaştırılması zamanının gelip geçmekte olduğuna inanıyordu. Fakat bu nasıl yapılmalıydı, zira daha önce denenmiş metotlar esas olarak misyonerliği içinde barındıran bilim kisveli yöntemlerdi; çok büyük çabalara rağmen istenilen sonuçlar alınmamıştı. Örneğin Oryantalizm, (Doğu bilimcilik, özelde İslam dünyası), Evangelion (müjdeyi, yani İncil'i yayma), Proclamation (İsa Mesih'in Tanrılığını ve Kutsal Ruh olduğunu açığa vurma, davet), Witness (İsa'nın Tanrı oğlu olduğuna şahadet etme) tüm bu metot ve kavramsallaştırmaların misyonerlik faaliyetinden, yine sömürgeciliğin ve emperyalizmin keşif kolu olarak çalışmaktan başka bir şey olmadığını anlamak, Hristiyan olmayanlar için zor olmadı.

Durumu iyi analiz eden Vatikan, artık diyalog yolu ile Hristiyanlaştırma faaliyetine girecekti. Zira diyaloga kapı aralayan II. Vatikan Konsili'nin kilise ile ilgili olan üçüncü bölümünde (Lumen Gentium, İnsanların ışığı) şöyle denilmektedir ki, bu diyalogdan Vatikan'ın ve Hristiyanların ne anladığının en büyük delilidir: "Nihayet İncil'i henüz kabul etmemiş olanların, çeşitli biçim ve şekillerde Tanrı'nın Halkı'na katılmaları için yola koyulmaları öngörülmüştür. Ancak Tanrının Kurtuluş Yasası Yaraticıyı tanıyanların hepsini İbrahim peygambere inanıp, bizimle beraber tek tanrıya inanan Müslümanları da kapsamaktadır. Kilise, Tanrının şerefini yükseltmek ve bütün bu umutsuz (Hristiyan olmayanların, Müslümanlar gibi) insanla-

rın kurtuluşunu gerçekleştirmek için Efendimizin Tanrının oğlu İsa'nın "her yaratığa İncil'i vaaz edin" (*Markos, 16-16.*) şeklindeki buyruğunu daima hatırlayarak, özenle İncil'in yayılmasını amaçlayan misyonlarını kalkındırmakta ve sonuna kadar desteklemektedir."

Diğer taraftan, diyalogun başlatıcılarından V. Paul da II. Vatikan Konsili'nde, diyalogun gerçek amacı konusunda, konsil üyelerine şöyle seslenir: "İncil, her yaratığa İncil'i vaaz için tüm dünyaya yayılın der; ben ise buna şunları da ilave ediyorum: Misyonerlik için yeni yollar hazırlamak, yeni yöntem ve vasıtaları gözden geçirmek, yeni aksiyonlar, enerjiler meydana getirmek gerekir." Ve sonunda diyalog ekibi hemen göreve başladı, önce Kardinal Marelle, sonra sırası ile Kardinal Pignodelli, M. Jadot, Kardinal Arinze diyalog şemsiyesi altında misyon faaliyetlerine başladılar.

Evet, Vatikan'ın diyalogdan anladığı kelimenin tam anlamı ile budur. Öyle ki, evliliklerde bile artık Papalar devreye girmektedir. Zaten Benedictus'tan önce Mardin'de diyalog toplantısı yapılırken, tam da o gün Papa II. Jean Paul, tüm Hristiyanları Müslümanlarla evlenmemeye, eğer evlenmek zorunda kalırlarsa çocukları mutlaka Hristiyan yapmaya çağırdı. Biz de Hristiyanlarla evlenmeye özendirilmesinin aksine. Aslında Hristiyan diyalogcular kendi açılarından haklılar, çünkü kilise dogmasına göre, "extra ecclesiam nulla salus." (Kilise dışında hiçbir hakikat yoktur!)

Öyleyse Mesih İsa'dan sonra gelen tüm dinler rafizi, yani sapkındır.

Hiçbir diyalogcu kilise mensubu direkt söylemez ama asla İslam'ı vahyi bir din, Hz. Muhammed'i Allah'ın peygamberi olarak kabul etmez. Zira kabul ettiğinde, tanrı oğlu Mesih'in bir anlamı kalmaz. Zaten İslam gibi bir din, Hz. Muhammed gibi bir peygamber gönderilseydi, Baba Oğul'a, Oğul Havarilere, Havariler de kiliseye bildirirdi. Bundan dolayı dikkat edilirse, hiçbir diyalog toplantısının sonunda, Kur'an'a, İslam'a, Hz. Muhammed'e atf yoktur. Çünkü bu Hristiyan dogmaya aykırıdır.

Bırakın İslam'ı, Vatikan, Hristiyanlık içindeki Metodistler, Mormonlar, Albililer, Üniteryenler, Presbiteryenler, Ebionitler gibi mezhepleri bile kâfir ilan etmiştir. Yani ne kadar diyalogda olsak bile, bir Hristiyan yüzümüze maslahat gereği söylemese bile, her zaman bilinç altında sapkın bir dine inandığımızı asla unutmuyacaktır. Onlar için İslam vahyi değil, sadece sosyolojik anlamda bir dindir. Düşünün, sapkın birisi ile hakikati temsil ettiğine inanan birisinin diyalogu ne derece sağlıklı olur? Ama bir Müslüman için burada hiçbir takiyeye yoktur. Çünkü İslam, Hristiyan ve Yahudileri ehlikat kategorisine koyar, yani onlar Teslis inancında ısrar etmedikleri sürece kâfir değildirler. Ama Müslümanlar, Hz. İsa'nın "logos" olarak yeryüzünde Baba'nın (Tanrı) İsa'nın bedenine bürünmüş ilah olduğunu reddettiler için, kesinlikle kilise dogmasına göre sapkındırlar, yani kâfirdirler.

Örneğin oryantalistlerin en ılımlısı olan M. Watt bile, İslam'ın vahyi bir din olduğunu tam olarak itirafa yanaşmamıştır. Hatta

Watt'a göre, Hristiyanlar arasında peygamberimizin en yaygın ismi şeytanla özdeş olarak kullanılan "Mahound" kavramıdır. Yani Hz. Peygamber, Hristiyanlara, özellikle Luther ve Evangelistlere göre anti-christ'tir. Bundan dolayıdır ki, Bush'un dinî konulardaki en yakın danışmanları olan Pet Robertson ve papaz Jerry Falwel Graham, İslam'ı şerir bir din olarak nitelendirmektedirler. Burada denilebilir ki, efendim, biz diyalogu işte bunun için yapıyoruz. Yani bizim amacımız İslam'ın Batı'daki bu pejoratif imajını düzeltmek, barışı sağlamak ve Batılılara İslam'ı öğretmektir. Hemen belirtelim ki, bu saf niyetli yaklaşımlar, dış gerçekliği olmayan farazi bir iddiadan başka bir şey değildir. Neden? Birincisi; diyalogun Vatikan tarafından resmen yürürlüğe koyulmasından itibaren yapılan araştırmalara göre, İslam'ın imajı daha da kötüleşmiştir. Ve bizzat fanatik Hristiyanlar tarafından kasıtlı olarak terörle özdeşleştirilmiştir. İşin ilginç yanı, diyalog kararına rağmen İslam aleyhine olan kampanyalar da papazlar, piskoposlar ve kardinaler daha da etkin rol oynamaktadırlar. Dünya üzerinde barışı koruma tamamen boş bir slogandan ibarettir. Örneğin hangi diyalog toplantısının Batı'nın, dolayısı ile Hristiyanların, Irak, Bosna, Sudan, Çeçenistan, Kosova, Telfer ve hakeza Filipinler ve Filistin'deki katliamları önlemede etkisi olmuştur?

Hangi diyalog toplantısında Kur'an'a saygısızlık yapılması bizzat Bush'un danışmanlarının İslam'a ve Efendimize yönelik meşum hakaretleri kınanmıştır. Bu ne biçim bir diyalog anlayışıdır?

Dinler arası diyalog toplantıları, öncelikle Müslümanları İslam hakkında şüpheye düşürme, keza sinsî bir şekilde Hristiyanlaştırma, etnik kimlikleri ön plana çıkarma, İslam'ı bir nevi protestanlaştırma ve alinasyon (yabancılaştırma) planlarını bünyesinde taşıyan Vatikan merkezli postmodern bir misyon hareketidir.

Neden özellikle diyalog toplantılarında Peygamberimiz ve Kur'an dışlanır? Zaten bu bir diyalog değil, kelimenin tam anlamı ile Hristiyanlığın ve Greko-Romen, paganistik değerlerin propagandasının yapıldığı bir monologdan, endoktriner söylemden başka bir şey değildir.

Müslüman katılımcılar da "figüran" olarak yerlerini almaktadırlar, o kadar. Zaten diyalogun "teorisyonu" Kardinal Arinze bu konuda şöyle der: "Kutsal yolcu olarak kilise, öteki dinlere mensup insanlarla sürdürdüğü diyalogun, kurtuluş diyalogu olduğunun bilincinde olmalıdır." (Yani sapkın kabul edilen Müslümanları son kurtuluşa erdirmek.)

Demek ki, diyalog, toplumun zannettiği gibi saf ve temiz bir proje değildir. Olamaz da. Özel-

likle teoloji-ilahiyat alanında hiç olamaz. Zira Hristiyanlar "teslis" inancından vazgeçemeyeceklerine göre ve yine Kur'an'ın, "Allah için üçüdüdür diyenler kâfir olmuşlardır." ayeti değişmeyeceğine göre, bütün bu diyalog toplantıları samimiyetten uzak kalmaya mahkûm olacaklardır. Zaten Arinze ve Karl Barth gibi zevat diyalogun mutlak anlamda "misyon" ve "davet" (mission and proclamations) temeli üzerinde olması gerektiğini açıkça yazmakta ve konuşmaktadırlar.

Tevhit ve tebliğ merkezli diyalog İslam tarihinde elbette peygamberimizin, sahabilerin, halifelerin ve Müslüman âlimlerin Hristiyan, Yahudi, Mecusi vs. gibi din mensupları ile diyalogları olmuştur. Ancak bu diyaloglarda İslam'ın özellikle "tevhit" noktasında kendilerine yönelttiği eleştiriler gizlenmediği gibi, İslam'ın bütünsel anlamından ve "tebliğ" faaliyetinden asla taviz verilmemiştir. Örneğin, Peygamber Efendimizin, dönemin en büyük imparatorluğunun reisi olan Heraklius'a yazdığı mektuptaki üslup ve azamet; bizim diyalogcuların kullandığı üslup ve retoriğe benziyor mu?

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, Allah'ın kulu ve Rasulü olan Muhammed'den Rumların büyük reisi Heraklius'a... Hidayet'e ve hakka ittiba edenlere selam olsun. İlan ederim ki; seni tam bir İslami davetle İslam'a çağırıyorum. Müslüman ol, selamet bulursun. Müslüman ol ve Allah sana iki kat ecrini verir. Eğer yüz çevirirsen, tebaanın günahı senindir." (Bakınız: Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/219.)

Dikkat edilirse, peygamberimiz bu mektubu kaleme aldırırken,

İslam Arap Yarımadasının dışına çıkmadığı gibi, Müslümanların sayısı da milyanın üstünde değildir.

Sonuç olarak, dinler arası diyalog toplantıları, öncelikle Müslümanları İslam hakkında şüpheye düşürme, keza sinsî bir şekilde Hristiyanlaştırma, etnik kimlikleri ön plana çıkarma, İslam'ı bir nevi protestanlaştırma ve alinasyon (yabancılaştırma) planlarını bünyesinde taşıyan Vatikan merkezli postmodern bir misyon hareketidir. Öncelikle Efendimizin şahsiyetli ve Kur'an merkezli önderliğinde Âl-i İmran suresi 64. ayeti kerimede buyrulduğu şekliyle diyalogun sürdürülebilir olduğunu söyleyebiliriz. (Ayet mealen şöyledir: "Ey kitap ehli sizinle bizim aramızda ortak eşit bir kelimeye gelin, Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve birbirimizi Allah'tan başka rab edinmeyelim"...)

Dikkat edilirse ayet diyalogun ön şartı olarak tevhide ortaya koymaktadır. Çünkü müesses Kilise (Tüm Katolik, Ortodoks ve Protestanlar buna dâhildir. Zira bu üç mezhebe göre de İsa Logos olarak Tanrı-Baba'nın yeryüzündeki insan suretindeki mücessem şeklidir.) Paganizm'den mülhem Teslis'i-Üçlü İlah anlayışını Konsillerle Hristiyanlara dayatmışlardır. Karşı çıkan tevhit grupları Arius gibi katledilmişlerdir. Demek ki onlar tesliste direktikleri sürece teolojik düzlemde diyalogun anlamı yoktur. (Özşahin, Lütfü, *Erken Dönem Hristiyanlık İnancasında Tevhid ve Teslis Mücadelesi, EBIONİZM, Subrosa Yay.2006 İstanbul.*)

“Ey âdemoğulları! Ben size ‘şeytana kulluk etmeyin, çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır; bana kulluk edin, işte bu dosdoğru yoldur’ diye emretmedim mi?”

(Yasin, 36/60-61.)

Seytan, İblis, Mefisto... Hepsi Aynı Kapuya Çıkıyor

Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

DİB Başkanlık Müşaviri

GOETHE, Faust adlı ünlü eserinde, aynı adı taşıyan kahramanının, insanı saptırmak konusunda Tanrı ile anlaşma yapmış olan şeytan (Mefisto) tarafından yoldan çıkarılışını anlatır. Şeytan, Faust’a, kendisine uyduğu takdirde ona büyük hazlar yaşatmayı vadeder, Faust da niyetini bildiği şeytana kendisini kandırabilirse bunun için elinden geleni yapmasını söyler. Hukuk, felsefe, tıp ve ilahiyatla ilgilenen yetişmiş bir kişi olmasına rağmen Faust şeytanın tahrik ve telkinleri ile süreç içinde akıl, bilim ve manevi değerleri bir kenara bırakıp yoldan çıkarak birçok günah işler. Faust kaybetmiştir.

Şeytan kavramı başta semavi dinler olmak üzere birçok inanç sisteminde, kötülüğe teşvik eden ve onu sembolize eden bir figür olarak yer alır. İslami bakış açısıyla şeytan normal olarak beş duyu alanına girmeyen, varlığı vahiy kökenli bilgi tarafından ortaya konulan, bu bilgi ışığında algılayıp tanımlayabildiğimiz madde ötesi yapıya sahip varlıktır. İblis, Ezazil gibi başka isimlerle de anılırken, diğer inanç çevrelerinde Mehisto, Lüçifer, Beelzebub gibi birçok isimle tanımlanır. İnsanın topraktan yaratılmış olmasına karşılık şeytanın ateşten olması her ikisinin farklı varlık boyutlarında olmasını anlaşılır kılıyor. Kur’an-ı Kerim taşıdığı zaafıların ve içindeki kötülük eğilimlerinin çıkış noktası olarak “nefs-i emmare”yi işaret eder. Şeytan’ı da insanın bu durumundan yararlanıp onu tahrik ederek yoldan çıkarmaya çalışan gerçek bir kişilik olarak resmeder.

Şeytan bulunduğu boyut itibarıyla insanı görebilmekte fakat insan onu görememektedir. Bu durum üstlendiği negatif role paralel olarak şeytan için avantaj sağlarken imtihan hâlinde olan insanın ise yumuşak karnı oluyor. Evet, bu özelliği sayesinde şeytanın insanlar üzerinde geniş bir etki alanı bulabileceği, vesvese silahını rahatlıkla kullanabileceği doğrudur. Ancak insana da gerekli ve yeterli

savunma imkânları verilmiş ve adalet ilkesi korunmuştur. Yeter ki insan görmediği tehlikeli bir düşmanla karşı karşıya bulunduğunu hatırlansın. İnsana sağlanan korunma imkânları cümlesinden olarak Kur’an, şeytanın görülemeyip insanın şeytan tarafından görüldüğü gerçeğini hafızalara işler: “O (şeytan) ve kabilesi, kendilerini göremeyeceğiniz yerden sizi görürler.” (Araf, 7/27.) Bu temel uyarıdan sonra hasmının niteliklerini, hile ve taktiklerini, avantajlarını, dezavantajlarını adeta elle tutulur, gözle görülür tablolar hâlinde sergiler. Kur’an’da dört kere vurgulanan “Şeytanın adımlarını takip etmeyin.” ve “Sakın şeytan sizi yoldan çevirmesin.” gibi uyarılara gösterilen gerekçe şeytanın insan için apaçık bir düşman olduğudur. (Mesela; En’am, 6/142; Zuhuruf, 43/62.) “Şeytanın hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah’a ortak koşanlar üzerindedir.” (Nahl, 16/100.) ayeti, “siz sağlam basarsanız o size bir şey yapamaz” mesajını veriyor. “Şeytan hakkında, ‘Her kim onu dost edinirse mutlaka o kimseyi saptırır ve onu cehennem azabına sürükler’ diye yazılmıştır” (Hac, 22/4.) ayeti de bu mesajı destekler. Nas suresinde, sinip saldıran, insanların kalplerine vesvese veren şeytanın kötülüğünden korunma yöntemlerinden biri olarak müminlere Allah’a sığınmaları talim edilir. (Nas, 114/1-6.) Şeytanın hayâsızlık ve kötülüğü telkin ettiği (Nur, 24/21.), insanı etkisi altına alıp ona Allah’ı unutturduğu (Mücadele, 58/19.) şeklindeki bildirimleri her vesile ile yapılır.

Bütün bunlar şeytana karşı kullanılacak zihinsel korunma yöntemleridir. Bir de fiili korunma yöntemleri söz konusudur. Mesela, ezandan büyük rahatsızlık duyup çareyi kaçmakta bulması sebebi ile (Sahih-u İbn Huzeyme, Salat, 47.) bu tevhit çağrısının duyulduğu yer müminler için şeytana karşı güvenli bölgedir. Ancak ezanın koruma sağlaması, onun verdiği mesajın insanın ruhunda yansımaya

bulmasıyla kayıtlıdır. Okunan ezanın cümlelerini usulünce tekrar etmenin (icabet) sünnet oluşu ezanın sunduğu koruyucu frekansı yakalamaya yardımcı oluyor. “İstiaze” ve besmele de şeytana kaşı korunma yöntemlerindedir. Peygamberimizin (s.a.s.) “Şeytan insanın damarlarında kan gibi dolaşır.” (Buhari, Itikâf, 11s) şeklindeki açıklaması da şeytanın yoğun vesvese faaliyetine karşı dikkatimizi çekmeye yöneliktir.

Savaşta başarının temel şartı düşmanı tanımaktır. Kendisine sunulan bu uyarı ve işaretlere uymayarak başına buyruk davranmaya kalkışmak, hatta iman çerçevesi dışında kalmak şeytanın etki alanına girmeyi, onunla dost olmayı da kabul etmiş olmaktadır. İşte bu kabul edişle şeytanın egemenliği gerçekleşmiş olur. “Şeytan ona uymamız için yalvarıyor, peki biz çok iyi insanlar olduğumuz için mi onu kıramıyoruz!” demiş Aldous Huxley. (ö. 1963) Gerçekte “Şeytan kötü de biz iyi miyiz, masum muyuz?” sorusunu sormuş oluyor yazar.

İnsan cevheri öz yapısı itibarıyla mükerremdir, değerlidir, ama yeryüzü planında hangi değerde ve ahiret hesapları cetvelinde hangi nitelikte olacağına kendisi karara verecektir. “Esfel-i safilin ile a'lây-ı illiyyin” arasında bir yerlerde dolaşır durur. Ömrü bu çizgide nefis ve şeytana karşı vermek zorunda olduğu bir mücadele alanıdır.

Şeytana insanları aldatma mücadelesine girme fırsatının verilmesi, imtihan olgusunun, iman-küfür noktasında hakta yana tavır koyma yeteneği sergileyebilenlerin ayırt edilmesi hikmetine dayalıdır. Bu konuda üzerlerine düşeni yapanlar Allah'ın taraftarlarıdır. (Mücadele, 58/22.) Böyle olduğu için de üstün ve galip olacaklardır. (Maide, 5/56.)

Kendilerini şeytanın oluşturduğu iğva ve tezyin anaförüne kapturanlar kötü işler yaptıklarını kabul etmeye de yanaşmaz, iyi yolda olduklarını sanırlar. (Zuhruf, 43/37.) Bu gerçek Kur'an'ın altı ayetinde dile getiriliyor. “İşte böylece ortakları şeytanlar pek çok müşrike (kız) çocuklarını öldürmeyi güzel gösterdi.” (En'am, 6/137.) ayeti bir örnek olarak zikredilebilir. “Şeytanlar en büyük günahları işletecekleri zaman, bu günahları ilahi bir şekilde göstermekle işe başlarlar.” sözünün sahibi Shakespeare belki de Kur'an'ın bu mesajlarından haberdar idi.

Şeytan'ın saptırıp kendine tabi kıldığı insanlar yenilgi ve ceennem azabı gibi istenmeyen

sonuçlarla karşılaştıklarında büyük düşmanın onları kaderleri ile baş başa bırakıp kaçarken söyledikleri, söyleyecekleri birer ibret uyarısı olarak gözler önüne serilir: “(Şeytan), gerisin geriye dönüp, “Ben sizden uzağım. Çünkü ben sizin görmediklerinizi görüyorum. Ben Allah'tan korkarım. Allah, cezası çetin olandır.” (Enfal, 8/48.) “Allah size gerçek vaatte bulundu. Ben de size vaatte buldum ama yalanın ortaya çıktı. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın.” (Ibrahim, 14/22.)

Şeytanın içimizdeki kötülük yönelişlerinden ibaret olduğu, dolayısı müstakil kişiliğe sahip şeytan diye varlığın bulunmadığı yönünde materyalist düşünce temelli bir görüşün de varlığını biliyoruz. Bu görüşe göre “Şeytanın varlığının bulunup bulunmadığı kişinin dünya görüşüne bağlıdır. Hristiyan dünya görüşünde açıkça bir anlam ifade etmesine karşılık maddeci dünya görüşüne göre eşit derecede anlamsızdır.” (Jeffrey Burton Russel, Mephistopheles-Modern Dünyada Şeytan, Çev. Nuri Plümer, Birinci Baskı, Kabalıcı, Ocak, 2001, s. 451.) Sabahattin Ali'nin “İçimizdeki Şeytan” adlı romanındaki şu cümleleri bu düşüncenin yerli ayağına örnektir: “Ne şeytani azizim, ne şeytani? Bu bizim gururumuzun, salaklığımızın uydurması... İçimizdeki şeytan pek de kurnazca olmayan bir kaçamak yolu... İçimizdeki şeytan yok... İçimizdeki aciz var.” Suçlarımızı hayali şeytana yükleyerek suçluluk duygusundan kurutulur, rahatlarız anlamına geliyor bu sözler. Oysa hangi sağlıklı insan günah işledikten sonra ‘bunu bana şeytan yaptırdı ve her şeyin tek suçlusu odur, benim bir sorumluluğum yok’ der? Böyle bir telafi mekanizmasını iç dünyalarında devreye sokan insanlar sağlıklı bir ruh haline sahip olabilir mi?

Maddeci dünya görüşü şeytani aksileştirmeye çalışırken bir kısım insanlar da şeytanın varlığını kabul etmemek şöyle dursun, ona taparlar bile. İnanma ihtiyacı üzere yaratılmış olan insan içine düştüğü ateizm/tanrı tanımazlık, insanı Allah'a isyan, şeytana itaat anlamında şeytana mecazen tapınmaktan, şeytani fiilen ilah edinme (satanizm) noktasına getirmiştir. Oysa Kur'an şeytana itaati bütün yönleri ile devre dışı bırakan bir içerik sunuyor.

KELİMELERİN NAMUSUNU

kurtarmak

H. Havva ERGÜN

KELİME ve kavramlarla inşa ettiğimiz bir dünyamız var. Dışımızda olup biteni seyrederken, dünyamızın inşasında kullandığımız kavramlar ve onlara yüklediğimiz anlamlar birer süzgeç hâline geliyor. Süzgecimizden geçen olay böylece bizim dünyamızda anlam bulacak şekilde işleniyor, gerekirse çarpıtılıyor, sündürülüyor yahut yok sayılıyor.

Cemil Meriç “Kamus namustur” derken; kelimelerin bozulmasıyla başlayan yozlaşma sürecinin toplum boyutunda yaratacağı tahribatı öngörebilmiş, bu nedenle de “kamus”u “namus” kavramıyla özdeşleştirmiştir.

Kelime ve kavramlar bir toplumun ortak malı olduğundan terör önce kafada, kavramlarda başlıyor, sonra da toplumları parçalıyor. Kavramlara yüklenen anlamlarda ittifak sağlamış bir toplum, anlam konusunda bir birliğe ulaşmış, böylece kültürünü inşa edebilmiştir. Bir toplumu cahiliye toplum kılan şey, okur yazar sayısının fazlalığı değil; toplumun temelini oluşturan kavramları bozup bozmadığı, onları yerinden kaydırıp kaydırmadığı, onların hakkını verip vermediğine bağlıdır. Vahye muhatap olan toplumların en önemli özelliği, manevi

ve dünyevi hayatımızı düzenleyen kavramların bozulmuş, şişirilmiş, yerinden edilmiş olmasıdır. Tevhit dediğimizde Allah’ın tek ilah olduğunu kabul ettiğimiz hâlde, O’nun yardımcıları olduğunu da düşünüyorsak; tevhit kavramı bozulmuş olduğundan, gerçek tevhidin gereğini yerine getirmemiz mümkün olmayacaktır.

Toplumdaki birlik, kelimelerin çağrıştırdığı anlamlar üzerindeki ittifaka bağlıdır. Özgürlük dediğimizde toplumun bir kısmı kendisinin hayat tarzının aşağılandığını hissediyorsa yahut çağdaşlık dediğimizde bir kısım gerici sayılıyorsa, eşitlik dediğimizde eğitim ve iş hayatından uzaklaştırılan bir kesim varsa; kavramlar kapsayıcılığını kaybetmiş, yerinden edilmiş demektir. Yerinden edilmiş bir kelimeye artık güvenemezsiniz. Adalet kavramının güçlü taraf eliyle size zulmetmeyeceğinin garantisi kalmamıştır. Barış sözcüğünün o güne kadar duyduğunuz en kanlı sözcük olmayacağına garantisi yoktur. Dünyevi ve manevi dünyamızı oluşturan, onu zenginleştiren her kelime ve kavramın güvenilirliği; bizim yaşam tarzlarımızın, canlarımızın ve mallarımızın güvenliğidir.

Birbiriyle savaşan iki toplum aynı kelimelerle farklı anlamlar uğruna savaşır. İç savaşlar, medeniyet savaşları, yayılmacılık gibi savaş ve politikalar; tarafların kelime ve kavramları kendilerine yontması sonucu oluşan dengesizliğin yeniden dengeye kavuşturulmaya çalışılmasının bir dışa vurumu olarak tezahür ediyor. Kelimelerin ifsadı paralel kavramlara, paralel kavramlar da paralel toplumlara dönüşüyor. “Kur’an’da zulm kavramı; söz, fikir ve davranış düzeyinde olması gerekenin yerine olmaması gerekeni ikamet etmektedir.” (Mustafa Öztürk)

Son beş yılı gözümüzün önüne aldığımızda, kendimizi güvende hissettiğimiz kelime ve kavramlarımızın, karşımıza düşmanımız olarak dikiliverdiğini görüyoruz. Bir gün IŞİD diye bir örgüt çıkıp Allah’ın ayetlerinden silah yapıyor, o silahı üzerinize doğrultuyor ve siz kendinizi Müslüman olarak tanımlasanız da kâfir ilan ediliyorsunuz. İster mezhep deyin ister meşrep, İslam coğrafyasında ortak kullanılan kelime ve kavramların anlamı değiştirilerek, çift anlamlılık kazandırılarak, anlamı daraltılarak ya da dayatılarak kaos üstüne kaos yaratılıyor. Küffara karşı olduğunda

duruş sergilemekte tereddüt etmezken; bizden olan, bizimle olan karşısında şaşırıyor, afallıyor ve aptallaşılıyor. Çünkü bireysel ve sosyal travmamızı yaratan neden ötekinden değil, bizden geliyor: Müslüman haksız yere cana kıymaz, haksızlık yapmaz, ayak kaydırmaz. Müslüman masuma silah doğrultmaz, vatanına ihanet etmez, kimseyi kandırmaz. Müslüman başka biriyim gibi davranmaz, kimseyi sırtından vurmaz ama; bir gün karşınıza “ben Müslümanım” diyen biri çıkar, adaleti ve liyakati gözetmeden kendi grubunu kayırır. Siz kendinizi dışlanmış hissederken kafanızdaki kavram çelişmeye, çekiştirilmeye, kapsamı daraltılmaya başlar. Karşınıza ben demokratım diyen biri çıkar ama tüm hışımıyla dini bir gruba saldırır. Biri çıkıp eşitlikten bahseder ve hemen ardından ırkçı söylemlerle bir grubu aşağılar. Biri çıkar haram yemedik der ve ardından hiç hak etmediği makamlara tıptış tıptış ulaşır. Biri çıkar beddua eder ve bedduasına türlü kılıflar bulur. Birey birey başlayan kavram ifsadı, kanser hücreleri gibi vücuda hızla yayılır. Toplum, onu kendi hücreleri, kendi bedeni sandığından arızayı fark edemez. Rüşvet, yolsuzluk, kayırmacılık, bananecilik her geçen gün kendine yeni suç ortakları ekler ve böylece kimse kendi suçuna karşı koyamaz hale gelir. Sonra bir gün içimizden, eşimizden, dostumuzdan, kardeş ve akrabalarımızdan bir grup çıkar; biz hizmet ediyoruz diyerek karşımıza düşmanın fiilleriyle dikilir. Himmeti haraca, sadakati ihanete, imamı bozguncuya, hizmeti terör örgütüne, adaleti haksızlığa çevirip masumların canına kıyar, devlete ve milletine ihanet ederken

bizi de içimizden, etimizden, turnağımızdan vurur!

“Din, yasa, töre vb. bakımdan işlenmesinde, yapılmasında sakınca olmayan” anlamına gelen caiz kelimesi şişer ve içine içki içmeyi, faiz yemeyi, masuma silah doğrultmayı, haksız yere cana kıymayı kapsar hale gelir. Cemaate namaz kırdıran, en önde bulunan, yüklendiği misyonla Allah’ı hatırlatan kimse anlamına gelen imam, halkın iradesini gasp eden bir kalkışmada başı çekebilir. Bizi koruyup kollayan, öğütlerde bulunan ve yardıma ihtiyacımız olduğunda hesapsızca yardıma koşan ablalar, abiler haraç toplayabilir, zaafılarımızı bize karşı bir silah gibi kullanabilir.

Rabbimizi, peygamberimizi bile ihanetlerine alet etmekten çekinmeyen cemaat, Fetullahçı Terör Örgütüne dönüşürken kamusumuzun genetiğiyle oynadı; sadakatin içine hiyanet, Müslümanın içine Kabil yerleştirdi. Bekler miydik? Umar mıydık? Kondurur muyduk? Hayır! Ne var ki Rabbine, peygamberine bile iftira atabilen bir gruptan şüphelenmek, tedbirli olmak bizim sorumluluğumuzdu. “Sizden iyiye çağırın, doğruluğu emreden ve fenalıktan men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.”

(*Al-i Imran, 3/104.*)

Cemaat kelimesinin yerine koyabileceğimiz başka bir kelime-miz yok bizim; kalkıp kendimize ‘congregation’ diyemeyiz, Allah rızası için yaptığımız her hayra, her yardıma himmet değil de ‘yardım’ diyemeyiz, çünkü ‘yardım etmek’ fiili içinde Allah rızasını barındırmaz. Bizden büyükçe bir hanıma ‘abla’ demeden önce, abla kelimesinin içindeki koruyuculuğu, öğüt vericiliği nasıl çıkaralım?

Okullarda öğrenci yerine düşünüp sorgulama kabiliyetini kaybetmiş gençlere nasıl altın nesil diyelim? Bize bildiklerini öğreten, kavramamıza yardımcı olan hocalarımıza kavramlarımızı nasıl emanet edelim? Hocanın, hizmetin içine bir virüs/ ajan sokmayacağından nasıl korkmamalıyım?

Tarih, yeni demlenmiş bir çay gibi, dumanı üstünde tütüyor. Hiç eskimiyor tarih, oysa dil bozuldukça geleceğimiz eskiyor. Nice nesiller geldi geçti, nice kavimlerin adı sanı unutuldu, bizler de gelip geçiciyiz. Bizden sonraki nesillerin, kavramların hakkını veren nesiller olması en büyük umudumuz ve o umuda sıkı sıkı sarılıyoruz. Biliyoruz ki Allah galiptir, kavramları doğrultmazsak, onları doğrultacak başka topluluklar gelir, bizler de silinir gideriz.

Zor bir sınavla karşı karşıyayız. İster bozulmuş ister saflığını korumuş olsun, kullandığımız dili biz inşa ediyoruz. Onun da bizi inşa ettiğini kavrarsak; bozulan ve yerinden oynamış bütün kavramlarımızı; ahlaki, onuru, yardımı, dostu, düşmanı, hizmeti, liyakati, himmeti, cemaati, namusu ve namus-suzluğu yerli yerine koymamız gerekiyor. Neyse ki köklü bir geleneğe ve kavramları temize çekebileceğimiz vahye sahibiz. Geleceğe dair umutlarımız, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası şaha kalktı. Hâlâ dipdiri duran vatan, hürriyet, şehadet kavramlarımızla bir milletin kendisini temize çekişine şahit olduk. Şimdi de kavramlar üzerinden zihinlerimize yapılan darbeye dur diyecek, birliğimizi dirilteceğiz. Gerekirse birey birey... Vesselam.

Abdullah b. Mesud'dan nakledildiğine göre Allah Rasulü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
“Ben dünyada, bir ağacın altında bir süre gölgelenen ve sonra oradan ayrılarak yoluna devam eden binitli bir yolcu gibiyim.”

(Tirmizi, Zühd, 44.)

Sadece Yolcu...

Rukiye AYDOĞDU DEMİR

Diyaret İşleri Uzmanı

BİRAZ önce yanağımızı okşayıp geçen rüzgâr biraz sonra kim bilir nerede soluklanacak?

Dokunduğumuz her bir eşya bizimle olan anılarını ne zamana kadar saklayacak?

Bakıp gördüklerimizin görüp geçtiklerimizin hangisi hatıramıza sadık kalacak?

Sımsıkı sardıklarımız, bırakmamak için kan ter içinde kaldıklarımız, bizi ne zamana kadar bırakmayacak?

Duyduklarımız duyduğumuz anda göğşe yükselip izini kaybettiriyor.

Ses susuyor, ışık sönüyor, renk, şekil, koku her biri hızla uzaklaşıyor.

Bu dünyada rastladığımız her bir kişiye, gördüğümüz her bir nesneye, hayranlıkla izlediğimiz her bir eşyaya, her bir söze ve harfe koku gibi sinen, orada olduğunu kesinlikle bildiğimiz ancak bu hayatın içindeyken, nefes alırken, canlı iken yani henüz ölmemişken fark edemediğimiz ya da

fark etmek istemediğimiz, bundan şiddetle kaçındığımız bir şey var: faniyiz...

Bu dünyada var olan her şey gibi: ölümlü-yüz...

Ne güzel, ne sade anlatmış Nebi (s.a.s.): yolcuyuz...

Sevgili Peygamberimiz bir gün dinlenirken bir hasırın üzerine uzanmış, hâliyle de hasırın izi mübarek yüzüne geçmişti. Allah Rasulü'nün bu hâlini gören Abdullah b. Mesud hayıflanarak “Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasulü, keşke bize haber verseydin de senin için bir yatak temin etseydik.” demişti. O ise kendisinin gözünden dünya hayatını şu sözlerle özetlemişti:

“Benim dünya rahatlığı ile işim yok. Ben dünyada, bir ağacın altında bir süre gölgelenen ve sonra oradan ayrılarak yoluna devam eden binitli bir yolcu gibiyim.” (Tirmizi, Zühd, 44; Ibn Mace, Zühd, 3.)

Kendisini bir süreliğine bu dünyanın içinden geçmekte olan bir yolcuya benzeterek dünyaya verdiği değeri özetlemişti Nebi (s.a.s.). O kadar umarsız, o kadar sahip lenmeden, o kadar insana ait bir vasıftı bu yolcu...

Yolcu yola çıktığında ardında bir şeyler bırakır hep. Her adımda arınır aslında, temizlenir, hafifler. Yüklerini arkasında bırakır, gözünü yoluna mihlar. Yürür, gider... Ne hırs büyütür bağrında ne gereksiz kaygılar taşır sırtında. Yatağından memnun bir nehir gibi aynı tempoda akar gider. Aktıkça kir tutmaz, paklanır... Gereksiz telaşları yoktur, dünyaya tutkularının büyüttüğü devasa turnaklarıyla tutunmaya çalışmaz. Ve attığı temeller sayısınca kendisini dünyaya sabitlediği inancı ve güvenci taşımaz. Bundan dolayı yürüyüşünü değiştirmez, gözünü başkalarının yoluna dikmez, başkalarının yolunda kendi ayak izlerini arama telaşına düşmez. Adı yüzünden yolunu, yolu yüzünden adını değiştirmez.

İzzetli ve onurlu bir yolculuktur bu. Yürüdükçe büyütür yolcusunu... Her bir adımla yücelir. Her bir adımda yeryüzünde yol almış gibi değil de göğe doğru bir basamak daha çıkmış gibidir. İnsan, kendisine güzel gösterilen malla, evlatla, altın ve gümüşle, nihayetsiz arzularla ne kadar yayılmak isterse istesin dünyaya, ne kadar biriktirirse biriktirsin dünyaya dair ne varsa, yatay yolculuğun nereye varacağı bellidir. Ancak tevekkülle, azimle, vazgeçişlerle, arınmalarla, iyiliğe doğru, hikmeti arayan gözlerle, dilinde dualarla, her bir adımda kendisini daha fazla kul hissederek yol aldığında, bunu başarabildiğinde, çok daha ulvi, daha yüce olana nail olur.

Nasıl mı?

Mekke sokaklarında fısıltıya işitilen “Ehad” sesinin sahibi Bilal-i Habeşi, üzerindeki ağırlıklardan kurtularak yolculuğuna böyle devam eder. Köle Bilal gider, yol gider, günün birinde yolu, terk etmek zorunda kaldığı Mekke’sine düştüğünde, adımları onu Kâbe’nin üzerine çıkarır. İşte o gün, Mekke’nin fethedildiğini köle Bilal’in değil, Peygamber’in sevgili müezzininin gür sesiyle işitir insanlar. Öyle güzel bir yolcudur ki Bilal (r.a.), yoluna öyle sadakatle devam eder ki cennete onun ayak seslerini işitir Peygamber (s.a.s.). (Buhari, Teheccüd, 17.)

Mus’ab b. Umeyr de Bilal-i Habeşi gibi hayatının başından sonuna doğru büyüyecek ilerler. Faniliğin bilincine vardığında ölümsüzlüğü elde ettiğini fark eder. Dünya yüklerinden kurtulduğunda, ahiret nimetlerinin nasıl önüne serildiğine şahit olur. Mekkeli ailesinin müreffeh yaşamından vazgeçtiğinde peygamberin adımlarıyla adımlarının kesiştiğini fark eder. Ve vazgeçişleri, dünyada mütevazı bir yolcu olmayı seçişi, üzerine örtülecek bir kefen bulunmasa da adının Uhut şehitleriyle birlikte yazılmasına yeter.

Sadece Bilal (r.a.) değil, Mus’ab (r.a.) değil, Hz. Peygamber ve onunla aynı yolda yürüyenler yolun sonunun aynı zamanda dünyanın sonu olmadığını bilerek yol aldılar; bu yüzden farklıydı yolculukları. Sonsuzluğu sonsuza kadar bu dünyada kalmak zannetmediler hiçbir zaman. Dünyadan dünyaya uzanan bir yolda yürüdüklerini hep bildiler. “Üç günlük dünya”dan sonra sayısız güzel günün kendilerini beklediğini bilerek yürüdüler. Bu yüzden yolun bu dünyadaki kısmının sonuna geldiklerinde üzülmедiler, şehadete koşar adım gittiler, ölümü gülerek karşıladılar. Refik-i A’lâ’ya (en yüce dostu) doğru yol aldıkları inancıyla...

“Benim dünya rahatlığı ile işim yok. Ben dünyada, bir ağacın altında bir süre gölgelenen ve sonra oradan ayrılarak yoluna devam eden binitli bir yolcu gibiyim.” (Tirmizi, Zühd, 44; İbn Mace, Zühd, 3.)

Yalnız Allah'tan İste

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Diyabet İşleri Uzmanı

EVET, çok okudun, çok ilim sahibi oldun, çok çalıştın, çok çabaladın, çok kazandın... Saygı ve itibar gördün, makam ve mevki sahibi oldun... Çevrende ailen, dostların ve seni sevenler var. Gücünle, sahip olduklarınla ne kadar gururlansan az... Ama hiç düşündün mü tüm bu sahip oldukların senden amansız bir hastalığı giderebilir mi? Gözle görülmez bir bakterinin sebep olduğu rahatsızlığına ne çare bulabilirsin? Ya da bir an dursa kalbin, nefes alamaz olsan hangi büyük meziyetin tekrar seni döndürebilir sağlıklı günlerine? Yüce Rabbimiz de soruyor “Suyunuz çekilirse, söyleyin bakalım, size kim akarsu getirebilir?” (Mülk, 67/30.)

Nefsinde olan bir ihtiyacı kaldırmaya gücü yetmeyen insan, başkasının ihtiyacını nasıl giderebilir. Sonsuz kâinat içerisinde bir zerre kadar yer kaplayan insanoğlu kendini dev aynasında görüyor zaman zaman. Ama ey salık sen uyandırırver kendini müstağni görerek yere mağrur basan, boyca dağlara erişeceğini sanarak kurum kurum yürüyenleri! Onların kapısında kul olanları da uyar ki, kâinatta yüce Yaratandan başka fail olmadığını anlaşırlar! Unutma, ancak O'dur bizden ihtiyacı

gideren, O'dur hiç kimseye muhtaç olmayıp, herkesin kendisine muhtaç olduğu es-Samed.

Gün gelir sıkıntıya düşer olursun. Dertlere giriftar olursun. Zorluklarla yüz yüze gelirsin. İşte o gün gidilecek yegâne kapının O'nun kapısı olduğunu anlarsın. O kapı öyle bir kapıdır ki, oradan hiç kimse eli boş döndürülmez. Kimse mahrum bırakılmaz, kimse kovulmaz. Yeter ki vermeye kadir olanın sadece O olduğunu bilerek, samimiyet ve ihlasla kapısına gidilsin.

Ne diyordu Efendiler Efendisi, “Bir şey istediğin zaman Allah'tan iste! Yardım dilediğin vakit Allah'tan dile!” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 307.) Sen de aç ellerini ümitle, huzuru divana dur samimiyetle, iste ne isteyeceksen ama halisane iste! Şek ve şüpheye yer yok bu divanda. O duyar çaresizlerin yakarışlarını, kimsesizlerin dualarını, muhtaçların ahvalini...

Her şeye, herkese Allah kâfidir. Allah'tan başka bizim ihtiyaçlarımızı, isteklerimizi duyup kerem ve cömertlikle ikram da bulunacak kim vardır! Eğer bütün ümmet sana fayda vermek için toplansa Allah'ın senin için yazdığı ve ezelde takdir ettiği menfaatten başkasını sana

Allah'ın sana vermiş olduğu bir ihtiyacı gidermek için başkasına müracaat etme! O ihtiyacı yerleştiren Allah olduktan sonra, O'ndan başka onu kim kaldırabilir? Kendi nefsinden bir ihtiyacı kaldırmaya bile gücü yetmeyen bir kimse, nasıl bir başkasının ihtiyacını kaldırabilir?

İbn Ataullah İskenderi

ulaştıramazlar (*Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 307.*) diye buyuruyor Allah'ın Rasulü. Bütün hayırlar, iyilikler ve ihsanlar ancak onun takdiri ve dilemesiyle olur. Bu gerçeğini unutmaz hep hatırında tutarsan kimsenin önünde boyun eğmez, muhtaçlık hissetmezsin. Bilirsin ki ancak kadir-i mutlak ve sonsuz güç ve kudret sahibi olan Allah Teala senin ihtiyacını giderebilir. Bu sebeple bize gelen tüm hayırlar ve nimetler, hangi yolla, hangi vesile ile bize ulaşsın, o hayrın gerçek faili ve sahibi Yüce Allah'tır ve ancak O'nun izni ve takdiri ile bize ulaşmıştır. Sayısız nimetleri için hamt ve sena yalnız ve ancak O'na mahsustur.

Hayır ve faydayı veren Cenab-ı Mevla olduğu gibi sıkıntı ve müşküleri de gideren de O'dur. "Eğer bütün ümmet sana zarar vermek için bir araya gelse, Allah'ın senin için yazdığı ve takdir ettiği şeyden başka sana hiçbir şeye zarar veremez." (*Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 307.*) Senin üzerinde yegâne tasarruf sahibi olan Rabbimiz varken, kimseye minnet etme ve korkma. Ancak O'nun dilemesiyle müşküller hâl yoluna girer, korkulardan emin olursun. Sen yeter ki iste, sana istemeyi buyuran o değil midir? Eğer

vermek istemeseydi, kapısına çağırır mıydı? Bu kadar çok şey isteyip de dergâh-ı uluhiyetini meşgul etmeyeyim diye de çekinip istemekten de vazgeçme. Zira siz usansanız da Allah usanmaz buyuruyor Hz. Peygamber. Yine o, Allah'tan dilememizi çünkü Allah'ın kendisinden bir şey istenmesinden hoşnut olacağını da haber veriyor. (*Tirmizi, Daavat, 115.*)

İşte bundan sebep sahabe, Hz. Peygambere, Allah'tan başkasından bir şey istememe konusunda biat etmişlerdi. Onlar bu biatlarından sonra binitleri üzerinde iken kamçıları düşse onu kimseden istemez, yere inip kendileri alırdı. (*Müslim, Zekât, 108.*) Acaba Allah'tan bunu istemesem mi, bu isteğimle edep sınırlarını aşar mıyım, diye çekingen davranmamak konusunda yine Hz. Peygamberin sünnetine başvuralım. Zira o, kopan ayakkabı bağına varıncaya kadar her şeyi Allah'tan istememiz hususunda bize örneklik ediyordu.

Aciz ve muhtaç olan sen âdemoğlu, tekrar dön ve oku kitabını ve Allah'a teslim ol: "De ki! Allah'ın yazdığından başkası bize isabet etmez. O da bizim Mevlamız'dır." (*Tevbe, 9/51.*)

Safımız Belli Oldu

Hasan Hüseyin ALKIR
Gölbaşı Şehitler Camii Müezzini

Mustafa'm, Mesut'um, nice Ahmet'ler
Vatan için ettiğiniz hizmetler
Şehidim yolunu peygamber bekler
Gönülde yeriniz benim kardeşim

1969 doğumluyum. 28 yıldır din görevlisiyim. Gölbaşı Şehitler Camii'nden önce 25 yıl Haymana'nın bir beldesinde görev yaptım. Sonra rotasyon gereği sınava girdim ve Şehitler Camii'ne müezzin olarak atandım. 2 yıl oldu buraya geleli. İki yıl da burada şehit Mustafa hocamla güzel bir şekilde görev yaptık. Mustafa hocam gençti, daha 85 doğumluydu. Mekânı cennet olsun. Bizleri bir abi olarak görürdü. Fakat işte o elim gece bizi birbirimizden ayırdı.

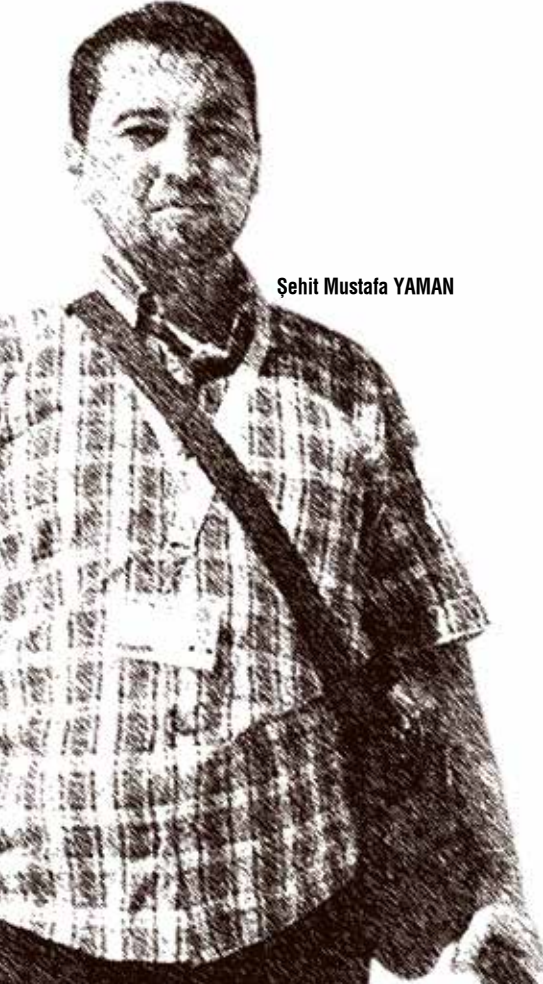
O gece yatsı namazını kıldıktan sonra evlerimize gitmiştik. Saat 11 civarında Mustafa hocam beni aradı. Hocam ne yapıyorsun, neredesin, diye sordu. Evde olduğumu söyledim. Darbeden haberin var mı, dedi. Televizyonu açınca darbeden haberim oldu. Alt yazıda Gölbaşı'ndaki Özel Harekât yerleşkesine bomba düştüğü yazıyordu.

Ardından TSK'nın yönetime el koyduğu yazısı geçti. Özel Harekâta olan bir arkadaşı aradım, sordum. "Hocam her şey duyduğun gibi. Biz de göreve çıkmak için hazırlanıyoruz." dedi. O ara Mustafa hocamla yeniden görüştük, çıkmaya karar verdik. Benim evime geldi, birlikte Özel Harekâta doğru yola çıktık. Yolda polisler bizi güvenlik gerekçesiyle geri çevirdi. Biz onlara Özel Harekâttaki camide görev yaptığımızı söyledik. "Polis olmayanları geçirmeme emri aldık." dediler. Bu sefer biz Mustafa hocamla köy yollarından dolanarak, tali yolları kullanarak Özel Harekâta gittik. Nizamiyenin önünde bir kala-

balık vardı. Özel Harekâtçı polis arkadaşlar bizim gecenin o vakitinde yollar tutulmuşken oraya geldiğimizi görünce, "Hocam hoş geldiniz. Bizi bugün de mi yalnız bırakmadınız!" dediler. "Biz sizi ne zaman yalnız bıraktık ki bugün yalnız bırakalım. Bugün yanınızda olmayacağız da hangi gün yanınızda olacağız." dedik. Oradaki polislerle bizim çok özel bir ilişkimiz vardı. Hepsi pırl pırl, aslan gibi, imanlı, ihlaslı gençlerdir. Şahadetle omuz omuza yaşarlar. Çoğu güneydoğu gazisidir. Biz onların acı tatlı günlerinde hep yanlarında olmaya çalıştık.

Nizamiyeden içeri girdik. Bir hazırlık, bir koşturmaca vardı. Üç-dört araba hazırlanmıştı. Daha önce düşen bomba Havacılık Dairesine düşmüştü. Havacılık Dairesi ile bizim Özel Harekât yan yana. İlk saldırı oraya yapılmış. O ana kadar Özel Harekâta herhangi bomba atılmamış. Zeynep Komiseri duyduk, "Herkes silahlarını, mühimmatlarını alsın, araç bin yapılacak. Çıkacağız." dedi. Bize kenarda durmamız söylendi. Bir arkadaş beni telefonla aradı ve "Yardıma ihtiyaç varsa gelelim." dedi. Ona cevap vermeden önce nizamiyeye, sonra önümüzde çıkmak için hazırlık yapan aslan parçalarının üzerine bombalar düştü. Avlu bir anda alev topuna dönüştü. Bomba 3-5 metre önümüze düşmüştü. Dibinde durduğumuz bina başımıza yıkıldı.

Enkaz altında kaldık. Orası zifiri karanlıktı. Allah'a şükür ki bilincimi kaybetmemiştim. Baktım toprağın, tuğlaların altında simsiyah bir yerdeyiz. Yapacağım tek

Şehit Mustafa YAMAN

şey Yaradan'a sığınmaktı, kelime-i şehadetimi getirdim ve bekleme-ye başladım. Sağ elimi yavaş yavaş yukarıya doğru hareket ettirmeye başladım. Üzerimdeki molozları kazıdım. Orada bir hava deliği oluştu. Molozları itekleyerek kafamı topraktan çıkarmayı başardım. Elimi kafama götürdüğümde her yerimin kan içerisinde kaldığını gördüm. Kafamı sağa çevirdim. Orada avluda şehadete erenleri gördüm. Araçlar cayıır cayıır yanıyordu. Birinin bacağı kopmuştu, ayağa kalkabilmek için çaba sarf ediyordu. İlk gördüğüm şey oydu. Mustafa hocayı aradım sonra. Baktım. O da yanımda uzanmış yatıyor. Kafasını kaldırdım kucağıma koydum. "Mustafa... Mustafa... Mustafa..." diye bağırılmaya başladım. Ellerimi yüzüne sürdüm. Sadece bir hırıltı vardı Mustafa'da. Uykudaki hâl gibi bir hâl vardı. Mustafa'yı bir türlü uyandıramadım. Benim bağırılmama polisler koşarak geldiler. Mustafa'nın üzerindeki molozları kaldırdılar. Beni de bulunduğum çukurun içinden kemerimden tutarak çıkardılar.

Beni çukurdan çıkardıktan sonra bir arabaya bindirdiler. Şunu duydum, "Hocayı alın, kaçırın! Hastaneye götürün!" Özel Harekattan Havacılık'a, oradan da bir taksile hastaneye götürdüler. Araba farlarını açmadan ilerliyordu. Hastaneye geldik. Hastane ana baba günü gibiydi. O anda benim yüzüm gözüm paramparça. Şarapneler çıkartılıyor, yaralar dikiliyordu. Doktor da bilincimi açık tutmak için beni konuşturuyordu. O anda doktora "Benim karnım çok ağrıyor" dedim. Elbiselerim paramparçaydı. Pantolonumu yırtıp karnımı açtılar. Karnıma bir şarapnel parçası saplandığını gördüler. Bir çukur oluştur-

muş. Bacağıma da saplanmış. Vücudumun hemen her yerinde şarapnel parçaları vardı. Bacaklarımdaki hâlâ duruyor. Karnımı bir sıkı doktor, karnımı sıkmasıyla birlikte "Mesanesi patlamış" dedi. "Ankara'ya yetiştiremeyiz. Burada acilen ameliyata almamız lazım." dedi. Gölbaşı Devlet Hastanesi'nde ameliyata alındık.

Bizim hâlimiz, biz din görevlilerinin hâli Hz. Hüseyin'in hâline benzer. Ona da Kerbela'ya giderken gitme demişlerdi. Ama insanı kaderi çağırıyor. Biz de bu duygularla oraya gittik. Biz imamlığı sadece camide namaz kıldırma memurluğu olarak görmedik. Din görevlileri, kaderini toplumun kaderine bağlayan insanlardır. Hasta olana yardıma koşar, ihtiyaç sahibi için çabalar, cenazesi olanı yalnız bırakmaz, yanından ayrılmayız. Sevinci olanın sevincine ortak olur, bir yetim olduğu zaman o yetime elinden gelen imkânları sağlar.

O bomba ile 40'ın üzerinde özel harekât polisimiz şehit düştü. Oradakilerin her birinin ayrı ayrı hayat hikâyesi vardı. O şehitlerin hepsini tanıyordum, biliyordum. Hepsinin ayrı bir güzelliği vardı. O gün cuma idi. Cuma namazını ben kıldırılmıştım. Cuma namazından çıkarken Niyazi Ergüven isimli bir kardeşimiz vardı. "Hocam hakkını helal et" dedi, "Ben Erbil'e gideceğim." "Niyazi hakkını helal olsun ne hakkım var sende" dedim ve o gün helalleştirmiş arkadaş şehadete erdi. Edip Zengin vardı. Edip itikadı öyle sağlam bir kardeşimdi ki anlatabam. Bana sorardı, "Hocam biz en uç noktalarda nöbet tutuyoruz. O uç noktalarda namaz vakti girdiği zaman biz namazı nasıl kılalım?" Demet Sezen vardı sonra. Demet kız kardeşim, bacım. O da

bir gün "Hocam, ben şehit ailelerine, eşlerine gidiyorum teselli için. Bana şehitlik hakkında bazı şeyleri öğretir misin." demişti. Anlatınca çok teşekkür etti. Demet bacım da şehit oldu. Şimdi şehitlik nedir, ne değildir, o bana ders verecek makama erdi.

Mustafa hocam da o şehitlerin bir tanesi. Mustafa hocamın enkazdayken hafif nefes alıp verişinden dolayı az da olsa umudum vardı. Ameliyata girerken "Mustafa hocayı kaybettik" diye sayıklamışım. O gece o da hastaneye kaldırıldı. Mustafa hocam o gece şehadete erdi.

Allah'a yemin olsun ki, o gün ben orada olmasaydım, evimde otursaydım hayatım boyunca kendimi affetmezdim. Benim yerim orasıydı. Allah nasip etti, orada bulundum. Özel Harekattaki polis kardeşlerime zamanında bir şiir yazmıştım: "Mustafa'm, Mesut'um, nice Ahmet'ler/ Vatan için ettiğiniz hizmetler/ Şehidim yolunu peygamber bekler/ Gönülde yeriniz benim kardeşim"

Şimdi elhamdülillah onların yüksek makamlarından manevi pay aldık. Hiç olmazsa yanlarında durduk. O hainlerin karşısında safımız belli, onurumuz belli. O ateşi düşürenleri Allah iki dünyada da zelil edecektir inşallah.

Diyanet camiamız o gün güzel bir sınav verdi. Sınavı insanların nezdinde geçti de, inşallah Allah katında da geçmiştir. Salalarımızın çok önemi vardı darbenin püskürtülmesinde. Allah'a çok şükür gencimiz yaşlımız bir oldu, beraber oldu, vatanımız bu tehlikeyi, badireyi atlattı. Bundan şeref duyuyoruz. Bizim bu vatanımızdan başka neyimiz var ki? Vatan olmazsa hiçbir şeyimiz olmaz.

Kurban ya da Başından Serçe Geçen Bir Çocuktur

İSMAİL

Prof. Dr. Alâattin KARACA

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

“İdersem ‘ıyd-ı vaslında ben ol cânâna cân kurbân
Nola kim cânın eyler ‘âşık-ı sâdık olan kurbân”

İSLÂM dininde kabul edilen iki bayram vardır. Bunlardan ilki, Ramazan Bayramı, ikincisi ise, İyd-i adhâ, İydü'l-adhâ, İyd-i kurban adı verilen Kurban Bayramı'dır. Divan şiirinde de bu itibarla genelde "İyd-i adhâ, İyd-i kurban" tabirleri kullanılır. Örneğin Baki bir şiirinde sevgilinin cefasından şikâyetle;

"Şimdi tığ-i cevri ile öldürme kurbân olduğum
"İd-i adhâ geldiğinde idesin kurbân-ı 'id"

diyerek Kurban Bayramı'nda sevgiliye kurban olmayı tercih ettiğini dile getirir. Onun bir şiirinde geçen; "Kul oldun nice yıllardır, bu gün İd erdi kurban ol" mısraı da gerçekten güzeldir. Manası; nice yıl sevgiliye (Allah'a) kul oldun, artık bugün Kurban Bayramı geldi, bu defa da 'kurban ol' demektir. Aynı manada Türkçede "kurban olmak", "kurban etmek" gibi deyimlere sıkça rastlanır. Bu minvalde Allah'a kurban olmak, vatan yolunda kurban olmak, sevgiliye kurban olmak, evlada kurban olmak şeklinde kullanılır. Örneğin Divan şiirinde âşık genelde sevgilisi için Edirneli Nazmî'nin şu beytinde görüleceği üzere canını kurban eder:

"İdersem 'İyd-i vaslında ben ol cânâna cân kurbân

N'ola kim cânın eyler 'âşık-ı sâdık olan kurbân"

Manası; Sevgilime, ona kavuştuğum gün canımı kurban etsem şaşmayın! Çünkü sadık âşıkların sevgiliye canını kurban etmesi şaşılacak bir şey değildir, demektir. Doğrudur, kurbanın özünde 'Allah'a sadakat' vardır.

Söz konusu bayram, hicri takvime göre Zilhicce'nin 10'unda başlayıp dört gün sürer. Bu bayram, cuma gününe rastlarsa, büyük bayram

anlamına gelen İyd-i ekber adıyla anılır. Kurban Bayramı'nın bir özelliği de hac farızası ile birlikte yerine getirilmesidir.

Kurban Bayramı da eskiden beri ülkemizde büyük bir neşe ile idrak edilen, kutlanan bir bayramdır. Ama bu bayramın hazırlıkları ramazandaki kadar uzun sürmez. Yine de tıpkı ramazanda olduğu gibi kurbanda da evlerde, camilerde temizlik yapılır, çocuklara, büyüklere bayramlık elbiseler alınır, ayrıca dinimizce gerekli şartları taşıyanlar, bayramdan önce kurban etmek üzere kurbanlık alırlar... Bu itibarla büyük şehirlerde kurbanlık küçük ve büyük baş hayvan pazarları kurulur; bayram öncesinde bu pazarlarda hararetli, ama neşe içinde geçen pazarlık sahnelerine sıkça rastlanır.

Osmanlı Âdet Merasim ve Tabirleri kitabında Abdülaziz Bey'in anlattığına göre, eski İstanbul'da hâli vakti yerinde olan konak sahipleri, zilhicce ayı yaklaşınca, kendisi, haremi, evladı ve ölen annesi, babası için kurbanlıklar alır, onları konağın ahırında veya bahçesinde bir süre besler; hatta kimi yakınlarına da kurbanlık alıp gönderirmiş. Eski İstanbul'da yine maddi durumu müsait olanlar, eğer ehl-i tarik iseler, intisap ettikleri tekkelere de 'nezir' denilen kurbanlık alır, buraya bağışlarmış.

Tıpkı ramazan sabahı olduğu gibi, Kurban Bayramı sabahı da erkenden kalkılır, ezan sesleri şehrin semalarını kaplar, müminler bir şevk ve heyecanla camilere akın eder, tekbirler eşliğinde bayram namazı eda edilir, camide mahalleli ile bayramlaşırlar, haneye döndüğünde ise kurban telaşı başlamış. Recaizade Mahmut Ekrem'in oğlu gazeteci edip Ercümend Ekrem Talu, "Eski Kurban Bayramları"

başlıklı yazısında, eski konaklarda yaşanan bayram sabahını, kurban kesme telaşını şöyle anlatmaktadır: "Kurban Bayramı denince, gözümün önüne babamın evi gelir. (...) odaların birinden ötekine, ökçesiz, tiftik terlikleriyle, bir gölge gibi girip çıkan anneciğimin beyaz eteğini, hâlâ bugün de varmış gibi görür, mutfaktaki telaşı, orta bahçedeki akabetlerini birer derviş tevekkülü ile bekleyen koyunların aralık aralık melemelerini, namazdan dönen babamın selamlık tarafından akseden gür sesini, bahçedeki erik ağacının dibine çukur açmakla meşgul bahçıvanın kazma darbelerini işitirim."

Elbette çocuklar, sevinçle erkenden kalkmışlar, bayramlık elbiselerini, potinlerini giymişler, bahçedeki koçların kesilmesini bekliyorlar merakla!.. Ercümend Ekrem çocukların bayram sabahındaki bu sevinçli, meraklı hâlini; "Orada, bayramlık urbam, yeni çamaşır ve çoraplarım, yerde gıcır gıcır potinlerim, yastığın üstünde mavi dobril püsküllü fesim (...) bir genç âşık iştiyakı ile yataktan fırlıyorum. (...) Lahzada sofada, lahzada, el öpme merasimini ifa için önce annemle babamın, sonra evin içindeki diğer büyüklerin odalarında ve yine lahzada, bahçede erik ağacının dibindeyim." cümleleriyle anlatır... Çocuklar, bayramın neşesi, gülen yüzü, masumiyetidir zaten. Saltanat günlerinden bugüne aynı sevinç, aynı heyecan, aynı merak var tüm çocuklarda. Hepsi aynı sevinç ve aynı merakla, kurbanlık koyunların başında, kınalı kuzuları okşuyorlar!.. Sonra kurbanlıkların kesilme sahnesi. Vekâleti alan aşçıbaşının elinde bıçaklar, temiz, beyaz tülbentler, kalaylar, tepsiler... Koyunun biri taze açılmış çukurun başına geti-

riliyor, "Allahü ekber!" Anneler, çocukların bu sahneyi görmesini istemiyorlar, tıpkı Ercümen'din annesi gibi; "-Ercümen! Gir bakayım içeri!.. Üstünü kirleteceksin!.."

Kurbanlıklar kesiliyor konakların bahçelerinde... Kurban kesiminden sonra, hane sahibi evinde iki rekât namaz kılıp hareme geçiyor. Hayatta ise pederinin, annesinin, kayınpederinin, kayınvalidesinin ellerini öpüyor, sonra eşi, çocukları, varsa gelini, baldızları, hasılı yakınları ile bayramlaşıyor... Ardından da sırasıyla konağa mensup kalfalar, nedimeler, cariyeler, hizmetçiler, hane reisi ve büyüğünden başlayarak bayramlaşıyorlar. Bu arada kurban kesilmiş, üçe taksim edilmiştir. Bir kısmı eve ayrılıyor, diğer kısım da yakınlarıdaki, fakir fukaraya, medrese talebelerine, karakol neferlerine, dul ve kimsesiz kadınlara, mahalle bekçilerine, tulumbacılar dağıtılıyor. Ercümen Ekrem Talu bu taksim işini şöyle anlatmış:

"Fakir fukaraya, sonra bekçilere, sakaya, tulumbacılar, çöpçüye, fenerciye ve nihayet karakoldaki zaptiyeler de unutulmayarak konu komşuya ayrılan paylar dağıtıldıktan sonra, kurban etlerinin geriye kalanından, acele yemekler yapılır."

Tabii kurban eti yenecek, ondan yemekler yapılacak! Konakta ilk gün, hane sahibine et suyuna pirinç çorbası, kurbanın böbreğinden yapılmış külbastı, et suyu ile güveçte pişirilmiş pirinç pilavı ve hoşaf yapılıyor genelde. Konaktaki malum yemek sohbetleri:

"-Aşçıbaşı! Beyefendi yemek yiyip acele gidecek. Çabucaktan iki dilim ciğer kızartsın da göndersin diyor!

-Aşçıbaşı, büyük hanım tatlılı yahni istiyor.

Kurbanlıklar kesiliyor konakların bahçelerinde... Kurban kesiminden sonra, hane sahibi evinde iki rekât namaz kılıp hareme geçiyor. Hayatta ise pederinin, annesinin, kayınpederinin, kayınvalidesinin ellerini öpüyor, sonra eşi, çocukları, varsa gelini, baldızları, hasılı yakınları ile bayramlaşıyor...

-Kuzum aşçıbaşı, şu çocuğa iki tane böbrek pişiriver. Başımın etini yiyor!

Izgara üzerinde buram buram tüten taze etin mis gibi kokusu evin her tarafını sarmış. (...) Yemeği dar dar yiyoruz. (...) Biz çocuklar acele ediyoruz, amma bizimkinin sebebi başka. Dört gün bayramın keyfini süreceksin, zevkini çıkaracağız. Hem de ne türlü!"

Evet, Ercümen Ekrem'in dediği gibi, bahşişi alan çocukların gözü, mahallede kurulan bayram yerinde! Neler yok ki bu bayram yerlerinde; "Atlı karıncası, hokkabazı, soytarısı ile mükemmel bir bayram yeri. Yer yer satıcılar: Helvacı, kurabiyeci, fıstıkçı, simitçi, camekânın üstünde elvan elvan elma şekerleri, horoz şekerleri dizili duran şekerçi, aklına estikçe kranetesi ile Cezayir marşını çalıp çığırkanlık eden macuncu, kocaman arsanın boşluğunu dolduruyor."

Eski zamanlardan bir İstanbul burası, artık böyle bayram yerleri yok, helvacılar, horoz şekerleri, Cezayir marşı çalan macuncular, atlı karıncalar kaybolup gitti!..

Ve sonra tüm bahşişleri bitirip eve dönüş... Akşam olmuş, gü-

neş batıyor. Bayram yorgunluğu... Camilerin kandilleri yanıyor İstanbul'da. Ve anne, başında beyaz tülbenidiyle dua eden bir anne.. Ercümen Ekrem'in annesi. Bayram akşamı, anne ve çocuk. Şöyle anlatıyor çocuk annesini:

"Kapısı açık duran bitişik odanın alaca karanlığında, rahmetli anneciğimin bembeyaz gölgesini yine görmekteyim.

Yerde serili, ipek işlemeli seccadesinin üzerinde secdeye kapanmış. Tanrı'sından eşi, evlatları, evi için usul usul fısıldar gibi türlü iyilikler niyaz ediyor. Duasının, göklere doğru, görmediğim fakat sezdiğim bir meleğin kanatların üzerinde yükseldiğini, âdeta ruhumla duyuyorum."

Bu şafaklar, bu hayırlı dualarla süslenen bayramlar, bu ülkenin ve tüm İslam âleminin semalarından eksik olmasın!

Bunlar, bayramların sosyal yönü, yaşayan tarafı... Ama kurbanın asıl metafizik mahiyeti var!.. Kurban, bir timsal neticede, Hz. İbrahim'in, oğlu İsmail'i kurban etme hadisesi çevresinde, insana, müminlere imanı, ahde vefayı, teslimiyeti, dünyadan geçmeyi, aşkı, gerçek korkuyu, itaati anlatan bir vaka... Özünde, insanın en kıymetli varlığı olan canını karşılıksız olarak Allah'a feda etmesi var...

İnsanın en kıymetli varlığı şüphesiz canıdır, yani hayatı!.. Kurban, candan vazgeçmektir, canını Hâlık'ına feda etmek... Hem kurban olan, hem de kurban eden açısından ne zor ve ne büyük bir imtihandır bu! Hz. İbrahim'e oğlu İsmail'in kurban edilmesinin emredilmesi ve onun hiç şüphe ve tereddüt etmeksizin emri yerine getirmeye koyuluşu... İlk teslimiyet budur: Dünyadaki en sevdiği varlığı; evladını Allah yoluna feda etmek;

kurban edenin, yıllarca bir evlat bekleyen babanın teslimiyeti... Şeytan, bin türlü soru ve vesvese ile Hz. İbrahim'in kalbine şüphe sokmaya çalışır da, İbrahim (a.s.) kanmaz ona... Büyük bir imandır bu! İkincisi, kurban edilmek istenenin; oğul İsmail'in teslimiyeti... O ki canını verecektir Rabbi için. Soren Kierkegard, Korku ve Titreme adlı eserinde, bu kurban hadisesi karşısında insanın yaşadığı dünyevi tereddütleri, korkuyu ve Allah'ın kudreti karşısındaki titreyişini, Hz. İbrahim ve oğlunun o büyük metafizik ürpertisini ve teslimiyetlerini anlatır. Kurban, canından bile çok sevdiği oğlunu Allah'a kurban etmeye karar veren Hz. İbrahim'in imanını, teslimiyetini anlamaktır, o teslimiyeti tekrar tekrar yaşamak!.. Kurban, Allah'a kurban edilen oğul Hz. İsmail'in teslimiyetini, imanını, ruh hâlini anlamak ve hatırlamaktır. Ama Allah rahîmdir elbette, Hz. İbrahim ve İsmail'le bize imanı ve teslimiyeti, hayat ile ölüm arasındaki o büyük, ama aslında ince çizgiyi izhar ettikten, insanlara 'mutlak teslimiyet hâlinde bir örnek verdikten sonra, bir koç gönderir... O hâlde kurban, aslında bir mutlak teslimiyet, mutlak iman, mutlak aşk ve itaat; hatta bir ahde vefa misalidir, -nitekim Necm suresi 37. ayette Hz. İbrahim (a.s.) için "ahde vefa eden" ibaresi geçmektedir. O hâlde kurban, Hz. İbrahim ve oğul İsmail bağlamında, bir ruhsal arınma vesilesidir. Kurban'ın gerçek anlamı, kurban ile yaşanması ve hatırlanması gereken ruh hâli işte budur! Kurban, dünyadan vazgeçmektir, canından vazgeçme hâli... Eşrefoğlu Rumi'nin anlattığı aşk hâlidir bu: "Cihanı hiçe satmak", "Döküp varlığı gitmek"... Kendini Sevgili'ye feda etmek, fani olan varlıktan vazgeçip, Hakiki Varlık'a

teslim olmak! Hz. İbrahim'in kederi, acısı ve korkusu; insanın kederi, acısı ve korkusudur! Kurban'ın beşerî yönü bu: Var olma kederi, var olma acısı ve korkusu. Ama Allah aşkı, Allah'a olan inanç, tüm bunlar dünyevi kaygı ve korkulara galip gelir.. İki korku karşı karşıya gelir kurbanda; ilki, kaybetme korkusu, bir babanın oğlunu, oğlun da canını kaybetme korkusu, beşerî korku; ikincisi Allah'ı kaybetme korkusu... Hz. İbrahim, Allah'a sarılarak, teslim olarak, dünyevi korkuyu yener. İşte kurban budur. Korkuyu, bize hakiki 'korku'yu öğretir; çünkü insanda Hakiki korku varsa 'kurtuluş' da vardır... Oğlunu Allah'a kurban etmeye götüren İbrahim'in hâli ile kurban edilecek oğul İsmail'in ruh hâli müthiş bir metafizik hâldir; her ikisinin de ölüm karşısında gösterdiği büyük iman ve tahammülü anlatmak zor!.. Hele oğlun Taberi'de rivayet edilen şu konuşması:

"Çocuk, babasıyla beraber iş güç tutacak yaşa gelince babası ona, "yavrucuğum" dedi, "Rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm; düşün bakalım sen bu işe ne diyeceksin?" Dedi ki: "Babacığım! Sana buyurulanı yap; inşallah beni sabredenlerden biri olarak bulacaksın." (Saffat, 37/102.)

Baba İbrahim bunun üzerine oğluna sarılıp öper, ağlaşırlar... Hz. İbrahim'in oğlunun boğazına bıçağı vurduğu an... Titreme, iman, keder, teslimiyet!.. İşte budur kurban. Allah rahîmdir, almaz Hz. İbrahim'in oğul İsmail'in canını, bu büyük bir iman timsalidir. Allah kendisini bu denli seven kuluna kurbanlık olarak bir koç gönderir, onu mükâfatlandırır, rahim olduğunu, ulu olduğunu gösterir mahlukuna!.. Hz. İbrahim, büyük

bir sevinçle sarılıp öper evladını. O hâlde kurban, aynı zamanda sevinçtir, imanın karşılığında Allah'ın lütfettiği büyük mükâfat: Sevinç!..

Kurban'ın mahiyetini ve Hz. İbrahim'le oğul İsmail'in teslimiyetini, imanını, masumiyetini en iyi anlatan şairlerden biri Sezai Karakoç şöyle dile getirir mısralarında bunu. Asıl kurban, asıl İbrahim, asıl İsmail bu mısralardadır. İbrahim'in bıçağındaki karanlık, korkudur, kederdir, bir babanın oğlunu kaybetmekten duyduğu keder ve korku... Ama keskin ışık, boğar karanlığı, çünkü keskin ışık imandır, kurtuluştur, teslimiyettir, sırat-ı müstakimdir. Ya İsmail? İsmail başından serçe geçen 'masum bir çocuk'!.. Omzundan arşlar dökülen sabi!.. Kurban!

"Kurban kesilirken ki karanlık

İbrahim'in bıçağındaki karanlık
loşluk aydınlık

Keskin ışık

İsmail

İsmail bir çocuk başından serçe
geçen

Mavi bir gül nöbeti sertçe geçen

Omzundan arşlar dökülen" (Köpük)

Kendine, kendi durumuna üzülmez de susamış kertenkeleye acır çocuk İsmail... Bu ne büyük bir teslimiyettir!..

"Yürüyen İsmail'i göreceksin babasının yanında

Susamış kertenkeleye acıyan

Kendi alınyazısının ötesinde

Ve İbrahim sırtına bir kuş gibi konmuş gelecek zaman" ("Dördüncü Ayin", Ayinler)

Sevgi Bahçesinin Cevherleri

Alişan KAPAKLIKAYA

İLKOKULDAYKEN okula gitmeyi hiç sevmezdim. Öğretmenimizin evinin bahçesinde kavak ağaçları vardı. Her gün okula gelirken oradan 60–70 cm boyunda ince bir dal keser ve bu sopayla girerdi sınıfa. Konuşan olduğunda da onunla döverdi. Vurdu mu çok acıtır ve avuçlarımızın içinde uzun süre izi kalırdı. Ben de dayaktan nasibimi aldığımda ders boyunca avucumdaki kızarıklığa bakar için için ağlardım. Çünkü çok acırdı o minik ellerim ve hıçırarak ağlamak da bir başka dayak sebebiydi bizim için! O sopadan bir daha yememek için korkumdan tir tir titrerdim, nefesimi bile sessizce alıp verir oldum o günden sonra.

İlkokuldan mezun olduğum yaz, büyük bir sevinçle kuzu çobanlığına başladım. Ufkum; köyüm, birkaç komşu köy ve gökyüzüyle sınırlıydı. Kümes hayvanları, atlar, inekler, kuşlar, böcekler, köpekler, ekinler ve özellikle de kuzuların dilinden çok iyi anlardım. Çünkü tüm dünyam kuzularımı başka bir şey de bilmiyordum.

Şehre gelip altıncı sınıfa başladığım günü hiç unutamıyorum. Dizleri ve arkası yamalı pantolonum, çamur bulaşmış ayakkabılarım ve inek kokan ceketimle sıraya geçtim. Sıradakiler gülmeye başlayınca ben de güldüm. Tam o sırada

bir öğretmen azarlayıcı bir sesle “Uzat kolları!” dedi. Korktum. “Ahır mı oğlum burası? Geç sıraya!” diye bağırdı çok şaşırtdım.

Sıradaki arkadaşlarımın neden güldüklerini o gün anlamamıştım. Sonradan bir arkadaşım söyledi. Bana gülüyorlarmış; lastik ayakkabılarıma, yamalı pantolonuma, inek kokan ceketime...

O zamanlar hocalarımızdan korkardık. Çünkü öğretmenlerimiz “Biz hocaları görünce sokağımızı değiştirir, onlardan kaçardık. Neden diye sorarsanız; saygıdan,” derlerdi.

Bir gün, bir öğretmenim beni tahtaya kaldırdı. Bir soru sordu, bilemedim. Yanıma geldi. Kulaklarını tırnaklarıyla büküp başımı sağa sola çevirdi. Alaycı bir bakışla gülüp ardından da tokat attı. Tam cezam bitti diye düşünürken bu sefer tahtanın önüne tek ayak üzerine dikip teneffüs zili çalana kadar öylece bekletti. Arkadaşlarımın acıyan bakışları karşısında bir kere daha utandım...

Bazı öğretmenlerimiz bir kişiye kızıp tüm sınıfı sıra dayığından geçirirlerdi.

Aklımıza düştünüz, yakacağınız var mı diye sormaya geldik

Lise birinci sınıfa geçtiğimde orta üçüncü sınıfa giden kardeşim-

le kalmamız için babam bize tek odalı bir ev tuttu. Okumanın ne demek olduğunu kavramadan, herhangi bir hedefi olmadan devam eden hayatımın gidişatı bir kiş akşamı iki gönül sanatkarının yüreğine dokunmasıyla değişti.

Aralık ayıydı. Kömürümüz bittiğinde babam bize köyden her pazartesi bir-iki çuval tezek gönderiyordu. O hafta hava çok soğuk olduğundan yakacağımız cuma gününden bitti. Akşama doğru fırtına çıktığında kalan son bir parça tezeği de atmıştım küçük sobamıza. O da yanıp bitti. Baktım kardeşim soğuktan titriyor. Paramız da yoktu. Bir çare bulmam lazımdı.

İkimiz de yorganın altına girdik. Titreyerek ödevlerimizi yapmaya çalışıyorduk. Pencereden gelen rüzgârın uğultusu beni ürkütüyordu. Bu sırada kardeşim soğuktan ve korkudan dersi bırakıp bana sokularak uykuya daldı. Yatsı ezanı okunurken kapı çaldı. Önce fırtınanın neden olduğu bir ses sandım. Bir daha çaldı. Korkumdan kalkıp açamadım. Üçüncüde cesaretimi toplayıp açtım kapıyı.

Karşımda okul müdürü ve bir öğretmen duruyordu. Onları bir an karşımda görünce şaşkınlıkla “İiiihh!” demişim. İçimden “Akşamın bu geç saatinde geldiklerine göre suçumuz büyük olmalı,” diye

Okumanın ne demek olduğunu kavramadan, herhangi bir hedefi olmadan devam eden hayatımın gidişatı bir kış akşamı iki gönül sanatkârının yüreğime dokunmasıyla değişti.

düşünürken öğretmenim bana “Alişan yavrum, iki çocuk tek başınıza kalıyorsunuz. Hava soğuk, kar yağıyor. Aklımıza düştünüz, yakacağınız var mı, diye sormaya geldik,” dedi.

Az önce soğuktan titreyen bednim sınımsız olmuştu, çünkü hayatımda ilk defa biri beni önemsemişti. Öğretmenlerim içeri geçti. Ben dışarı çıktım. Ağlamaya başladım. Kar taneleriyle gözyaşlarının yanağımdaya buluştuğu anı şimdi bile çok net hatırlıyorum.

Önemsenmek ne kadar güzel bir şeymiş...

Yatağı ısıtıyorum diye annem beni dövüyordu, babam işten güçten veya büyüklere olan saygısından bana sevgisini belli etmiyordu, arkadaşların dalga geçiyordu. Köylüler “Bu köyde kim okumuş, boşuna masraf edip okutma bu sümüklüleri.” diye laf söylüyordu. Öğretmenlerimin bazıları dayak atıyor ve bizi sindiriyordu. Bu iki öğretmenim beni önemseyip düşünmüşler hatta evimize kadar gelmişlerdi.

Gözyaşlarımı silip içeri girdim. Biraz önce buz gibi olan oda şimdi sıcak olmuştu. Öğretmenlerim beraberlerinde bir kucak da odun getirmişlerdi. Sobaya attığım birkaç odun tanesi çıtır çıtır yanıyordu.

Çay demledim o iki muhteşem insana. Lekeli bardaklarda çay içen öğretmenlerimin gözlerindeki şefkat, sobada yanan odunlardan çok daha önce ruhumu ısıtmıştı bile.

Öğretmenlerim gittikten sonra yeniden yatağa uzandım, lakin mutluluk ve heyecandan uyuyamıyordum. Ayrıca kendimi çok değerli ve önemli hissediyordum. Öyle rahatladım ki dışandaki fırtınanın uğultusu bile beni korkutmuyordu. Az önce soğuktan titreyen Alişan gitmiş, onun yerine mutluluk gözyaşlarıyla hayal kuran Alişan gelmişti. Gözyaşlarım yastığa damlarken, öğretmen olduğumda öğrencilerimin gönlünü kazanmak için nasıl iletişim kuracağımın filmini seyretmeye başlamıştım bile.

Anladım ki beynini çalıştırmak istediğimiz bir insanın önce yüreğine “merhaba” demek gerekiyor muş.

Beni döven, azarlayan, tahtaya kaldırıp rencide eden birkaç öğretmenimi bugün hatırlamak bile istemiyorum, hatırladığımda da içim acıyarak yâd ediyorum sadece.

Not defterlerini, makineli tüfek gibi kullanarak bizi kendi kalıplarına sokup kontrol altında tutmak için silah olarak kullanan öğretmenlerimi de...

Ve ben öğretmen oldum

İki öğretmenimin yüreğime dokunup hayatımı değiştirdiği gibi ben de kendi öğrencilerimin yüreklerine dokunmak istiyordum. Kurban Bayramı'ndan 15 gün önce okuldaki kayıt defterlerini inceledim. Anne-babası ölen, ayrılan ve akrabalarının yanında kalan 200 kadar öğrenci olduğunu belirledim. Hepsine el yazımıyla onların adlarına hitaben birer bayram tebrik

kartı yazıp gönderdim.

Bayramdan sonraki hafta nöbetçi olduğum bir gün okula gelen bir kadın: “Alişan Hoca'yla görüşeceğim.” dedi. “Ne yapacaksın Alişan Hoca'ya?” diye sordum. “Sen söyle hele, nerede Alişan Hoca?” diye sorunca “Buyur benim!” dedim.

“Allah senden razı olsun Hocam. Benim adım Firdevs, Mehmet Ünal'ın annesiyim. Bu bayramı bize gerçek bir bayram gibi yaşattın. Benim eşim polisti, yıllar önce şehit oldu. Oğlum küçükken sürekli babam nerede, niye gelmiyor veya babam ne zaman gelecek anne?” diye sorular sorup durdu. Biraz büyüyünce ölümü anlsa da babasının ölümünü yine de kabullenemedi. Bayramlarda tüm çocuklar eğlenirken o eve kapanıp çıkmadı. Çoktandır bayramlarda eve kapanan oğlum, ilk defa bu bayram güldü. Çünkü sen çocuğumun bayramını kutladığın bir kart göndermişsin. O kadar sevindi ki onu alıp vitrinde herkesin görebileceği bir yere koydu. Eve gelen tüm akraba ve tanıdıklara “Bak bu kartı bana Alişan Hocam gönderdi.” diye gösterdi. Çok sevindi, çok mutlu oldu. Ben de sana bu nedenle teşekkür etmeye geldim. Sen, beni ve çocuğumu çok mutlu ettin. Allah da seni, aileni ve çocuklarını mutlu etsin.” dediğinde ne diyeceğimi bilemedim. Sevgi bahçemin çok özel bir cevherinin gönlüne girmiştim. Onları ailece mutlu görmekten ben de çok mutlu olmuştum.

Beyazıt AKMAN:

“Tarihî roman okurlarının eserde aramaları gereken şey, hakikattir.”

Edebiyatı, bir milletin tarih koridorundaki yürüyüşünün sanatsal bir ifadesi olarak tanımlarsak edebiyat ile tarih arasındaki sıkı ilişkiyi görebiliriz. Tarihi romanların dünyada ve Türkiye’de azımsanmayacak kadar ilgi gördüğüne şahit oluyoruz. Tarihi romanı, tarihte yaşanmış bir gerçeklikten hareketle kaleme alınan, kendi içerisinde bir tutarlılığı bulunan, hem tarihi hem de kurmaca kişilerin yer alabildiği bir roman türü olarak tanımlayabiliriz. Tarihi roman, tarihi sıkıcı bulan okurlara tarihi sevdirebilir, fakat sorumluluk da gerektirir. Tarihi romanın, tarihi gerçekliklerle uyuşması, nitelikli olması gerekir. Nabokov’un dediği gibi: “Emma Bovary denen kız hiç yaşamadı, Madame Bovary kitabı ise sonsuza dek yaşayacak.”

“Geçmiş Zamanın İzinde” bölümünde bu sayımızda sizlerle alışılmışın dışında buluşuyoruz. Tarihi roman alanında nitelikli eserleriyle isminden oldukça fazla söz ettiren, bu sayımızdan itibaren bu bölümümüzde yazılarını okumaktan zevk alacağımız Beyazıt Akman’la tarihi, tarihi romanları, karşılaştırmalı edebiyatı, Batı’daki İslam algısını ve İslamofobiye konuştuk.

Beyazıt Bey, ilk romanınızda Fatihî, İstanbul’un fethini anlattınız. İkinci romanınız Endülüs’le ilgili. Son romanınızda Osmanlı İmparatorluğunu kuran, ona adını veren kahramanın hikâyesini ele alıyorsunuz. Bir akademisyen olarak tarihî roman yazma serüveni nasıl başladı, anlatır mısınız?

Ben kendimi Batı’da Doğu’yu keşfeden biri olarak görüyorum. Bundan on iki yılı aşkın bir süre öncesine dayanıyor bu serüvenin başlangıcı. 2004’te Amerika’ya Batı Dilleri ve Edebiyatları alanında master için gittiğimde insanların benim Türk ve Müslüman kimliğim hakkındaki önyargıları beni bu işin tarihsel sürecini araştırmaya itti. Üniversite mezunu Amerikalıların bile Türkiye’den geldiğimi duyduklarında bana sordukları şeyleri anlatsam, abartıyor dersiniz. Develere mi biniyordum, piramitlere yakın mı yaşıyordum, benim gibi eğitilmiş biri nasıl Müslüman olabiliyordu? Genel anlamda iş İslam’a geldiğinde resim daha da kötüydü. 11 Eylül sonrası iş iyice çığırından çıkmıştı. Müslümanlığın tarihini Amerika’da daha çok hapisanelerdeki

siyahi ırkla özdeşleşen Nation of Islam'dan öğrenen bazıları ise yine bu hareketin kurucusu Elijah Muhammed ile Efendimiz (s.a.s.)'i karıştıracak kadar ileri gidebiliyorlardı. İşte Batı Edebiyatı'ndaki Türk-İslam algısı konulu akademik çalışmalarım bu şekilde başladı. Yani, neden bizi böyle tanıyorlar? 'Müslüman Türk,' Amerika'nın genelinde hâlâ daha en iyimser şekliyle oryantalist ve mistik, en kötü şekliyle de terörist, radikal dinci kavramlarıyla eşdeğer hâlde düşünülüyor. Sonra da kendime kızdım, sanki ben çok mu iyi biliyordum kendi tarihimi? Fazla uzatmayayım, bir İngiliz Edebiyatçısı olarak bu konuyu araştırdığımda 29 Mayıs 1453'ün yani İstanbul'un fethinin bir milat olduğunu gördüm. İnsanlık tarihinin belki de en büyük algı operasyonu o zaman başlıyor çünkü! Konstantinopol Türklerin eline geçtiğinde Batılı bir seyyah, 'Bugün dünyanın son günü,' diye yazıyordu. 'Medeniyet namına bildiğimiz her ne var ise bugün bitti ve güzel şehrimiz barbar Türklerin eline geçti!' İşte ben de beş yıllık bir araştırmanın ardından o tarihin aslında insanlık ve medeniyetler tarihi namına nasıl bir milat olduğunu 'Dünyanın İlk Günü'nünde anlatmaya çalıştım. Sonra yine bu süreçte yeniden keşfettiğim Endülüs'ü, adını aldığı sultanın hikayesiyle yoğun olarak anlattım. Son olarak Osman geldi. Akademik araştırmalarımda keşfettiğim dünya o kadar göz kamaştırıcıydı ki bunları romanlaştırarak daha geniş kitlelere ulaşabileceğime inandım.

Peki, neden Osman? Özellikle de sıralamada Yavuz ve Kanuni varken...

Kendimi Batı'da Doğu'yu keşfeden biri olarak görüyorum. Bundan on iki yılı aşkın bir süre öncesine dayanıyor bu serüvenin başlangıcı. 2004'te Amerika'ya Batı Dilleri ve Edebiyatları alanında master için gittiğimde insanların benim Türk ve Müslüman kimliğim hakkındaki önyargıları beni bu işin tarihsel sürecini araştırmaya itti.

Açıkçası Amerika'da Osmanlı Klasik Çağı'nı romanlaştırmaya giriştiğimde kafamda ilk beliren romandır Osman Gazi'nin hikâyesi. Belki de kendi tarihimi ve kültürümü yabancı topraklarda yeniden keşfederken tüm efsaneyi başlatan insanın hikâyesi beni inanılmaz cezbediyordu. Ama yukarıda da özetlediğim gibi, Fatih'in hikâyesi Doğu-Batı ikilemi bağlamında beni daha çok meşgul etmişti... Endülüs'e ise bir kere girdikten sonra o romanı da yazmadan edemedim. Üçleme artık ne olursa olsun Osman'la devam etmeliydi, hikâyenin başına dönmeliydim. Ve o dönemi araştırmaya başladığımda günümüzle olan bağlantıları beni daha da motive etti. Yeni Türkiye'nin kuruluşunda yeni bir imparatorluğun kuruluş hikâyesinden öğrenecek çok şeyimiz var... Osman'ın önce bir gazi alp, sonra da Osman Bey oluşu, Şeyh Edebalı'nın dergahın-

daki insan-ı kâmil olma serüveni derken ortaya iki ciltlik bir epik çıktı. Şövalye Mihal, Marko Polo ve elbette Yunus Emre'nin de söyleyecekleri vardı... Yavuz'u ve Kanuni'yi yakın zamanda yazmayı düşünmüyorum; her kesim de söylenileceği söyledi gibime geliyor, herkes eteğindeki taşları döktü. Ben her zaman yazılmayanı yazmak istedim. Şimdi çok var ama Fatih'i yazmaya giriştiğimde ortada popüler bir tek fetih romanı dahi yoktu.

Tarih, olaylarla; edebiyat, olayların etkileriyle, sarsıntılarıyla ilgilenir. Edebiyat, bilgi aktarmaz, yorumlar, nüfuz ederek o olayın arkasındaki insani yanları ortaya çıkarır. Tarih, edebiyatın sadece malzemesidir; o, oradan kendi dünyasını kurar. Romanlarınızda gerçeğe mi yoksa kurmacaya mı daha çok önem verirsiniz?

Bu soru tarihî romanların vazgeçilmez sorusudur. Her söyleşimde muhakkak şöyle sorular gelir: 'Bu karakter gerçekten yaşadığı mı? Şu olay gerçekten böyle oldu mu?' soruları. Öncelikle şunu söyleyeyim: Ben her şeyden önce bir akademisyenim ve bende bir nevi meslek hastalığı var; her şeyi en ince ayrıntısına kadar araştırmadan yazamama hastalığı. Yani bir olayın gerçekliğine önce kendim ikna olmalıyım ki onu yazıya dökülebeyim. Üstelik şimdiye kadar ortalama dört yılda bir eser vermişim. Bu sürecin çoğu araştırmaya gidiyor. İlk romandan örnek vermek gerekirse sadece Fatih'in madalyonları üzerine okuduğum doktora tezlerinin sayfaları binlerce sayfayı aşar. Romanda ise o madalyonlardan belki bir paragraf bahsedilir. Son romanda ise Şeyh Edebalı'nın ve Yunus Emre'nin dergâh kültürünü yansıtabilmek için okuduğum yüzü aşkın eseri burada yine ufak bir örnek olarak verebilirim. Yani ben hiçbir zaman yazar tarihi kafasına göre eğer, buker, diyemem. Tarihî romanlarda hiçbir türden beklenmeyecek derecede bir millî sorumluluk bilinci gerekir. Ama tüm bunları söylemekle birlikte, bunların hiçbiri tarihî roman yazmaya yetmez! Aksi taktirde edebiyatı tarihten ayıran bir şey kalmaz. Bu anlattıklarımızın hepsi de gazeteci gerçekliktir, 'üçüncü sayfa gerçekliği' gibi, basit, ham gerçeklik. 'O bunu öldürdü, şu bunu yaraladı' gerçekliği. Edebiyatı ise aslolan daha derin, çok daha felsefi bir gerçekliktir, ki biz buna 'hakikat' diyebiliriz. Tarihî roman okurlarının eserinde aramaları gereken şey işte bu haki-

kattir. Örneğin çok sevilen karakterlerimden biri olan Yeniçeri İskender belki bizzat yaşamamıştır ama onun gibi yüzlercesi, niceleri gelmiş geçmiş-tir ki işte bu hakikatin ta kendisidir!

Kurmaca (öykü, roman) ister bire bir yaşananları, gerçekleri anlatsın, ister düşsel bir evreni yansıtsın, sonuçta, bütün bunlar yazarın disiplininden geçer ve onun müdahaleleriyle oluşur. Yazar, bilgileri, belgeleri, duyguları, durumları, kendi dünyasında estetize eder ve sanatın diline dönüştürür. Tarihin gerçekleri, romanın gerçekleri ile ne ölçüde bağdaştırılabilir?

Burada kilit kelime zannederseniz 'kurgu'da saklı. Yani tarihî romancı olayları öyle bir kurgulamalı ki bu kurgu ne tarihî gerçekliğe halel getirsin, ne de kitabı sevimsiz bir tarih kitabı hâline soksun! Tarihî roman kuramıyla -ki bu işe çok kafa yordum- başınızı ağrıtmak istemem ancak şöyle bir örnek vereyim: Dört ayaklı bir masaya uzaktan baktığınız zaman sadece iki ayağını görürsünüz. Ama bu, o masanın iki ayak üzerinde durduğu anlamına gelmez. Siz görmeseniz de bilirsiniz ki o masanın dört ayağı vardır ve bu tam anlamıyla bir gerçekliktir. Tarih size bazen iki ayak, bazen de bir ayak verir. İşte romancı o masayı dört ayak üzerine bindirir, üzerine bir örtü serer, bir meyve sepeti yerleştirir. Hayal gücünün gerçeklik ile birleştiği, kaynaştığı noktadır bu. Tarihî roman da aynı şekilde boşlukların gerçekliğe zarar vermeyecek ölçüde yaratıcı hayal gücüyle doldurulması, işlenmesidir.

Kurmaca dediğimizde, gerçekliğin bizzat kendisiyle değil yazarca tasarlanmış, planlanmış yeni bir dünyayla karşı karşıya olduğumuzu biliriz. Okur olarak kurmaca bir yapıtı elimize aldığımızda ilk elde bize yansıttığı dünyanın gerçeklikle örtüşüp örtüşmediğini sorgulamayız. Bir öykü ya da romanın bir tarih kitabı olmadığını bilir, kabulleniriz. Tarih sizin için nasıl bir anlam ifade ediyor? Tarihî romanı, tarih anlatmak amacıyla mı tercih ettiniz?

Bu soruya şu şekilde cevap vereyim: Bizde ne yazık ki tarih her zaman ideolojik bir savaşın silahı olarak kullanılmış ve bu anlamda çok suistimal edilmiş. Özellikle Osmanlı tarihi birtakım sözde aydınlar tarafından her zaman Cumhuriyetin, Batı medeniyetinin antitezi olarak resmedilmiş. Harem romanları, barbar sultanların başını çek-

tiği egzotik ve despot ana karakterler vesaire her zaman bu ideolojik savaşta kukla gibi kullanılmış. Bu, işte oryantalizm dediğimiz şeyin ta kendisi. Bu yüzden okur, doğal olarak eline bir tarih romanı aldığı zaman işkillenir, huysunur olmuş. ‘Acaba bu yazar da benim değerlerimi hakir mi görecek?’ şeklinde bir antipati ile esere yaklaşır olmuş. İşin trajik yanı, son dönemde sayıları artan, muhafazakâr yazarların eserlerindeki kalitesizlik, altı ayda bir yayınlanan Osmanlı tarihî romanları da madalyonun öbür yüzü. Karakterin eline kılıç tutuşturana, ağzına da bir iki beylik laf sokuşturanlar roman yazdım sanıyor. Hâlbuki asıl iş bunu ayağa düşürmeden, yani estetik değerlerden ödün vermeden, hakkaniyetli hikâyeler kurgulayabilmektir... Didaktiklik meselesi daha çetrefilli bir soru. Aslında Harry Potter da okusanız belirli bir ideoloji havuzunda yüzüyorsunuz demektir. Ama insanlar kendi tarihimizin dışlanmasına ve reddi mirasa o kadar alışmışlar ki, siz hakkaniyetli ve olumlu bir şeyler söylediginizde, adınız ‘Osmanlıcı’ya çıkıyor, eserlerinizi de hoyratça ‘didaktik’ diye etkileyiveriyorlar.

Bilimin, uzmanlaşmaların bu kadar ilerlemiş olduğu çağımızda uzmanlık eserlerinin yanı sıra uzman olmayan kişilerin de anlayabileceği gibi yazılmış bilim kitapları varken edebiyat meraklıları hâlen edebî eser peşindedir. Örneğin rahat anlaşılır tarih ve psikoloji kitapları varken tarihsel ya da psikolojik roman okurlarının azımsanmayacak kadar çok olduğunu görüyoruz. Sizce bunun sebebi nedir?

Hikâye, tüm kitapların, tüm türlerin anasıdır. Anlatım sanatı dediğimiz şey insanın varoluşundan bugüne gelen, insanoğlunun en büyük hazinelerinden biridir. En kötü hikâye, en iyi, en sade bilim kitabından daha rahat ve ilgiyle okunur. Edebî türler içinde de bu işin anası romandır. Bu, asırlar önce destan ve mitlerdi. Günümüzde ise aslında bunun evrimleşmiş hâli sinemadır. Amerika’daki bir arkadaşım espriyle karışık eğer bir olay Hollywood’da film olmadıysa onu gerçekleştirmiş saymam, derdi... Plato bundan asırlar önce ‘Hikâye anlatanlar topluma hükmederler,’ diye boşuna söylememiştir.

Edebiyat tarihine baktığımızda Tolstoy’un Savaş ve Barış, Victor Hugo’nun Sefiller, Umberto Eco’nun Gülün Adı, Amin Maouf’un Semerkant; bizde ise Kemal Tahir’in Devlet Ana, Tanık Buğra’nın Küçük Ağa, Orhan Pamuk’un Beyaz Kale tarih ve edebiyat bağlamında nitelikli diyebileceğimiz eserlerden bazılarıdır. Sizin okuduğunuz, beğendiğiniz tarihî romanlar hangileridir?

Bahsettiğiniz eserler silsilesinde sizin iyi bir edebiyat okuru olduğunuzu görüyorum ve sizi tebrik ediyorum. Ancak o sıralamada ne yazık ki Orhan Pamuk’un Beyaz Kale’sine şerh düşmek durumundayım. Benim Adım Kırmızı deseniz, katılıyorum; büyük işçilik ve aşk vardır o romanda. Değme sanat tarihçilerinin minyatür sanatı hakkında yazmadıklarını Pamuk, Benim Adım Kırmızı’da büyük bir aşkla romanlaştırmıştır. Ama öte taraftan Beyaz Kale oryantalizmin en sıradan, en bayat örneklerinden biridir ve bir Türk yazarın bunu Osmanlı tarihine yapması sırtımızdan saplanan bir hançerden farksızdır... Benim sevdiğim yazarlara gelince; elbette Klasik Rus Edebiyatı’ndan Dostoyevski’nin Suç ve Cezası, ki o romanın Raskolnikov’u tüm edebiyat tarihinin en iyi karakteridir, İngiliz Edebiyatı’ndan tarihî roman sanatı açısından Sir Walter Scott, günümüz Amerikan yazımından George R. R. Martin; akademisyenliği yazarlıkla örtüşmedeki başarısı bakımından Umberto Eco, kendi yazın dünyamızdan Peyami Safa, Atilla İlhan, ve Halikarnas Balıkcısı ve sizin de bahsettiğiniz Tanık Buğra ve Kemal Tahir kütüphanemin başucundadır. Ken Follet, Robert Graves ve Alexander Duma da tarihî romanın pirleri arasında sayılabilir.

Farklı edebiyatlarda kültür kökenli metaforları keşfetmek şüphesiz edebiyat bilgi donanımı kadar kültür bilgisini de gerektirmektedir. Edebiyatı anlamak, söz konusu sosyal ve kültürel alanda iz bırakmış gerçeklik-yorum örneklerini fark etmektir. Komparatistik (karşılaştırmalı edebiyat), karşılaştırmalı kültür bilimine de katkıda bulunabilir. Sizin karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarınız olduğunu biliyoruz. Bu çalışmalarınızdan bahseder misiniz?

Bir Türk akademisyen çok iyi Türk edebiyatı çalışabilir, ya da bir İngiliz çok iyi İngiliz edebiyatı çalışabilir. Ve bunlar gereklidir de. Ama daha da zor ve kuşatıcı olan, bu toprakların değerlerini ve ihtiyaçlarını düşünerek farklı edebiyatlara bakabilmektir. Kendi alanım özelinde konuşursak, ben Doğu'dan Batı'ya bakan biri olarak kendimi değerlendiriyorum. Aslen İngiliz dili ve edebiyatçısıyım ama hiçbir zaman Hamlet üzerine psikoanalitik değerlendirmeler yapmaya ya da, örneğin, Charles Dickens romanlarının kurgusunun mükemmeliyeti üzerine bir şey çalışmayı düşünmedim. (Bu, İngiliz emperyalizmine katkıda bulunmak olurdu, Allah korusun!) Amerika'daki daha ilk yıllarımda gördüm ki bunu elin İngiliz'i, Amerikalısı zaten yapıyor ve onlarla bu konuda yarışmak hem çok zor, hem gereksiz. Peki onların yapamadığı ya da bizim bu alana özgün katkımız ne olabilir? Bir Müslüman'ın, bir Türk'ün bakış açısıyla Shakespeare'e bakmak mesela. İşte bu hem özgün, hem de faydalıdır. Ben de bir düzine yıldır bunu yapıyorum. Shakespeare'deki Türk-İslam algısı, İngiliz-Osmanlı ilişkileri, Amerikan kültüründe İslam'ın yeri... Bu başlıklar çoğaltılabilir. Karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları, her iki alana da, yani hem Türk-İslam kültürüne hem de Batı kültürlerine vâkıf olanlar tarafından yapılabilir bir iş çünkü.

Batı'daki Türk-İslam algısı hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Genel anlamda Batı'daki İslam algısının analizi (ve doğal olarak da sentezi) Edward Said tarafından 1978'deki o efsanevi çalışması Oryantalizm'le yapıldı. O günden bu yana, yaklaşık 40 yılda bu alanda çok yol alındı. Ancak Said'in bir kör noktası var ve o alan hâlen daha tam anlamıyla çalışılmadı. O da bu genel resimde Türklerin rolü, Osmanlı'nın Batı algısındaki yeri... Ben araştırmalarımda bu alandaki eksikliği

kapatacak araştırmalar yapmaya çalışıyorum. Bu anlamda önemli nüanslar var. Örneğin 'terörist Müslüman' algısı ile 'barbar Türk' imgesi kimi zaman örtüşüyor gibi görünse de, tam olarak aynı şeyler değil. Ya da harem'in egzotik ve mistik algısı ile kaleşnikoflu İŞİD'li kadın teröristler birbirinden tamamen farklı algılandırmalar. 11 Eylül sonrası Müslüman algısı ile 29 Mayıs 1453'te başlayıp Orta Çağ boyunca devam eden 'Türk belası' algısı da kesinlikle aynı şeyler değil. Bu alanda çalışmalarım devam ediyor.

■ Beyazıt AKMAN

1981, Kastamonu doğumlu. Lisansını Boğaziçi ve ODTÜ'de yüksek şerefle tamamladı. 2004'te Fulbright bursiyeri olarak Amerika'ya gitti. Illinois State Üniversitesi'nden 2006'da master derecesini, 2012'de "Batı Edebiyatı'nda İslam Algısı ve Türkler" teziyle doktorasını aldı, üniversitede dersler verdi. 2010'da Washington'daki Smithsonian Enstitüsü'ne araştırmacı olarak kabul edildi. 2012-2014 arasında New York Üniversitesi, Geneseo'da Dünya Edebiyatı ve İslam, Osmanlılar ve Batı konularında dersler verdi. Amerika'da on yıl yaşadıkdan sonra 2014'te Türkiye'ye kesin dönüş yaptı. Halen Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde Batı Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü'nü yürütmektedir. Akman'ın Fatih'i ve Fetih'i anlatan, ilk romanı Dünyanın İlk Günü 2009'da yayınlandığında büyük bir ilgi görek kısa sürede bir kült haline geldi ve Türkiye'de tarih sinema ve dizilere de esin kaynağı oldu. Yazar 2012'de üç yıllık bir araştırmanın ardından II. Bayezid ve Endülüs dönemi romanı Son Sefarad'ı yayınladı. Yazarın en son araştırmalar ışığında dört yıllık bir çalışmanın ardından kuruluşu romanlaştırdığı Osman: Aşk ve Savaş adlı romanı iki cilt halinde 2016'da okuyucularla buluştu. Tarihi romancı ve akademisyen Akman, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 2015 Uluslararası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Büyük Ödülü'ne layık görülmüştür.

HAC TEVHİDİ YENİDEN ANLAMAK

Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

MEKKE, arzla semanın, yerle göğün, şehadet âlemiyle gayp âleminin buluştuğu yerdir. Allah Teala son olarak buradan bir insanı seçmiş ve onun vasıtasıyla insanlıkla konuşmuştur. Mekke vahyin rahmi ve beşiğidir. Vahiy burada ete, kemiğe bürünmüş, burada büyümüş gelişmiştir. Kut-sal burada tecelli etmiş, gayp burada kendini ifşa etmiştir.

Bu coğrafya, doğal güzelliklerden mahrum bir yerdir. Neredeyse hiç yeşili olmayan, kayalık dağlar ve vadilerden meydana gelir. Ne yeşillerle, çiçeklerle bezenmiş bağları, bahçeleri ne de içlerinden nehirler, ırmaklar çağıldayan ağaçlarla süslü ovaları vardır. Dolayısıyla bu doğal yapısıyla insanın buraları sevmesini sağlayacak

gözle görülür hiçbir neden yoktur desek, mübalağa etmiş olmayız.

Ama Allah Teala buraları bütün Müslümanlara sevdirmiştir. Mukaddes beldeler müminlerin âdeta gözbebeği yerlerdir. Hep buraları ziyaret etmenin arzu ve iştiağını yaşarlar.

Tarihte olduğu gibi günümüzde de milyonlarca insan Mekke'ye, Medine'ye gitmek için can atmaktadır. Çünkü bu mekânlar onların hülyalarını ve rüyalarını süslemektedir. Bu asırlardır devam eden bir yolculuktur. Nesilden nesile, kuşaktan kuşağa aktarılan bir sevdadır. İşte Allah Teala bir şeyi sevdince böyle sevdirmekte, yüceltince böyle yüceltmektedir. Aynı Allah Rasulünü sevdiği gibi...

O, yetim olarak doğmuş ve yetim olarak büyümüştü. Sıradan bir çocuk ve genç olarak ömrünün ilk yıllarını geçirmişti. Yetişkinliğinde de Hz. Hatice validemize güvenilir kişiliği dolayısıyla ticaret konusunda yardımcı olmuştu. Allah Rasulü'nün hayatı boyunca ne krallar gibi sarayları, köşkleri, ne de Karunlar gibi servet ve hazineleri olmuştur. Ama Allah Teala kırk yaşlarında onu seçmiş ve inananlara onu sevdirmişti. O, tarihte olduğu gibi günümüzde de milyarlarca müminin sevgisine ve muhabbetine mazhar olmuştur. İşte Allah bir kimseyi sevince, onu insanlara böyle sevdirebilir.

Mekke tevhidin merkezi. Dolayısıyla hacı burada tevhidini yeniden anlamaya çalışır. Allah Rasulü

Hac, insan hayatının bir özeti gibidir. Çünkü hayat da anne rahminden başlayan bir yolculuktur. Allah'tan başlayan ve yine sonunda O'na varan bir yolculuk. Nitekim ayetlerde sık sık bu yolculuğa vurgu yapılır, böylece insan varacağı yeri unutmaması için uyanık tutulmaya çalışılır.

asırlar önce putları burada yıkılmıştı. Ama insandaki putlaştırma zaafı sona ermemişti. Her çağ, kendi putlarını üretmeye devam etmektedir.

Putlar kimi zaman maddi formlara, heykellere bürünür. Kimi zaman da insanın nefsi ve ölçü tanımaz hırsları, arzuları olur. Bunlar hayatın biricik gayesi hâline gelir. İnsan bütün himmetini ve gayretini bunlar uğruna harcar. Şehvet, şöret, servet, makam ve mevki davası Allah rızasının önüne geçer. Allah sevgisi ve O'nun buyruklarına tabi olma arzusu, gittikçe önemini kaybeder, hatta tali bir konu hâline gelir. İşte tevhidin merkezi Mekke'de hacı aday, iç dünyasında putlaşma eğilimi gösteren bütün bu duygu ve saplantıları terbiye etmeye çalışır.

Her ibadetin kendine has bir özelliği, bir yapılış tarzı vardır. Mesela namaz kulun kıyam, rükû, secde vb. belirli hareketlerle Rabbinin olan tazimini ifade etmesidir. Oruç, insanın yeme, içme ve cinsel beraberlikten kendini alıkoyması, bu şekilde Rabbinin buyrugunu yerine getirmesidir. Birçok sembolik anlamı olan kurban ise belirli hayvanların kanının akıtılmasıdır.

Hacca gelince, bu ibadetin de bir temel özelliği, bir karakteri vardır. O da 'yürüyüş' yani hep hareket hâlinde olmak dikkati çekmektedir. Mesela bu kutsal yolculuğa Medine'de Allah Rasulünü ziyaretle başladığımızı düşünelim. Bu yolculuk, Mikat'ta ihrama girerek Kâbe'ye varmak, burada tavaf et-

mek, ardından sa'y etmek, hac günleri gelince Arafat'a çıkmak, ardından Müzdelife'ye varmak, Mina'da şeytan taşlamak, tekrar ziyaret tavafı ve sa'yla devam eder. Görüldüğü gibi bu ibadette hep bir yerden başka bir yere intikal vardır.

Hac, insan hayatının bir özeti gibidir. Çünkü hayat da anne rahminden başlayan bir yolculuktur. Allah'tan başlayan ve yine sonunda O'na varan bir yolculuk. Nitekim ayetlerde sık sık bu yolculuğa vurgu yapılır, böylece insan varacağı yeri unutmaması için uyanık tutulmaya çalışılır. Mesela Kur'an'da şu ifadenin tekrarlandığını görüyoruz: 'Dönüş, ancak Allah'adır' (bk. Nur, 24/42; Mü'min, 40/3.)

Tavaf, Kâbe'nin etrafında bir yürüyüştür, ama tavaf yapan hacının kalbi hep Allah'a yürür. O'nun rızasını arar. Sa'y etmek, Safa ve Merve tepelerine doğru bir seyirdir, ama burada hacının esas seyri Rabbinindir. Arafat vakfesi Mekke'den başlayan bir intikaldir, ancak esas intikal kalpte Allah'a doğru olur.

Safa ve Merve tepelerine tırmanırken nefesimiz zorlanır gibi olur. Hayat yolculuğunda da zaman zaman yokuşları aşmak mecburiyetinde kalır, nefesimizin zorlandığını hissederiz. Ama mutlaka hayat şavtını tamamlamamız, ölme değin teslimiyet şuuruyla yolumuza devam etmemiz gerekir. (bk. Âl-i İmran, 3/102.)

Hayat yolculuğu hep bir koşuşturmacadır. Ama zaman zaman durup dinleniriz, kendimizi hesa-

ba çekeriz. Ne yaptık, ne yapıyoruz, ne yapacağız? Ve sonra kal-kar yolumuza devam ederiz. Birini bitirir, öbürüne başlarız. Ama her hâlükârda sevgiyle, ümitle, teslimiyetle Rabbinize yürürüz. (bk. İnşirah, 94/7-8.)

Hac yolculuğu da böyledir, Arafat'ta Müzdelife'de vakfelerde durur, geçmişimizi, geleceğimizi muhasebe ederiz. Ama vakfeleri tamamlar, haccın diğer menasikini yapmaya devam ederiz, Rabbinize olan yolculuğumuzu sürdürürüz.

Hac ibadeti, görünüşte bir Müslüman'ın fiziksel olarak bir yerden başka bir yere göçmesidir. Ama esas göç, hacının iç dünyasında masivadan Allah'a yönelik olur. Allah'tan gelen insan yine O'na yürür. Nasıl ki tavafta başladığımız yere dönüyorsak, Allah'tan aldığımız 'nefha' ile hayata başladık, yine O'na döneceğiz. (bk. Hicr, 15/29; Bakara, 2/156.) Gönül hayatımızda hep Allah'a döneriz, sonunda da bütün varlığımızla zaten O'na döneceğiz.

Aslında Allah'a yürüyüş, mümince bir hayatın temel özelliğidir. Ölüme değin devam eder. Ama bu, bütün ibadetlerde olduğu gibi hacda yoğunlaşır. Hacdaki menasik ve nafile ibadetler deruni hayatta kalıcı izler bırakır. Allah'ın huzurunda olma, müminin psikolojik dünyasını iyice sarar. Hayat bütün yönleriyle manevi bir renk, dinî bir boyut kazanır.

'Allah'a yapılan yolculuk', bir başka açıdan 'Allah'la beraber' olma yolculuğudur. 'Maiyyet' şuuru

içerisinde O'na doğru bir yürüyüşür. Allah'ın bizimle beraber olması mümine verilebilecek en büyük müjdelere dendir. (bk. Hadid, 57/4; Bakara, 2/153; Nahl, 16/128.) Allah'ın bizimle beraber olması, bizim Allah'ın murakabesi altında olduğumuz hissini yaşamamızıdır. Hepimiz zaten Rabbimize yürüyoruz. 'O'na yürüyüş' ve 'O'nunla beraber yürüyüş' birbirinden ayrılmamalıdır. Çünkü 'Allah'la beraber' yürüyüş, 'Allah'a yürüyüş'ün bir teminatıdır. 'Allah'a olan' yolculuk eğer 'Allah'la beraber olma' yolculuğundan kopuksa, bu yürüyüş insana bir fayda sağlamayacaktır. Aksine -Allah korusun- insanın hüsraniyle sonuçlanacaktır.

Bu yürüyüşün esas gayesi, Allah Teala'yı 'veli' edinmek ve O'nun 'velileri' arasına girmektir. (bk. Yunus, 10/62; A'raf, 7/196.) O'nun dostları, kayırdıkları, koruduklarından olabilmektir. Ahiret'te de eşsiz şefkat ve merhametiyle O'nun ağırlamasına, selam ve esenlik temennilerine mazhar olabilmek (bk. Fussilet, 41/32; Yasin, 36/58.), 'mukarrebîn'den, Allah'a yakınlardan olma şerefine ermektir. (bk. Vakı'a, 56/11.)

Hac yolculuğu, Kur'an'ı yeniden keşfetme imkânını sağlar. Çünkü Mekke ve Medine, vahyin doğduğu, büyüdüğü ve kemale erdiği yerdir. Bu beldeler Kur'an'a beşiklik etmiştir. O yüzden müminler, bu emin beldenin taşında, toprağında Kur'an'ı görür, Kur'an'ı yaşarlar. Göklerin, yerlerin, dağların, çöllerin vahiyle sarmaş dolaş olduğunu hissederler. Âdeti her taraftan onun kokusunu alırlar. Baktıkları her yer, onlara Yüce Kur'an'ı ve onun tebliğcisi Allah Rasulünü hatırlatır.

Mukaddes yolculukta Kur'an'la olan ilişki, sadece hissi boyutta kalmaz, bilgi boyutuna geçer. Çünkü hacı adayı Kur'an'ın doğduğu ve tamamlandığı mekânda yaşamaktadır. Vahyin son hikâyesinin yazıldığı yerlerde bulunmaktadır. Vahiy bu bölgede ete kemiğe bürünmüş ve Kur'an hâline gelmişti. Kur'an bu topraklarda yeni bir hayat ve yeni bir medeniyet inşa etmiştir.

Hacı adayı, burada Kur'an'la yeniden tanışır, vahyin nazil oluşunu yeniden keşfeder. Okudukça ayetlerdeki incelikler açıklığa

kavuşur, saadet asrı zihninde bir başka canlanır. Mekke'de Mekki ayetlere, Medine'de Medeni ayetlere yoğunlaşır. Böylece Kur'an'ı kendi yerinde, kendi yurdunda anlamının farklılığını yaşar.

Bedir, Uhut, Hendek ve Tebuk savaşlarında Allah Rasulü'nün komutasında ilk Müslümanların verdiği destansı mücadeleden dersler çıkarır. Allah yolunda fedakârlığın ve adanmışlığın ne demek olduğunu yeniden keşfeder. O'nun katında yücelmenin ve ebedî saadete ermenin şifrelerini çözer. İlk İslam davetinin hatıralarının yaşandığı mekânları ziyaretinde ilgili ayetlerle irtibat kurar. Hudeybiye'de Fetih suresinin inceliklerine muttali olur. Uhut'ta Âl-i İmran suresinin ilgili ayetlerini tefekkür eder. Medine'de Tevbe suresi üzerinde yeniden düşünür.

Hac vesilesiyle, müminin İslami hayatın aşkla yaşanacak bir hayat olduğu konusundaki kanaati keskinleşir. İslam'ın yayılması uğruna gösterdikleri eşsiz fedakârlıkları okuyarak ashabı tanımaya çalışır. Maldan ve candan geçmenin ne demek olduğu üzerinde yeniden düşünür. Böylece dinin muhabbetle bağlanmayı ve adanmayı gerektirdiği düşüncesi iyice pekişir.

Burada tevhit, adalet ve esenlik uğrunda bir mücadele verilir. Toplumda bu değerlerin egemen olması hedeflenir. Mümin, ilham ve enerjisini böyle üst bir bilinçten ve davadan alır. Bu üst bilincin kesintiye uğramaması gerekir. Çünkü aksi bir durum, mümince heyecanının körelmesi ve tükeniş demektir. Onun nazarında hayat Allah yolunda bir ceht ve cihat, ilâ-yı kelimetullah uğruna bir gayret ve fedakârlıktır.

Kutsal Yolculuk

Murat KALIÇ

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzman Yardımcısı

RABLERİNİN emrini yerine getirmek ve rızasına nail olmak için uzun zamandan beri hacca müştak olan Müslümanlar; “Lebbeyk Allahümme lebbeyk” nidalarıyla arzın merkezi, şehirlerin anası Mekke’ye ve bu kutlu beldeyi anlamlı kılan Kâbe’ye kavuşmak için yola revan oldular. Fakat bu yolculuk her zamanki gibi alelade bir yolculuk değildi. Yaratanın, peygamberi vasıtasıyla bize öğrettiği belli semboller ve bu remizlerin altında yatan ulvi manaların barındığı bir seferdi bu sefer.

İlk olarak, dünyevi her şeyden soyunarak ve soyutlanarak insana ölümü hatırlatan ve ölümün değışmez beyaz giysisinin kadim parçaları izar ve ridaya büründü tüm müminler. Üzerindeki elbiseyi çıkararak beyaz bir bez parçasına sarınan Müslümanlar, dünyaya dair ne kadar ağırlık varsa onu da arkalarında bıraktılar. Bu külli soyunuş, ayağı çıplak başı açık mümine, tek menziline Rabbi olduğu gerçeğini hatırlattı. Dünya üzerinde sert adımlarla yürüyen insan böylelikle, vücudundaki tek bir kılı, tabiattaki bir tek otu bile koparamamanın zarafetine ulaşacak yolun ilk adımlarını arşınlamaya başlamış oldu.

Yaptığı niyet ile Allah’a yönelip rotasını tayin eden ve ondan gayri tüm yollara set çeken mümin, kıldığı ihram namazı ile yaratanın çağrısına icabet etmiş ve ardından getirdiği telbiye ile de bu kutlu seferi tescil ve tebşir etmiştir. Vatanından uzaklaşıp günde beş defa teveccüh gösterdiği, maddenin mana ile anlam kazandığı mekân olan Kâbe’ye yaklaşan Müslüman için sevinç gözyaşı döktüğü bundan daha güzel ne olabilir ki...

Yillardır bekledikleri sevgiliye,

Kâbe'ye yaklaştıkça artan sevinç ve heyecan, onu ilk kez dünya gözleriyle görmeye artık tarifi imkânsız bir hâl almış ve bu duygu insanın tüm benliğini kaplamıştır. Dudaklardan dökülen hamd, şükür ve dua ifadeleriyle gözlerini Kâbe'den almayan Müslümanlar, tavaf alanına girip dünyanın farklı iklimlerinden gelen kardeşleri ile birlikte eşyanın ardındaki hakikatin en güzel tecellilerinden biri olan Haceru'l-Esved'i selamlayarak, zerreden küreye habbeden kubbeye her şeyin bir şey etrafında deveran ettiği hakikatının en önemli tezahürü olan tavafa başladılar. Mültezem'e, Hicr'e ve Rûkn-i Yemani'ye konuk olarak icra edilen tavafı oluşturan her bir şavt, kişinin kendi nefesine ve hakikat olan Rabbine dönüşünü ifade ediyordu.

Tavafın ardından kılınan namaz ve içilen zemzem ile dünyevi cendereden çıkıp sükûnet perdesinde karar kılan ruh, her türlü bela, musibet ve sıkıntının en güzel ve kil olan Allah'a havale edilmesinin maruf sembolü Hacer validemizin teslimiyetini resmeden sa'y ile kemale ulaşmıştır. Safa ile Merve arasındaki koşuşturmada âdeta kıyametin provasını yapan insan, her şeyden kaçıp uzaklaşmasına rağmen varacağı limanın tıpkı tavafta olduğu gibi Rabbi olduğunun idrakine varmış olarak aczini itiraf eder. Bununla birlikte, yine tavaf boyunca yapılan ıztuba ve remelde olduğu gibi sa'y sırasında yapılan hervele ile de kâfirler ve zalimler topluluğuna karşı Müslümanca duruşun nasıl olması gerektiğini lisan-ı hâl ile belli etmiş olur.

İhram bezine bürünerek tavaf ve sa'yini yapan muhrim, saçından bir tutam kesmekle "zikrû'l-cüz

Güneşin batmasıyla
bilişmenin yurdu Arafat'tan,
şuurlanmanın diyarı
Müzdelife'ye doğru akın
akın ilerleyen bembeyaz
bir yolculuk başlar.
Gündüzün güneşinde
Arafat'ı yaşayıp kulluğun
zirvesine ulaşan mümin,
gecenin karanlığında ise
yine Rabbi huzurunda
vakfede bulunarak günün
muhasibesini yapma
imkânı bulur.

iradetü'l-küll" (Belağat ilminde; bir bütünün parçasını zikredip bütünü kastetme sanatı) kabilinden, gerektiğinde başını da Allah yolunda feda edebileceğinin idrakinde olarak teslimiyet içerisinde ihramdan çıkar ve kendisine yasak olan fiiller artık mübah hâle gelir.

Kâbe ve etrafındaki şiarlarla müşerref olan Müslümanlar bundan sonra, haccın kendisine has kıldığı, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yüz bini aşkın Müslümana veda hutbesini irad ettiği ve Kâbe'nin Rabbi Allah'ın sonsuz rahmet ve mağfiretinin tecelligâhı olan Arafat'a doğru yeniden ihrama girerek terviye günü yola koyuldular. Akşam olduğunda Arafat'taki çadırlarına yerleşen müminler tezekkür, tefekkür ve tedebbürde bulunarak geceyi ihya ettiler. Ardından da yaratıcı bilip tanıma vakti arefe gününü anlamlı kılan, bilişme ve tanışmanın mekânında, gözyaşları ile yalvararak ve boyun eğerek tevbe-istiğfarda bulunup Rablerinden

günahsızlık beraatini almak için vakfeye durdular.

Güneşin batmasıyla bilişmenin yurdu Arafat'tan, şuurlanmanın diyarı Müzdelife'ye doğru akın akın ilerleyen bembeyaz bir yolculuk başlar. Gündüzün güneşinde Arafat'ı yaşayıp kulluğun zirvesine ulaşan mümin, gecenin karanlığında ise yine Rabbi huzurunda vakfede bulunarak günün muhasibesini yapma imkânı bulur. Takvayı azık edinen Müslüman, şeytanına atacağı taşları burada kendi elleriyle toplayıp heybesine koyarak takvanın yanına salih ameli de eklemiştir.

Müzdelife'nin ardından Hz. İbrahim'in Rabbine olan sadakatının ve Hz. İsmail'in teslimiyetinin resmedildiği emniyet mekânı Mina'ya doğru kararlı bir yolculuk başlar. Saçı-başı toza toprağa karışmış muhrim, şeytana ve avanesine atacağı taşların, kendi benliğindeki günah kirini de beraberinde söküp atacağına şuurundadır. Şeytanı taşlamakla yaratana bir adım daha yaklaşan insan, ihramlı iken bir karıncaya bile zarar vermezken Rabbinin emriyle kurban keserek kurbiliyetin şahikasına yerleşir. Her hâlükârda söz konusu Allah rızası olduğunda canını ve malını ortaya koyma konusunda hiçbir tereddüt yaşamayan mümin, kestiği kurbandan sonra saçlarını kazıtarak kendisinin de kurbanlık olduğunu İsmaili bir duruşla ortaya koyar.

Ardık bayramdır. Haccetmenin, hacı olma vasfına nail olmanın gönüllerde ve zihinlerde yarattığı bayram sevincinin yanında asıl bayram, hacı koruyarak bu kutsal yolculuğu kutlu bir ahiret yolculuğuna dönüştürmektir.

BU ism-i şerif insan akıl ve kavrayışının ötesinde bir ululuğu, bizim “muazzam” dediğimiz her şeyi yaratan, bildiğimiz bütün ululukların yoktan var edicisi yüce Allah’ın azametini ifade eder. “Emirlerine hiçbir şekilde karşı gelmek mümkün olmayan ve âciz bırakılmayan, zatının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu varlık” demek olur.

Rabbimizin sınırsız azametine iman etmek, O’nu tazim etmek demek O’na hakkıyla saygı göstermek, iç dünyamızda hiçbir varlığı O’nun gibi yüce adanmamaktır. Bu inancın zorunlu sonucu da O’na itaat edip emirlerine karşı gelmemek, O’ndan gelene şükredip nankörlük etmemektir: “Her kim Allah’ın nişanelerine tazim, hürmet gösterirse şüphesiz bu kalplerin takvasındadır.” (Hac, 22/32.)

Azameti anlayabilmek

Hakiki büyüklük Allah’a mahsustur. Yerde, gökte, bütün varlık içinde mutlak ve kusursuz büyüklük ancak O’nundur ve her şey O’nun büyüklüğüne şahittir. Vakıa suresinde neredeyse baştan sona kadar Rabbimizin kâinatın işleyişindeki güç ve azameti anlatıldıktan sonra surenin “O hâlde Azîm olan Rabbinin adını tespih et!” ifadesiyle sona ermesi bunca nimetlere şükredebilmek için Rabbimizi Azîm sıfatıyla zikretmek gerektiğini gösterir. Bu emrin gereği olarak Efendimiz namazda rûkû tespihlerinde “sübhan rabbîyel azîm” dememizi tavsiye etmiş, böylece bu şükürü günlük ibadetlerimizden bir parçası hâline getirmiştir.

Rabbimizin azametinin kâinata yansıyan tecellisi-

el-AZÎM:

Ululardan Ulu Azamet Sahibi

Fatma BAYRAM

ni aklımız nispetinde anlayabilmek için O’nun kâinattaki eserlerini incelemek gerekir. Kur’an sayısız ayetinde hep biz insanları buna davet eder. Yaratıcının azametine işaret etmesi açısından fizik ve tabiat bilimlerinin kıymeti de burada devreye girer. Bilgi ve tefekkür bu azameti kavramada bir yere kadar bize yardım etse de biz aklın sınırına varıp dayandığımızda o azamet hâlâ bütün ihtişamıyla karşımızda durmaktadır. Burada idrak ve izah sona erer; hayret ve sükût başlar. O, her büyükten daha büyüktür. Hiçbir akıl, O’nun büyüklüğünü gerçek mahiyetiyle kavrayamaz. Hiçbir göz, O’nun izzetini kuşatamaz.

Kur’an-ı Kerim’de Azîm

Azîm ismi Kur’an-ı Kerim’de altı ayette (Bakara, 2/255; Şûra, 42/4; Vakıa, 56/74, 96; Hakka, 69/33, 52.) Allah’ın sıfatı olarak kullanılmıştır. Allah’ın azîm sıfatıyla tavsif edildiği bu altı ayetin beşinde tenzih ifade eden “tespih” veya “ulûv” kavramlarıyla birlikte kullanılmıştır. Bu da Allah’ın gerek zatı gerekse sıfatları itibarıyla insan idrakinin üstünde olduğunu ve mutlak manada azametinin sadece Allah’a ait olabileceğini ifade eder. İki yerde “üstün” anlamındaki Aliyy ismiyle birlikte gelmesi üstünlük ve azamet arasındaki nazik farka dikkatimizi çeker. Her üstünlüğün azamet taşımadığını; Allah’ın üstünlüğünün saygı ve tazim uyandıran azametli bir üstünlük olduğunu gösterir. Tevhit inancının temel esaslarının özetlendiği ve Kur’an ayetlerinin şahı sayılan Ayetelkürsi’nin bu iki isimle bitmesi de manidardır. Ayetlerin sonunda gelen isimlerin ayetin içe-

Hakiki büyüklük Allah'a mahsustur. Yerde, gökte, bütün varlık içinde mutlak ve kusursuz büyüklük ancak O'nundur ve her şey O'nun büyüklüğüne şahittir. Vakıa suresinde neredeyse baştan sona kadar Rabbimizin kâinatın işleyişindeki güç ve azameti anlatıldıktan sonra surenin "O hâlde Azîm olan Rabbinin adını tespih et!" ifadesiyle sona ermesi bunca nimetlere şükredebilmek için Rabbimizi Azîm sıfatıyla zikretmek gerektiğini gösterir.

riği ile ilgisi malumdur. Rabbimizin kendi şanını anlattığı bu yüce ayetin Aliyy ve Azîm isimleriyle bitmesi azamet ve yüceliğin Allah hakkında öncelikli vasıflar olduğunu gösterir. Tevbe suresi 129. ayette ise Rabbimiz Efendimize (ve onun şahsında hepimize) münafıklarla mücadelesinde Allah'a sığınıp, güvenmesini emreder ve ayetin sonunda da bu emri şu ifade ile gerekçelendirir: "Çünkü O Arş-ı azîm'in (en muazzam hükümlerlik makamının) Rabbidir." O hâlde O yüce makamın hükümlerliğine tazim ve o makamdan gelen her şeye rıza ve teslimiyet gösterilmeli. Azîm olan Allah kendi hükümlerini anlatan kelimeleri de azîm diye nitelemiştir. (Hicr, 15/87.) Bu da bize O'nun sözünün üstünde bir söz olamayacağını gösterir. İnsan kimi ve neyi ulu göreceğine dair düzenlemeyi bir kez bu bilgiler ışığında yapınca artık kula kulluktan ve arşı azimle Kur'an-ı Azîm'in sahibi dururken diğer makamların önünde eğilmekten, arkasından gidecek başka sözler aramaktan kurtulmuş olur.

Azîm isminin tecellisi için

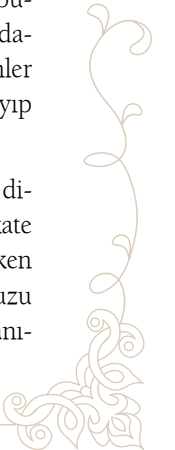
Esma-i hüsnâ'yı öğrendikçe görüyoruz ki kul Rabbinin bütün isim ve sıfatlarıyla tanıdıkça O'nun yüceliğini, kudretini ve bütün evsafını daha kuvvetli olarak hissetmekte; O'ndan gelene saygısı ve bağlılığı artmakta; O'nun hakkında hataya düşmekten korunmaktadır. "Her kimin Rabbinin bütün isimleriyle tanıma gayreti artarsa kalbinde O'na karşı duyduğu muhabbet, saygı, korku, tazim de artar." diyen sufilere ilaveten Sadreddin Konevi'nin dediği gibi "Hakk'ın büyüklüğünün iman ehlinin kalplerinde zuhur etmesi, onların ilahi isimlerin eserlerini bilmeleri miktarıncadır ve müşahede herkesin inancına göredir."

Azîm isminin imanımıza tecelli etmesi ve bu saye-

de Allah'ı gereği gibi tanımak ve O'na layık olduğu şekilde saygı duyabilmek için bir toz zerresinden muhteşem büyüklükteki galaksilere kadar bütün yaratılmışlarda Allah'ın büyüklüğünü görececek bir bakışa ulaşmak, bunun için de bilgi ve tefekkürü artırmak gerek. Bilgiyle doldurulmamış boş bir zihin evrende Allah'ın azametini görebilecek bakışa da ulaşamaz. Bir şeyin kıymetini ancak o şeyden hakıyla anlayan takdir edebilir. Âlemlerin Rabbinin azametini takdir edebilmek de böyledir. Önce zihinde bir azamet fikrinin ve ölçütünün olması gerekir. Hiçbir zihin Allah Teala'nın ululuğunu hakıyla tasavvur edebilecek kapasiteye sahip olmasa da hiç değilse kendi tasavvur âleminde en yüce noktaya O'nu yerleştirmeli; hiçbir mahluku O'nun yüceliği ile yarıştırmamalıdır. İnanç noktasında bu berraklığa ulaştıktan sonra da Allah'ın Azîm isminin tecelli ettiği ve eşref-i mahlukat olmak üzere yarattığı bir insana yakışır şekilde hâl ve tavırlarında saygınlığa aykırı olacak hâllerden uzak durmalıdır.

A-z-m kökü "kuvvet" anlamına geldiği gibi "asıl, esas, temel" anlamlarına da gelir. İnsan vücudunun aslı, esası olduğu için kemiğe "azm" denir. Rabbülemin olan Allah Teala hazretleri de bütün varlığın esası ve temelidir. Yaratılışı açıklayan bütün izahlar son noktada gelir O'nun varlığına dayanır. Bu bağı kuramayanlar/kurmak istemeyenler tam o noktada bir esas ve temel sebep bulamayıp "hiç"ten bir varlık üretmeye çabalarlar.

Yine bu kökten gelen "azimet" sabır, sebat ve direnç anlamındadır. Bütün bu anlamları dikkate aldığımızda ahlakımızı irademizle inşa ederken muhitimizde bir esas olmaya ve ilkeli durumuşuzu sabır ve sebatla sürdürmeye gayret etmenin şanımızı yücelteceğini de anlıyoruz.

“ İman, ibadet, tevekkül, sabır,
kanaat ve manevi bir tavır yoksa;
insanın dünyada işi zor! ”

Gayrettepe'nin Hikmetli Sâkini: **AYŞE ŞASA**

Ayten ÇALIŞ

SON derece 'hikmetli bir senaryonun başkahramanı o! Ceht içinde geçen kıvrımlı bir hayatın son demlerinde, 'Gayrettepe'deki kartal yuvasında dingin günler geçirdiğini sandığımız çetin bir savaşı!

Savaşın kitabını yazmak ne kelime! Bizzat savaşın kendi olmuş çalkantılı bir ruh! Hakikate ermek için çok şeylerden değil, her şeyden geçmiş bir seferî.

Türk sinema tarihinde 'Türkiye'nin ilk kadın senaristi' olarak anılsa da, bu önemli sıfatın çok çok ötesinde bir kadın! Yorgun bir mücahide...

Derununa erdiği türlü çilelerle nakşedilmiş o dursuz duraksız hayatının son demleri, 'Gayrettepe'de geçmişti hep! 'Gayretli' dense çok sönük kalacak denli zorlu bir hayatın, o en son demleri.

Ve oturduğu semtle tevaful eden, oldukça hikmetli bir serüvendi onunki! Zorlu bir koşunun ardından, yeryüzünü izliyordu o dingin zirvelerden! Son derece büyük görünen, o küçük oyunu...

Oyunun küçüklüğünü ve sahteliğini, çok ufak yaşlarda sezmişti aslında! Hatta sezme şöyle dursun,

çepeçevre kuşatıldığı o keskin trajediyi geri püskürtebilmek için çok çığlık atmıştı! Cığerlerini yırtarcasına bağırıldığı nice zor zamanları olmuş ve kimselerin duymadığı o keskin çığlıklar; kendine has o farklı yola kılavuzlamıştı onu.

Elit bir çevrede, yabancı mürebbiyelerin elinde yapayalnız geçen bir çocukluk ve buluş çağlarında kapıyı çalan o öncü sarsıntılar! Çok takla atmış, çok ses vermiş, çok aramıştı; neyi, kimi aradığını bilmeden. Ve nice debdebeden sonra Füsüsül-Hikem'le tanışıp, şöyle

demmişti kendisine! “Ayşe! Bugüne kadar okuduğun, öğrendiğin, sana yapılan her türlü telkin yanlış!”

Füsus; ait olduğu, özlemle beklediği o farklı âleme bir giriş kapısı olmuştu onun için! Deli gibi susadığı çok gerçek ve bitimsiz bir hikâyenin ilk paragrafı. Ve “Okuduğum en olağanüstü metin!” dediği, hasta yatağının başucuna bir dost tarafından bırakılan bu sırlı metin; hep özeli olarak kalmıştı onun. Hasretten vuslata geçişin milat çizgisi!

1960’lı yılların başlarından itibaren kaleme aldığı, ruh ve zihin dünyasını yansıttığı nice ünlü senaryo vardı ama bu zamana kadar yaptığı hiçbir iş, onu bu kadar karşılamamıştı! Burası başkaydı artık...

“Delilik Ülkesinden Notlar” ve “Bir Ruh Macerası” gibi özel metinlerle hep farklı bir yere koyduğu “Şebek” isimli romanıysa; bu farklı âlemde dem tutabilmenin öncü sinyalleriydi aslında!

“Kafka’nın büyük etkisi var üzerimde!” dediği “Şebek”, sancılı zirvelerden seyrettiği o küçük oyunun sıra dışı bir yansımasıydı misal! Yani çektiği o derin ıstırabın nedenini, niçinini; tasavvufla tanıştıktan sonra anlamıştı ancak...

Ardından dergâh hayatı ona kapılarını açmış ve çocukluğunda yolunu gözlediği o koz helvacı; Cerrahi Şeyhi Safer Dal Efendi olarak çıkmıştı karşısına! Ve korkularını, vehimlerini, varlık sancılarını dindiren zikre sarılmıştı, bir daha bırakmamacasına. “Dilimden düşmeyen üç kelime var: İlham, keşif ve fetih.” cümlesi de, ondan sonra gelmişti işte!

Cumhuriyet Türkiye’si’nin elit kesimine mensup bir ailesi, üst dü-

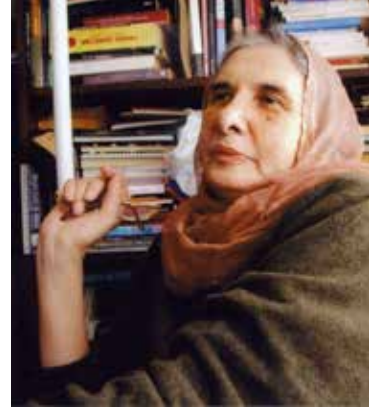
zey bir çevresi vardı ama bambaşka denizlerin balığıydı o. Her ne kadar Batılı mürebbiyelerin elinde anadilinden önce Almancaya hâkimiyet kazanarak yetişen ve en iyi okullarda en iyi eğitimleri alan seçkin biriye de; bunların hiçbirini doyumaya yetmemişti o seferî ruhunu!

Halit Refiğ, Atf Yılmaz, Memduh Ün gibi dönemin en ünlüleriyle hemdem olmuş, sinemanın ve entelektüel çevrenin en önemli isimleriyle çalışmıştı hep. Kemal Tahir gibi güçlü bir ismin en yakınındaki kişi olmuştu hatta! Ama bu görkemli çevre, onun şu tarihi cümleleri kurmasına engel olamamıştı sonuçta!

“Dünyayı modern Batı’nın sığ, hastalıklı, perişan ölçüleriyle değerlendirme çabası; otuz yaşında şizofreniye götürdü beni. Bana doğduğumdan bu yana hiç kimse, doğrudan Allah’ı telkin etmedi! Allah’tan başka her şey öğretildi bana. Ve bu yüzden deliliğim, sonunda bir ebedî hayat bilinci olarak geldi bana...”

Korkuları ve acıları dayanılmaz bir hâl alınca duanın devreye girip acısını hafiflettiğini söyleyen Şasa, kökü işaret ediyordu aslında. Aslı olana süzülmeden bu matryx’ten çıkılamayacağını bağıyordu tüm hayatıyla! Ve kökleri öylesine bütük bir iştiyakla, öylesine titreterek işaret ediyordu ki; onun hayat serencamında hem bütunen, hem de zahiren idrak ediyorduk bunu! ‘Kökün kutsiyeti’ni yani.

“Kökleriyle barışmayanlar soylu işler yapamaz!” diyen Şasa hem kendi öz kültürüne yaban duranın sergilediği anomali hâli resmediyor ve çıkmaz sokağı işaret ediyor; hem de manevi bir varlık olan insanın, o asli koordinatları bulmadı

“Dünyayı modern Batı’nın sığ, hastalıklı, perişan ölçüleriyle değerlendirme çabası; otuz yaşında şizofreniye götürdü beni. Bana doğduğumdan bu yana hiç kimse, doğrudan Allah’ı telkin etmedi! Allah’tan başka her şey öğretildi bana. Ve bu yüzden deliliğim, sonunda bir ebedî hayat bilinci olarak geldi bana...”

mı hiçbir menzile erişemeyeceğini haykırıyordu!

Ve tüm çilesi de, bu haykırış içindi zaten...

“İman, ibadet, tevekkül, sabır, kanaat ve manevi bir tavır yoksa; insanın dünyada işi zor!” diyen Şasa’nın hikmetli yolculuğu; bugün büyük bir işaret çağın insanına!

Onca arayışın ve sıra dışı sancının ardından “Dünyayı dünyayla çözenin sonu yok!” diyen bu çılgık, abartısız bir mihenk taşı!

Tabii ki meraklısına, hakikate müşteri olana...

KURBAN

*Çocuklarda tatlı bir telaş, büyüklerde gururlu bir sevinç
vardı hüznle karışık... Derken tekbir sesleri tekrar sardı
dört bir yanı...*

Muhammed Kâmil YAYKAN

“Allahüekber, Allahüekber.

Lâ ilâhe illallahü vallahü ekber

Allahüekber ve lillahi'l-hamd.”

Tekbir sesleri sarıyordu dört bir yanı...

Kapı ağır ağır aralandı. Tozlu bir güneş hüzmeleri aydınlattı içeriyi. Tahta kapının paslı menteşeli müziğinde binlerce zerrecik dans etmeye başladı ışığın içinde...

Başında takkesi, yüzünden düşürmediği tebessümü ile girdi içeriye pirifâni... Gel bakalım dedi usulca... Sözlerin ağzından döküldüğü esnada gözünün ucunda da iki damlacık yaş parlayıverdi...

Akşamdan yakmışlardı kınasını. Düştü öne... Ağır ağır yürüdüler bahçeye...

Çocuklarda tatlı bir telaş, büyüklerde gururlu bir sevinç vardı hüznle karışık... Derken tekbir sesleri tekrar sardı dört bir yanı...

Bir el sırtını sıvazladı, kuvvetle, heman... Bir başkası gözlerini kapattı... Önce derin bir karanlık oldu... Sonra... Kapı tekrar aralandı... Nur doldu dört bir yan... Nura gark oldu semavat ü cihan... Göğün aralanan kapıları ardına dek açıldığında oradan inen koç gibiydi artık... Sırtındaki el Cebrail'in eli, ona bakan göz İsmail'in gözleriydi sanki...

Korkmadı... Bir lahza bile...

Uzatıverdi boynunu... Duyulmamış bir gurur ile...

Yakın hissetti kendini... Birdenbire...

Kurban yakın olan değil miydi zaten? Elbette...

...

Kanlar ve etler asla ulaşmayacaktı Allah'a... Amenna... Fakat takva O'na elbet ulaşacaktı...

Ki Allah'a karib olmanın yolu takva üzere olmaktan geçmiyor muydu? Yalnız O'na ibadet eden ve yalnız O'ndan yardım dileyenlerin yoluydu takva yolu...

Sofralar kuruldu sonra... “Kendilerine ait birtakım menfaatlere şahit olsunlar ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerinde belli günlerde Allah'ın adını ansınlar...” ayetinin tecelli ettiği bir sofraya. “...artık onlardan siz de yiyin, yoksula fakire de yedirin.” emriyle cümle âlemin nasiplendiği, bayram ettiği bir sofraya... İnsanlığın birbiriyle yakınlaştığı bir sofraya... Hem de yeryüzünün dört bir yanında... Bir ucu mağrip te diğer ucu ta maşripte...

Tekbir sesleri sardı yine dört bir yanı sonra...

Küçüldü dünya... Yaklaştı âdeta...

Kardeşim diyen herkes yakın hissetti kendini kardeşine... Birdenbire...

Korkmadı... Korkmayacaktı da... Bir lahza bile...

Kurban, yakın olan değil miydi zaten? Elbette...

mobiluygulama.diyanel.gov.tr

Uygulamalarımız
hemen indirmek için:

Hamd, âlemlerin Rabbi
olan Allah'a mahsustur.
Rahmân ve Rahîm, ödül
ve ceza gününün tek
hâkimi. (Rabbimiz) Ancak
sana kulluk eder ve yalnız
senden yardım dileriz.
Bizi dosdoğru yola ilet.
Nimetine erdirdiklerinin
yoluna; gazaba
uğramışların yoluna da,
doğrudan sapmışların
yoluna da değil.
(Fatiha, 1/1-7.)

App Store

Google Play

FIYATI: 6TL